

REKOMENDĀCIJAS UN VADLĪNIJAS

Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civilīetās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana

(Latvijā, Ungārijā, Vācijā, Zviedrijā
un Apvienotajā Karalistē)

Dr. iur Inga Kačevska
Dr. iur Baiba Rudevskā
Dr. iur Arnis Buka
Mg. iur Mārtiņš Dambergs
LL. M Aleksandrs Fillers

Tieslietu ministrija

zvērinātās advokātes
INGAS KAČEVSKAS
birojs

These Recommendations and Guidelines are Co-funded by the Civil Justice Programme of the European Union. Šīs rekomendācijas un vadlīnijas izstrādātas ar Eiropas Savienības programmas „Civilīesības” finansiālu atbalstu. Par rekomendāciju un vadlīniju saturu angļu valodā ir atbildīgs tikai zvērinātās advokātes Ingas Kačevskas birojs un Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, un tas nekādā veidā neatspoguļo Eiropas Komisijas viedokli.

Projekts „Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūra pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civilīetās”
JUST/2013/JCIV/AG/4691, Nr. TM 2014/13/EK

Tieslietu ministrija

zvērinātās advokātkolēģijas
INGAS KAČEVSKAS
birogs

REKOMENDĀCIJAS UN VADLĪNIJAS

Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana

(Latvijā, Ungārijā, Vācijā, Zviedrijā
un Apvienotajā Karalistē)

Dr. iur Inga Kačevska

Dr. iur Baiba Rudevska

Dr. iur Arnis Buka

Mg. iur Mārtiņš Dambergs

LL. M Aleksandrs Fillers

No angļu valodas tulkojis SIA „Linearis”

Rīgā

2015. gada 1. martā

PRIEKŠVārds

Ikvienai tiesību nozarei raksturo ne tikai noteiktu materiālo normu kopums, bet arī šo normu piemērošana praksē. Mūsdienās, kad globalizācijas procesu rezultātā pasaule kļūst mazāka un savstarpēji daudz vairāk savienota, šāds apgalvojums ir patiešām attiecībā ne tikai uz nacionālo tiesisko kārtību, bet arī uz dažādiem starptautiskajiem tiesību veidojumiem un jo īpaši ES un ES tiesībām. Starp dažādām ES tiesību nozarēm pārrobežu civiltiesiskā sadarbība ir viena no visattīstītākajām jomām, kas liek tiesnešiem, civildienesta ierēdņiem un juristiem neatpalikt no straujās izaugsmes tempa un būt spējīgiem pareizi piemērot ES tiesības pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.

Strauji pārrobežu civiltiesiskās sadarbības attīstība ES teritorijā ir tikusi aplūkota daudzos akadēmiskos pētījumos un publikācijās. Tomēr, ES tiesību pieņemšana, pārņemšana un jo īpaši piemērošana šajā jomā vēl joprojām varētu tikt uzskatīta par aisberga neredzamo daļu. Tādēļ šo Rekomendāciju un vadlīniju galvenais uzdevums ir atklāt lielā mērā nezināmo līmeni, analizējot ES tiesību pieņemšanu, pārņemšanu un praktisko piemērošanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā piecās dalībvalstīs: Latvijā, Vācijā, Ungārijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē. Autoru mērķis bija ne tikai apzināt problemātiskās jomas, bet arī norādīt uz iespējamajiem uzlabojumu virzieniem ES tiesību pieņemšanas, pārņemšanas un piemērošanas jautājumos civiltiesiskās sadarbības jomā. Tāpat mēs ceram, ka šo Rekomendāciju un vadlīniju materiāli kalpos par noderīgu rīku ES tiesību piemērošanā civiltiesiskās sadarbības jomā tiem, kas ikdienas darbā saskaras ar tām gan publiskajā, gan privātajā sektorā.

Atbildību par šo Rekomendāciju un vadlīniju saturu angļu valodā daļa pieci to autori. Tomēr mūsu darbu nebūtu bijis iespējams paveikt bez nozīmīga atbalsta un palīdzības no dažādiem avotiem. Vispirms autori vēlētos pateikties Latvijas Republikas Tieslietu ministrijai par šādu Rekomendāciju un vadlīniju idejas attīstīšanu un par iespēju veikt šo pētījumu. Autori izsaka pateicību arī visām pārējo četru projekta dalībvalstu iestādēm par to palīdzību ar pētījuma materiāliem un dalīšanos ar autoriem savā pieredzē.

Vienlaikus autori izsaka pateicību visiem, kuri atbalstīja šo projektu, piedaloties aptaujās, sniedzot intervijas, daloties ar informāciju un izsakot savu viedokli. Rekomendācijas un vadlīnijas ir izstrādātas ar Eiropas Savienības programmas „Civiltiesības” finansiālu atbalstu.

Pētnieki: Inga Kačevska, Baiba Rudevska, Arnis Buka, Mārtiņš Dambergs un Aleksandrs Fillers

SATURS

PRIEKŠVārds	3
IEVADS	7
I DAĻA:	
ES TIESĪBU PIEMĒROŠANA PĀRROBEŽU CIVILTIESISKĀS SADARBĪBAS JOMĀ	12
1. ES tiesību piemērošanas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā vispārīgie jautājumi	12
1.1. Vispārēja informētība par piemērošanu un tās kvalitāti	12
1.2. ES tiesību interpretācija	16
1.3. Valodas un tulkošanas problēmas	19
1.4. Procesuālo termiņu aprēķināšana un pagarināšana	21
1.5. Regulu piemērošanas tvērumi	22
2. Starptautiskā jurisdikcija saskaņā ar Briseles Ibis regulu	23
3. Piemērojamās tiesības saskaņā ar Romas I, II un III regulām	28
4. Prasības nodrošinājums	35
5. Eiropas procedūras	38
6. Dokumentu izsniegšana	42
6.1. Valodas jautājumi	43
6.2. Izsniegšanas izmaksas	45
6.3. Izsniegšanas veidi	45
7. Pierādījumu iegūšana	47
8. Spriedumu atzišana un izpilde	49
8.1. Vispārējo tiesību (<i>Common Law</i>) instrumentu izpilde	49
8.2. Cilvēktiesības un brīva spriedumu kustība	51
9. Maksātspēja	53
9.1. Fizisko personu COMI noteikšana	57
10. Citi jautājumi	59
10.1. Ģimenes tiesības	59
10.2. Pārrobežu juridiskā palīdzība	64
10.3. Mediācija	64
10.4. Pārrobežu mantošana	67
10.5. Aizsardzības pasākumi	68

II DAĻA:

ES TIESĪBU PIEŅEMŠANA, PĀRŅEMŠANA UN PĀRŅEMŠANAS KONTROLE PĀRROBEŽU

CIVILTIESISKĀS SADARBĪBAS JOMĀ	71
1. ES tiesību pieņemšana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā	71
2. ES tiesību pārņemšana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā	77
3. Kontrole pār ES tiesību pārņemšanu un piemērošanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā	78
NOSLĒGUMA JAUTĀJUMI	81
1. PIELIKUMS.	
ANKETU APKOPOJUMS	83
2. PIELIKUMS.	
ATBILSTOŠO REGULU PIEMĒROŠANA LAIKĀ	86
3. PIELIKUMS.	
BRISELES IBIS, ROMAS I UN ROMAS II REGULU PIEMĒROŠANAS SHĒMA	92

IEVADS

- [1] Šo Rekomendāciju un vadlīniju **mērķis** ir sniegt pārskatu par vispārīgajām piecās Eiropas Savienības (*turpmāk tekstā – ES*) dalībvalstīs (**Latvijā, Vācijā, Ungārijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē**) atklātajām ES tiesību pieņemšanas, piemērošanas un pārņemšanas problēmām pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Šīs Rekomendācijas un vadlīnijas sniedz praktiskus ieteikumus efektīvākai ES tiesību piemērošanai civiltiesiskās sadarbības jomā.
- [2] Šo Rekomendāciju un vadlīniju **autori** ir
- ✓ **Dr. iur. Inga Kačevska**, zvērināta advokāte, Latvijas Universitātes docente, kura specializējas starptautisko šķīrējtiesu, starptautiskā civilprocesa un Eiropas patērētāju tiesību jomās;
  - ✓ **Dr. iur. Baiba Rudevska**, neatkarīga pētniece starptautisko privāttiesību (tiesību normu kolīziju), starptautiskā civilprocesa, Latvijas privāttiesību, salīdzinošo privāttiesību un intertemporālo tiesību jomās;
  - ✓ **Dr. iur. Arnis Buka**, Latvijas Universitātes docents Eiropas tiesībās un Eiropas institucionālajās tiesībās;
  - ✓ **Mg. iur. Mārtiņš Dambergs**, Latvijas Universitātes doktorants, neatkarīgs pētnieks Eiropas patērētāju tiesību, starptautisko privāttiesību (tiesību normu kolīziju), Latvijas privāto un publisko tiesību un starptautisko šķīrējtiesu jomās;
  - ✓ **LL.M Aleksandrs Fillers**, Latvijas Universitātes doktorants, neatkarīgs pētnieks starptautisko šķīrējtiesu, starptautisko privāttiesību (tiesību normu kolīziju) un Latvijas privāttiesību jomās.
- [3] Šo Rekomendāciju un vadlīniju tvērums ir ierobežots ar šādiem ES tiesību aktiem un ES nākotnes priekšlikumiem starptautiskās civiltiesiskās sadarbības jomā:
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem (*turpmāk: **Eiropas Izpildes rīkojuma regula***);¹
  - ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1896/2006 (2006. gada 12. decembris), ar ko izveido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru (*turpmāk: **Eiropas Maksājuma rīkojuma regula***);²
  - ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām (*turpmāk: **Eiropas Maza apmēra prasību regula***);³
  - ✓ Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 (2000. gada 29. maijs) par maksātnespējas procesu (*turpmāk: **Maksātnespējas regula***);⁴

1 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem, Oficiālais Vēstnesis (*turpmāk – OV*) L 143, 30.04.2004., 15.–62. lpp.

2 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1896/2006 (2006. gada 12. decembris), ar ko izveido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru, OV L 399, 30.12.2006., 1.–32. lpp.

3 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, OV L 199, 31.07.2007., 1.–22.lpp.

4 Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 (2000. gada 29. maijs) par maksātnespējas procedūrām, OV L 160, 30.06.2000., 1.–18. lpp.

- ✓ Padomes Regula (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu (*turpmāk: Briseles Ibis regula*);⁵
- ✓ Padomes Regula (EK) Nr. 4/2009 (2008. gada 18. decembris) par jurisdikciju, piemērojamajām tiesību normām, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturlīdzekļu lietās (*turpmāk: Uzturlīdzekļu regula*);⁶
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1393/2007 (2007. gada 13. novembris) par tiesas un ārpus tiesas civillietu vai komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs (dokumentu izsniegšana), un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1348/2000 (*turpmāk: Dokumentu izsniegšanas regula*);⁷
- ✓ Padomes Regula (EK) Nr. 1206/2001 (2001. gada 28. maijs) par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komerclietās (*turpmāk: Pierādījumu iegūšanas regula*);⁸
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 593/2008 (2008. gada 17. jūnijs) par tiesību normām, kas piemērojamas līgumsaistībām (*turpmāk: Romas I regula*);⁹
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 864/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par tiesību normām, kas piemērojamas ārpuslīgumiskām saistībām (*turpmāk: Romas II regula*);¹⁰
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās (*turpmāk: Briseles Ibis regula*);¹¹
- ✓ Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās (*turpmāk: Briseles I regula*);¹²
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 650/2012 (2012. gada 4. jūlijs) par jurisdikciju, piemērojamajām tiesību normām, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (*turpmāk: Mantošanas regula*);¹³

5 Padomes Regula (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu, OV L 338, 23.12.2003., 1.–29. lpp.

6 Padomes Regula (EK) Nr. 4/2009 (2008. gada 18. decembris) par jurisdikciju, piemērojamajām tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās, OV L 7, 10.01.2009., 1.–79. lpp.

7 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1393/2007 (2007. gada 13. novembris) par tiesas un ārpus tiesas civillietu vai komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs (dokumentu izsniegšana), un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1348/2000, OV L 324, 10.12.2007., 79–86. lpp.

8 Padomes Regula (EK) Nr. 1206/2001 (2001. gada 28. maijs) par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komerclietās, OV L 174, 27.06.2001., 1–24. lpp.

9 Padomes Regula (EK) Nr. 4/2009 (2008. gada 18. decembris) par jurisdikciju, piemērojamajām tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās, OV L 7, 10.01.2009., 1.–79. lpp.

10 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 864/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām (Roma II), OV L 199, 31.7.2007., 40.–49. lpp.

11 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās, OV L 351, 20.12.2012., 1.–32. lpp.

12 Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās, OV L 12, 16.01.2001., 1.–23. lpp.

13 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 650/2012 (2012. gada 4. jūlijs) par jurisdikciju, piemērojamajām tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi, OV L 201, 27.07.2012., 107.–134. lpp.

- ✓ Padomes Regula (EK) Nr. 1259/2010 (2010. gada 20. decembris), ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību normām, kas piemērojamas laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai (*turpmāk: Romas III regula*);¹⁴
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 606/2013 (2013. gada 12. jūnijs) par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzišanu civillietās (*turpmāk: Aizsardzības pasākumu regula*);¹⁵
- ✓ Padomes direktīva 2003/8/EK (2003. gada 27. janvāris) par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos (*turpmāk: Juridiskās palīdzības direktīva*);¹⁶
- ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/52/EK (2008. gada 21. maijs) par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās (*turpmāk: Mediācijas direktīva*).¹⁷
- ✓ Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem (*turpmāk: Priekšlikums par Eiropas Maza apmēra prasību regulu un Eiropas Izpildes rīkojuma regulu*);¹⁸
- ✓ Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr.1346/2000 par maksātnespējas procesu (COM (2012) 744) (*turpmāk: Priekšlikums par Maksātnespējas regulu*);
- ✓ Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr.655/2014 ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūru, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komercietās (COM (2012) 445) (*turpmāk: Priekšlikums par Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojumu*);¹⁹
- ✓ Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par pilsoņu un uzņēmumu brīvas pārvietošanās veicināšanu, vienkāršojot noteiktu publisko dokumentu akceptēšanu Eiropas Savienībā, un grozījumiem Regulā (ES) Nr. 1024/2012 (COM (2013) 228) (*turpmāk: Priekšlikums par noteiktiem publiskiem dokumentiem*);
- ✓ Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzišanu un izpildi laulāto mantisko attiecību lietās (COM (2011) 126) (*turpmāk: Priekšlikums par laulāto mantisko attiecību regulu*);
- ✓ Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzišanu un izpildi lietās par reģistrētu partnerattiecību mantiskajām

14 Padomes Regula (ES) Nr. 1259/2010 (2010. gada 20. decembris), ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai, OV L 343, 29.12.2010., 10.–16.lpp. (angļu valodā).

15 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 606/2013 (2013. gada 12. jūnijs) par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzišanu civillietās, OV L 181, 29.06.2013., 4.–12. lpp.

16 Padomes direktīva 2003/8/EK (2003. gada 27. janvāris) par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos, OV L 26, 31.01.2003., 41.–47. lpp.

17 Padomes direktīva 2003/8/EK (2003. gada 27. janvāris) par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos, OV L 26, 31.01.2003., 41.–47. lpp.

18 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1896/2006 (2006. gada 12. decembris), ar ko izveido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru, (COM (2013) 0794), C 226, OV, 16.07.2014, 43-47. lpp.

19 Tagad: Eiropas Parlamenta un Padomes regula Nr. 655/2014 (2014. gada 15. maijs), ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūru, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komercietās, OV L 189, 27.06.2014, 59-92. lpp. (*turpmāk: Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma regula*).

sekām (COM (2011) 127) (*turpmāk: Priekšlikums par reģistrētu partnerattiecību mantiskajām sekām*);

- ✓ Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr.1215/2012 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (COM (2013) 554) (*turpmāk: Priekšlikums par Briseles Ibis regulu*).²⁰

- [4] Rekomendāciju un vadlīniju tvērums laikā aptver attiecīgo ES tiesību aktu piemērošanu **pēdējo piecu gadu laikā**.
- [5] Jāatzīmē, ka vairāki no augstāk minētajiem tiesību aktiem ir pieņemti tikai nesen, piemēram, Man-tošanas regula, tādēļ par tiem vēl nav izveidojusies tiesu prakse.
- [6] Tā kā Rekomendācijas un vadlīnijas tika izstrādātas ļoti īsā laika periodā, to tvērums aprobežojas ar visbiežāk sastopamajiem un vissvarīgākajiem ES tiesību piemērošanas jautājumiem pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Arī nacionālās tiesu prakses piemēru izvēlē balstīta uz apsvērumiem par to svarīgumu, plašu izplatību, pieejamību un šo Rekomendāciju un vadlīniju ierobežoto apjomu.
- [7] Rekomendāciju un vadlīniju mērķa sasniegšanā pētnieki izmantoja šādu **metodoloģiju**. Rekomen-dācijas un vadlīnijas pamatā ir balstītas uz personīgām intervijām ar tiesnešiem, juristiem, notāriem, tiesu izpildītājiem un valsts amatpersonām, kas tika veiktas **Vācijā, Ungārijā, Latvijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē** (*turpmāk: AK*). Šīs pētniecības vizītes ietvēra diskusijas ar juristiem par ES tiesību praktisko piemērošanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Pētnieki dokumentēja sarunas un katrā no vizītēm iesniedza atskaites par aplūkotajām tēmām un problēmām. Ar dažām no ieinteresētajām personām pēc tikšanās Pētnieki sazinājās personīgi. Šajā dokumentā Pētnieki atsauca uz intervijām, diskusijām un citiem saziņas veidiem kopumā (nenorādot konkrētu avotu), tādējādi aizsargājot personu privāto informāciju un personīgo viedokli, nodrošinot ētisko standartu ievērošanu un šī darba integritāti.
- [8] Pētnieki arī izplatīja anketas, kurās tiesu darbiniekiem, juristiem un valsts amatpersonām, ne tikai no apskatāmajām dalībvalstīm, tika uzdoti empīriski un juridiski jautājumi par ES tiesību pieņemšanu un piemērošanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.²¹ Īss pārskats par anketām ir pieejams 1. pielikumā. Pētnieki izmantoja viņiem pieejamās nacionālās²² un EST²³ judikatūras datu bāzes. Šajā pētījumā tika izmantota arī juridiskā literatūra. Detalizēts metodoloģijas un metožu apraksts tika iesniegts projekta pirmā posma ietvaros.
- [9] Vizītes tika veiktas un Rekomendāciju un vadlīniju projekts izstrādāts laika posmā no 2014. gada 14. augusta līdz 2015. gada 1. martam. Paralēli Pētnieki veica arī Pētījumu par EST un tās judikatūras pārrobežu tiesiskas sadarbības jomā civillietās ietekmi uz nacionālajām tiesām un iestādēm.
- [10] Šīs Rekomendācijas un vadlīnijas ir **strukturētas** šādi: – Pētnieki piedāvā ieteikumus katrai konkrē-tai problēmai, ņemot vērā attiecīgās dalībvalsts judikatūru un pieredzi. Pirmajā Rekomendāciju un vadlīniju daļā aplūkota ES tiesību piemērošana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Šī daļa ir

20 Šis priekšlikums nav papildus apspriests, jo Briseles Ibis regula jau ir stājusies spēkā.

21 Anketas bija pieejamas: <http://webanketa.com/forms/70vk4d9g5xgkcdv471h6csg/> (latviešu valodā), <http://webanketa.com/forms/70wk2csg5ww38rsp61h3jdg/> (angļu valodā) un <http://webanketa.com/forms/70wkce9g5xgkcd36cgw64s/> (ungāru valodā). Anketas arī tika publicētas portālā Conflict of Law Net <http://conflictoflaws.net/2014/research-projects-on-eu-law-and-ecj-case-law-in-civil-matters/>.

22 Pētījuma autori izmantoja Tiesu informatīvās sistēmas (TIS) datubāzi Latvijā, abonētās datubāzes Westlaw International, Westlaw UK, Cambridge Journals Online un Heinonline, Britu un tru juridiskās informācijas institūta bezmaksas datubāzi, lai piekļūtu tiesu lēmumiem un literatūrai par UK. Informāciju par Vācijas judikatūru pētījuma autori ieguva maksas datubāzē: www.juris.de un bezmaksas datubāzē www.unalex.eu. Ungārijā daļa no spriedumiem ungāru valodā pieejama Ungārijas tiesu portāla datubāzē – <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara>. Zviedrijā pētījuma autori izmantoja Zviedrijas Nacionālās tiesu administrācijas datubāzi, kur apkopota lielākā daļa no lielākā daļa no svarīgākajiem Zviedrijas tiesu nolēmumiem.

23 ES judikatūra: <http://europa.eu/eu-law/case-law>; Curia: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/_6/; SEMDOC <http://www.statewatch.org/semdoc/728/>.

iedalīta konkrētai tiesību jomai veltītās apakšnodalās, tādās kā jurisdikcija, maksātspēja, ģimenes tiesības, u.c. Otrajā daļā ietverts pētījumus par ES tiesību pieņemšanu, pārņemšanu un pārņemšanas kontroli pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.

- [11]** Nobeigumā Pētnieki ir izveidojuši salīdzinošo tabulu ar katras šajā projektā skatītās regulas piemērošanu laikā (2. pielikums) un shēmu ar soli pa solim aprakstu, ko juristiem būtu jāievēro, piemērojot Briseles Ibis regulu un Romas I un II regulu (3. pielikums).

I DAĻA:

ES TIESĪBU PIEMĒROŠANA PĀRROBEŽU CIVILTIESISKĀS SADARBĪBAS JOMĀ

1. ES tiesību piemērošanas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā vispārīgie jautājumi

1.1. Vispārēja informētība par piemērošanu un tās kvalitāti

Nacionālajām tiesu iestādēm ir pienākums piemērot ES tiesības un nepiemērot nacionālo tiesību nosacījumus, ja tie ir pretrunā ar ES tiesībām.

- [12]** Paša rekomendāciju sākumā ir jāatgādina, ka saskaņā ar tiesās iedarbības un pārākuma principiem nacionālajām tiesām ir pienākums piemērot ES tiesību nosacījumus un atzīt, ka tiem ir augstāks juridiskais spēks nekā nacionālo tiesību nosacījumiem.²⁴

Īpaša nozīme ir informētības līmeņa paaugstināšanai tiesnešu un juristu vidū, kas veicinātu ES tiesību piemērošanas biežumu un kvalitāti pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.

- [13]** Kopumā dalībvalstu tiesneši un juristi ir pazīstami ar iepriekšminēto ES tiesību pārākuma pamatprincipu. Tomēr to pašu nevar teikt par ES tiesību specifiku pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.
- [14]** Dažādā kontekstā apmeklēto dalībvalstu (**Vācijas, Ungārijas, Latvijas, Zviedrijas un AK**) eksperti izteica bažas par to, ka juristi (gan tiesneši, gan pušu pārstāvji) nav informēti par atsevišķām gan mazāk nozīmīgām, gan dažkārt arī ļoti būtiskām ES tiesību niansēm pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Viņi norādīja, ka informētības un zināšanu padzījināšanai par ES tiesību instrumentiem pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā vajadzētu tikt izvērstai ne tikai dalībvalstu, bet arī ES līmenī.
- [15]** Praktisks piemērs – ģimenes tiesību kontekstā **Ungārijas** Tieslietu Ministrijas eksperti uzskatīja, ka daudzos gadījumos puses var nebūt informētas par tām pieejamajām izvēles iespējām attiecībā uz laulības šķiršanai piemērojamajām tiesībām.
- [16]** Turklāt Ungārijas tiesneši norādīja uz zināšanu nepietiekamību Ungārijas juristu vidū, kuri neizprot pietiekošā mērā šo lietu kontekstu, jo nav pazīstami ar citu valstu procesuālajām tiesībām – viņi problēmas mēģina risināt tikai no savas valsts procesuālo tiesību viedokļa. Piemēram, kādā lietā Ungārijas juristi sūdzējās par Itālijas procesuālo tiesību trūkumiem, jo viņi no tiesas nesauņēma

²⁴ Šis labi zināmais jautājums ir aplūkots katrā grāmatā par ES tiesībām, skat., piemēram, Craig P., de Burca G. EU Law. Text, Cases and Materials. 5th ed. Oxford University press, 2011, p. 256.

nekādus dokumentus. Tomēr Itālijas Civilprocesa likums nosaka, ka vēstules bija jāsusīta pašiem juristiem, nevis Itālijas tiesām.

- [17]** Arī **Zviedrijas** apmeklējuma laikā tika atzīmēts zemais informētības līmenis par ES juridisko dimensiju – ne visi praktizējošie juristi un tiesneši ir labi informēti par dažiem ES tiesību aktiem vai grozījumiem nacionālajos tiesību aktos, ar kuriem tiek ieviesti ES tiesību akti.
- [18]** Tāpat arī **Vācijā un Latvijā** tiesnešiem dažkārt rodas grūtības paralēli piemērot nacionālās civilprocesa līmenī tiesības un attiecīgo ES regulu. Šādās situācijās tiesneši dod priekšroku Civilprocesa likumam (tā tas notiek arī **Latvijā**), kas ir tiem labi pazīstams tiesību akts. Gan praktizējošie juristi, gan tiesneši ne vienmēr ir informēti par dažiem ES tiesību aktiem vai grozījumiem nacionālajos tiesību aktos, ar kuriem tiek ieviesti ES tiesību akti. Taču kopumā Vācijas tiesneši un juristi ir labi sagatavoti pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.
- [19]** Tomēr **AK un Vācijā** daži no ekspertiem uzskatīja, ka tiesneši un juristi ir labi informēti par ES starptautisko privāttiesību instrumentiem. Tieši AK vairākos gadījumos respondenti uzsvera, ka Londona ir viens no starptautiskās tiesvedības centriem un attiecīgi ES starptautisko privāttiesību instrumenti dažās no AK daļām tiek plaši piemēroti.

Vajadzētu organizēt plašāku tiesnešu un citu juristu apmācību par ES tiesību jautājumiem pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.

- [20]** Pareiza ES tiesību piemērošana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā lielā mērā ir atkarīga no juridiskās profesijas pārstāvju (ne tikai tiesnešu, bet arī citu tiesas darbinieku, juristu un citu) apmācības un izglītojošo materiālu un tiesību zinātnieku rakstu pieejamības.²⁵ No anketām redzams, ka apmēram puse no visu ES dalībvalstu respondentiem uzskata, ka tiesneši un juristi ir apmācīti darbam ar ES tiesībām pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tomēr situācija apmācību un juridiskās literatūras jomā starp valstīm ir atšķirīga. Arī tiesnešu un juristu viedokļi atšķiras.
- [21]** Piemēram, vairāk nekā 75% no Latvijas juristiem atbildēja, ka Latvijas juristi nav pazīstami ar ES tiesībām pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Vairāk nekā 80% no šiem pašiem respondentiem uzskatīja, ka Latvijas tiesneši nav pietiekami pazīstami ar šo tiesību jomu. Saskaņā ar **Latvijas** Tiesnešu mācību centra sniegtajiem datiem laikā no 2011. līdz 2014. gadam tika organizēti apmēram 40 dažādi semināri, ieskaitot Eiropas procesuālajām tiesībām, EST judikatūrai pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, ES ģimenes tiesībām, u.c. tēmām veltīti seminārus.²⁶ Tomēr lielākā daļa no šiem semināriem ir brīvprātīgi. Tādēļ semināru apmeklētība varētu tikt uzlabota. Tāpat būtu ieteicams nodrošināt tiesnešus un tiesu darbiniekus ar nepieciešamajiem regulu komentāriem.
- [22]** **Zviedrijā** Tiesnešu akadēmijā tiek organizētas regulāras tiesnešu apmācības par ES starptautisko privāttiesību tēmām. Tomēr parasti tās ir vispārīga rakstura apmācības, kas nav īpaši veltītas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomai.
- [23]** **Vācijā** ir divas galvenās institūcijas, kas veic tiesnešu apmācību. Tiesu mācību centri darbojas federālā zemju (*Länder*) līmenī. Un tiesneši tiek apmācīti arī Vācijas Tiesnešu akadēmijā (*Deutsche Richterrakademie*). Vācijā ir ļoti plaši izplatīta tiesu specializācija. Tādējādi tiesnešu apmācība ir efektīvāka.
- [24]** Attiecībā uz tiesību zinātnieku rakstiem situācija dalībvalstīs atšķiras. AK respondenti atzina, ka tiesas, strādājot ar ES starptautiskajām privāttiesībām, parasti atsaucas uz tiesību zinātnieku rakstiem angļu valodā. Gadījumos, kad monogrāfijas vai ES starptautisko tiesību instrumentu komentāri ir rakstīti angļu valodā, bet to autori ir ārvalstnieki, priekšroka tiek dota vietējo autoru darbiem, jo tie parasti

25 European Judicial Training. European Commission. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/criminal/european-judicial-training/index_en.htm.

26 2014. gada 1. decembra Latvijas Tiesnešu mācību centra sniegtā informācija par semināriem, kuros aplūkoti jautājumi par ES starptautisko civilprocesi.

ir tiesnešiem pieejamāki. Tajā pat laikā respondenti atzina, ka būtu labi, ja tiesām būtu plašāka piekļuve ārvalstu autoru darbiem, kas veicinātu visaptverošāku pieeju konkrētiem juridiskajiem jautājumiem.

- [25] **Vācijā** situācija juridiskās literatūras jomā ir ļoti laba – ir pieejami daudzi komentāri, zinātniskās grāmatas, raksti un īpaši apskati, tādējādi Vācijas tiesnešiem un juristiem ir pietiekami daudz juridisko materiālu ES pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tomēr Vācijas juristi arī atzīmēja, ka regulu komentārus vajadzētu rakstīt arī angļu, nevis tikai vācu valodā, kas ļautu risināt Eiropas līmeņa diskusijas šobrīd vairāk nekā divdesmit atsevišķo nacionālā līmeņa diskusiju par ES tiesībām vietā. Pētnieki ir vienprātīgi – komentāri un tiesību zinātnieku raksti angļu valodā varētu kalpot par reālu un vienotu ES diskusiju platformu ES tiesību jautājumos.

Tiesnešu un juristu apmācībai nevajadzētu aprobežoties ar ES tiesību instrumentu apgušanu, bet apmācībās būtu arī jāiekļauj jautājumi par specifiskiem vispārējo tiesību (Common Law) instrumentiem.

- [26] ES pārrobežu civiltiesiskās sadarbības paplašināšanās radījusi vajadzību juristiem piemērot praksē juridiskus instrumentus, kuri būtiski atšķiras no viņu tiesību sistēmās lietotajiem, pazīstamajiem līdzekļiem. Atšķirības var būt īpaši izteiktas, ja kontinentālās tiesību sistēmas juristiem praksē jāpiemēro vispārējo tiesību sistēmā radīti specifiski juridiskie instrumenti.²⁷
- [27] Anketas un intervijas apliecina, ka dažās no dalībvalstīm (piemēram, **Ungārijā, Vācijā**) vispārējo tiesību instrumentu piemērošana notiek ļoti reti. Tomēr citās dalībvalstīs papildus zināšanām par vispārējo tiesību instrumentiem ir liela nozīme (piemēram, Latvijā, ņemot vērā lielo AK dzīvojošo latviešu diasporu). Tādēļ šādās valstīs būtu vēlams vismaz minimāla papildus apmācība, ko vislabāk vajadzētu vadīt speciālistiem, kuri savu izglītības bāzi ieguvuši vispārējo tiesību valstīs.
- [28] **Latvijā** šādu plānu īstenošana jau ir sākusies ar 2015. gada jūnijā plānoto zvērināto notāru apmācību darbam ar dažiem no vispārējo tiesību instrumentiem mantošanas tiesību jomā. Tāpat tiek domāts par advokātu apmācībām Briseles Ibis regulas un Mantošanas regulas piemērošanā.

Lai arī ES tiesiskās sadarbības Atlants civillietās ir labs palīgs regulu piemērošanā, tomēr tajā ne vienmēr tiek atspoguļota visjaunākā informācija par dalībvalstīm. Lai to novērstu, gan dalībvalstīm, gan Komisijai vajadzētu pildīt savus pienākumus attiecībā uz savlaicīgu informācijas atjaunināšanu.

- [29] Lai arī no anketām bija redzams, ka kopumā juristi ne pārāk bieži izmanto ar ES tiesībām saistītas datu bāzes, ES tiesu atlants civillietās²⁸ (turpmāk tekstā: *Atlants*) ir noderīgs, juristu iecienīts rīks. Intervijās, piemēram, **Latvijā un Ungārijā** tiesneši atzina, ka ir labi pazīstami ar šo rīku. Par to liecina arī lietas, kurās tiesas Atlantū ir izmantojušas, lai noteiktas formas dokumentu pārveidotu no tiesas valsts valodas kādā citā valodā.
- [30] Tomēr daudzi no juristiem norādīja, ka Atlants ne vienmēr piedāvā aktuālo informāciju par dalībvalstīm un to institūcijām. Arī e-Tiesu portāls, kas ir iecerēts kā vienas pieturas aģentūra ES tiesību jautājumos vēl pilnībā nedarbojas. Šī problēma rodas tādēļ, ka dalībvalstis ne vienmēr savlaicīgi nosūta Komisijai informāciju par attiecīgajiem grozījumiem. Tāpat, piemēram, **Latvijas** Tieslietu Ministrijas darbinieki minēja, ka kavējumus informācijas atjaunināšanā dažkārt pieļauj arī pati Komisija.

27 Skat. Vadlīniju un rekomendāciju 8.1. apakšnodaļu.

28 Eiropas Tiesiskās sadarbības atlants civillietās. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_courtsjurisd_en.jsp?countrySession=4&#statePage0 un Eiropas e-tiesiskuma portāls: https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-321-en.do

Tiesnešu specializācija ES tiesībās pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā paaugstina tiesu nolēmumu kvalitāti.

- [31] ES tiesību piemērošanas kvalitāti ietekmē piemērošanas biežums – jo vairāk tiesām jāpiemēro ES tiesības, jo augstāka piemērošanas kvalitāte.²⁹ Tādējādi Pētnieki uzskata, ka tiesnešu specializēšanās ES tiesībās pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā paaugstina nolēmumu kvalitāti. Kā jau iepriekš minēts **Vācijas** piemērā, tiesu specializācija ir ļoti labs veids, kā paaugstināt tiesnešu apmācības efektivitāti. Turklāt specializācija palīdz uzlabot kopējo tiesnešu informētību par ES regulējumu civiltiesiskās sadarbības jomā, kā arī paaugstina to informētību par specifiskiem šīs jomas jautājumiem.
- [32] Tomēr ne visās dalībvalstīs tiesneši specializējas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Atbildes uz anketas jautājumu: „*Vai jūsu Dalībvalstī tiesneši specializējas starptautiskajās privāttiesībās un starptautiskajā sadarbībā civilīetās (piemēram, vai ir tiesneši, kuri skata lietas, kas saistītas ar starptautisko sadarbību civilīetās)?*” liecināja par to, ka situācija dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga.
- [33] Piemēram, **Latvijā** tiesneši nespécializējas. Tomēr gan intervijas, gan anketas ļāva secināt, ka specializācija uzlabotu lietu izskatīšanas kvalitāti, īpaši pārrobežu lietās. Tad tiesneši būtu labāk informēti par jaunumiem ES tiesību jomā un saņemtu specifiskāku apmācību.
- [34] Arī **Zviedrijā** tiesneši nespécializējas konkrētās tiesību nozarēs, bet no zviedru juristu intervijām Pētnieki secina, ka specializācija varētu būt noderīga, jo tiktu uzlabota lietu izskatīšanas kvalitāte lietās ar pārrobežu elementu.
- [35] Savukārt **Ungārijā** tiesnešu specializācija ir diezgan attīstīta. Piemēram, galvaspilsētā Centrālā Budas rajona tiesa specializējas Briseles Ibis regulas piemērošanā, bet Peštas rajona tiesa specializējas Briseles IIbis regulas piemērošanā.
- [36] Līdzīgi arī **Vācijā** tiesneši specializējas noteiktās tiesību nozarēs. Plašā Vācijas tiesu specializācija palīdz nodrošināt vienveidīgu nacionālo judikatūru. Tomēr Vācijas tiesneši nespécializējas kādās noteiktās starptautisko privāttiesību vai starptautisko civilprocesuālo tiesību jomās. Piemēram, ja tiesnesis specializējas ģimenes tiesībās, viņam vai viņai jāpiemēro arī starptautiskās vai ES ģimenes tiesības.

ES tiesību jautājumu koordinēšana nacionālo tiesu vidū uzlabo ES tiesību piemērošanas kvalitāti, un to vajadzētu izmantot plašāk.

- [37] Kā redzams no **Ungārijas** piemēra, ES tiesību izmantošanas biežumu un kvalitāti veicina arī iekšējā tīkla izveide starp tiesnešiem, kas specializējas ES tiesībās un attiecīgi darbojas kā padomdevēji šajos jautājumos. Šie tiesneši ir saņēmuši īpašu apmācību ES tiesību jautājumos, un viņi nodrošina regulāru informācijas apmaiņu par ar ES tiesībām saistītām tēmām. Tiesneši – tīkla koordinatori saņem piemaksu par savu papildus darbu. Šis tīkls kalpo arī kā Ungārijas tiesu prejudiciālo nolēmumu pieprasījumu koordinācijas bāze nolūkā izvairīties no vienlaicīgas un atkārtotas vienu un to pašu jautājumu skatīšanas.
- [38] **Latvijā** ar ES tiesībām saistītās informācijas koordinēšana ir uzticēta īpašai tiesas amatpersonai – Latvijas Augstākās tiesas priekšsēdētāja palīgam ES tiesību jautājumos, kura primārie darba uzdevumi ir sniegt palīdzību Augstākās tiesas tiesnešiem **Latvijā** nepieciešamās EST judikatūras meklēšanā, kā arī sniegt vispārējas konsultācijas par ES tiesību jautājumiem.

29 Varju M. The judicial reception of EU law. In: Varju M., Varnay E. (ed). The Law of European Union in Hungary: Institutions, Processes and the Law. HVG-ORAC Publishing Ltd., 2014, p. 221.

1.2. ES tiesību interpretācija

Regulās vai direktīvās izmantoto ES tiesību jēdzienu interpretācijā nevajadzētu atsaukties uz dalībvalstu tiesībām.

- [39]** Šāds secinājums izriet no „*autonomās interpretācijas*” jēdziena, kas nozīmē to, ka regulās vai direktīvās izmantoto ES tiesību jēdzienu interpretācijā nevajag atsaukties uz dalībvalstu tiesībām. Tā vietā jāatsaucas uz ES tiesībām.³⁰ Primārais mērķis ir izveidot vienādu tiesību jēdzienu izpratni ES, kā arī nodrošināt vienotu šo jēdzienu piemērošanu.
- [40]** Dažu regulu apsvērumos tieši pieminēts autonomās interpretācijas jēdziens, piemēram: „*juridiskas personas domicils ir jānosaka autonomi*”;³¹ „*ārpuslīgumiskas saistības būtu jāsaprot kā autonomi jēdzieni*”;³² „*culpa in contrahendo*” ir autonomi jēdzieni, to nav obligāti jāinterpretē nacionālajās tiesībās pieņemtajā veidā.³³
- [41]** Autonomus jēdzienus var noteikt vai nu ES likumdevējs (piemēram, Briseles I regulas 32. pantā jēdziens „*sprīdums*”; 7. panta pirmā punkta (b) apakšpunktā jēdziens „*attiecīgās saistības izpildes vieta*”; 63. panta pirmajā punktā jēdziens „*uzņēmuma vai citas juridiskas personas vai fizisku un juridisku personu apvienības domicils*”; 63. panta otrajā punktā jēdziens „*statūtos noteiktā atrašanās vieta*” **AK** un Īrijas tiesību izpratnē, utt.), vai arī EST, veicot ES tiesību aktu interpretāciju (EST judikatūra³⁴). Tomēr dažu juridisku jēdzienu izpratne joprojām ir atstāta katras dalībvalsts nacionālo tiesību aktu ziņā, piemēram, „*fiziskas personas domicils*” vai „*trasta domicils*” (skatīt: Briseles Ibis regulas 62. un 63. panta trešais punkts).
- [42]** Tādējādi vienīgais izņēmums ir situācija, kur pašā regulā ir noteikts, ka piemērojamas dalībvalsts nacionālās tiesības. Piemēram, saskaņā ar Maza apmēra prasību regulas 19. pantu, ievērojot šīs regulas nosacījumus, attiecībā uz Eiropas Maza apmēra prasību kārtību ir jāpiemēro tās dalībvalsts procesuālās tiesības, kurā notiek lietas izskatīšana.

ES tiesības jāinterpretē saskaņā ar īpašām ES tiesību interpretācijas metodēm.

- [43]** Tiesību aktu interpretācijā EST izmanto kontinentālajā tiesību sistēmā labi pazīstamas interpretācijas metodes. Šīs metodes ir: 1) gramatiskā interpretācija, 2) vēsturiskā interpretācija, 3) sistēmiskā interpretācija, 4) teleoloģiskā interpretācija, 5) salīdzinošā interpretācija. Tomēr šo metožu piemērošanu ietekmē noteikti ES tiesību specifika, ar ko nacionālajām tiesībām vajadzētu būt pazīstāmām.
- [44]** **Gramatiskā interpretācija** nozīmē, ka ir jāņem vērā tekstuālā nozīme. Dažreiz to var atrast ES likumdevēja sniegtajās juridiskajās definīcijās. Piemēram, regulas 805/2004 4. pants sniedz šādu jēdzienu juridiskās definīcijas: „*sprīdums*”, „*publiskis akts*” un „*prasījums*”. Mantošanas regulas 3. panta pirmajā punktā skaidroti jēdzieni „*mantošana*”,³⁵ „*savstarpējs testaments*”, „*pēdējās gribas rīkojums*”, u.c. Šiem jēdzieniem arī jātiek interpretētiem autonomi, attiecīgās regulas nozīmē un sistēmā.

30 Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (ed.). Brussels I Regulation. SELP, 2007, p. 33.

31 Briseles Ibis regulas 15. apsvērumi.

32 Romas II regulas 11. apsvērumi.

33 Romas II regulas 30. apsvērumi.

34 Skat. EST 1977.gada 22.novembra spriedumu lietā Nr. 43/77 Industrial Diamond Supplies v Luigi Riva; EST 1992.gada 26.marta spriedumu lietā Nr. C-261/90 Reichert v Dresdner Bank (Reichert II); EST 1994. gada 2. jūnija spriedumu lietā Nr. C-414/92 Solo Kleinmotoren v Boch.

35 Skat. arī Mantojuma regulas 9. apsvērumu.

- [45]** Gramatisko interpretāciju lielā mērā ietekmē fakts, ka ES tiesību akti tiek rakstīti visās ES dalībvalstu valodās un ka visu valodu versijas ir vienādi juridiski saistošas.³⁶ Tādējādi, interpretējot ES tiesību akta nosacījumu, interpretētājam, vai tas būtu tiesnesis, jurists vai tiesību zinātnieks, ir jāizvērtē un jāņem vērā arī attiecīgās normas citu valodu versijas.³⁷ Piemēram, Regulas Nr. 805/2004 4. panta pirmajā punktā tiek lietots vārds „*decision*” (angļu valodā); „*Entscheidung*” (vācu valodā); „*décision*” (franču valodā), bet „*spriedums*”³⁸ (latviešu valodā).
- [46]** Vēl kāda gramatiskās interpretācijas specifiskā iezīme izriet no iepriekš minētās autonomās ES tiesību interpretācijas. Tāpēc daudzos gadījumos, pat tad, ja attiecīgā ES tiesību termina jēdziens ir lietots arī nacionālajā tiesību sistēmā, ir jāpiemēro ES tiesībās lietotā nozīme.³⁹
- [47]** **Vēsturiskā interpretācija** ietver pētījumus par attiecīgā tiesību akta pieņemšanu, piemēram, dažādu Komisijas piedāvājumu, diskusiju Padomes ietvaros un dažādu akta iepriekšējo projektu izpēti.⁴⁰ Tāda veida dokumenti var izskaidrot to, kādēļ attiecīgais akts ir veidots tādās, kādas tas ir pieņemts. Tomēr, veicot ES tiesību vēsturisko interpretāciju, interpretētājam ir jābūt uzmanīgam, jo pieņemšanas procesā radītie dokumenti var būt nepilnīgi vai vērsti uz ļoti specifiskām plānotā tiesību akta daļām. Turklāt tiesību akta galīgā versija bieži var būt politiskā kompromisa rezultāts. Tādējādi EST ir atzinusi, ka tad, ja galīgajā tiesību akta versijā nav iekļauts konkrētais, piemēram, Padomes sēdē minētais jautājums, to nevar izmantot tiesību akta interpretācijā.⁴¹
- [48]** Vēsturiskā interpretācija arī nozīmē, ka ir jāņem vērā iepriekšējo tiesību aktu interpretācija. Piemēram, Briseles Ibs regulas interpretācijas nolūkā ir jāveic arī Briseles I regulas un Briseles Konvencijas par jurisdikciju un tiesas spriedumu izpildi civillietās un komercietās (*turpmāk: Briseles konvencija*)⁴² interpretācijas analīze. Attiecībā uz Briseles Ibs regulu var tikt izmantoti arī Oficiālie ziņojumi par Briseles konvenciju⁴³.
- [49]** **Sistēmiskajai interpretācijai** ES tiesību aktu kontekstā vispirms jāveic interpretācija saskaņā ar ES primārajiem tiesību avotiem – LES, LESD un Pamattiesību hartu.⁴⁴ Tāpat ir jāvērtē arī preambulas apsvērumi. Ja ir kādi starptautiskie nolīgumi, kam ES šajā konkrētajā jomā ir pievienojusies, arī šie nolīgumi var ietekmēt interpretējamā tiesību akta nozīmi un izpratni.⁴⁵ Saskaņā ar LES 6. panta trešo punktu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (*turpmāk: ECTK*) garantētās pamattiesības veido ES tiesību pamatprincipus, ar cilvēktiesībām saistīto vai to ietekmēto tiesību

36 Regula Nr. 1, ar ko nosaka Eiropas Ekonomikas kopienā lietojamās valodas, OV 17, 06.10.1958, 385. lpp., Padomes Regula Nr. 1 (1958. gada 15. aprīlis), ar ko nosaka Eiropas Atomenerģijas kopienā lietojamās valodas, OV, 06.10.1958, 401.–402. lpp.

37 EST 1996. gada 24. oktobra spriedums lietā Nr. C-72/95 Aannemersbedrijf PK. Kraaijeveld BV e.a. v. Geedeputeerde Staten van Zuid-Holland, para 28.

38 „*Spriedums*” parasti tiek tulkots angļu valodā kā „*judgment*”.

39 Beaumont P, Hess B, Walker L, Spancken S. The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide Bloomsbury Publishing, p. 462.

40 Piemēram, EST 2008. gada 22. maija spriedums lietā Nr. C-462/06 Glaxosmithkline v Rouard, EST interpretēja Briseles I regulu, izmantojot travaux préparatoires, lai risinātu jautājumus par jurisdikciju attiecībā uz individuāliem darba līgumiem.

41 EST 2008. gada 17. aprīļa spriedums lietā Nr. C-404/06 Quelle AG v Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, para 32.

42 Briseles 1968. gada 27. septembra konvencija par Jurisdikciju un spriedumu izpildi civillietās un komercietās (konsolidētā versija). OV C 27, 26.01.1998, 1.-27. lpp.

43 Divi visnozīmīgākie oficiālie ziņojumi ir: Jenard P. Rapport sur la convention concernant la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale. Journal officiel n° C 59, 5.3.1979, p. 1-70; Schlosser P. Rapport sur la convention relative à l'adhésion du royaume de Danemark, de l'Irlande et du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord à la convention concernant la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale, ainsi qu'au protocole concernant son interprétation par la Cour de justice. Journal officiel, n° C 59, 5.3.1979, p. 71-150.

44 Skat. EST 1983. gada 13. decembra spriedumu lietā Nr. 218/82 Commission of the European Communities v Council of the European Communities, para 15.

45 Piemēram, dažās lietās 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem varētu tikt izmantota kā sistēmātiskas interpretācijas avots. Princips ir nostiprināts, piemēram, EST 1996. gada 10. septembra spriedumā lietā Nr. C-61/94 Commission v Federal Republic of Germany.

aktu interpretācijā vajadzētu izmantot gan Konvenciju, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas (*turpmāk: ECT*) konstatējumus.

- [50]** Attiecībā uz regulu sistēmisko interpretāciju pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ir iespējami divi šīs interpretācijas līmeņi: iekšējā sistēma un ārējā sistēma.⁴⁶
- [51]** Iekšējā sistēma nozīmē, ka ir jārespektē regulas iekšējā struktūra. Piemēram, Eiropas Maksājumu rīkojumu regulas 20. panta pirmā punkta (a) apakšpunkta (i) ielaidums ir jāskata kopā ar tās 14. pantu.
- [52]** Ārējā sistēma ietver citās regulās un ES tiesību aktos iekļautos nosacījumus. Piemēram, Eiropas izpildes rīkojumu regulas 6. panta pirmā punkta (d) apakšpunktu; Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 6. pantu; Eiropas maza apmēra prasību regulas 3. panta otro punktu un 18. panta pirmā punkta (a) apakšpunktu.
- [53]** Dažreiz regulu apsvērumos tieši uzsvērta nepieciešamība interpretēt dažus no ārējās sistēmas juridiskajiem jēdzieniem. Saskaņā ar Romas I regulas 17. apsvērumu „*pakalpojumu sniegšanas*” un „*preču tirdzniecības*” jēdzienus vajadzētu interpretēt tāpat kā piemērojot Briseles Ibis regulas 7. pantu (Briseles I regulas 5. pantu) tiktāl, cik uz preču tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu attiecas šī regula. Lai arī franšizes un izplatīšanas līgumi ir pakalpojumu līgumi, attiecībā uz tiem ir piemērojami īpaši noteikumi.
- [54]** Attiecīgā tiesību akta preambulā sniegtie apsvērumi ir viens no galvenajiem **teleoloģiskajai interpretācijai** nepieciešamās informācijas avotiem, jo tajos parasti ir aprakstīts akta mērķis un nolūks.⁴⁷ Ļoti bieži apsvērumos tiek minēti ES pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomas pamatprincipi. Piemēram – tiesu savstarpējā uzticēšanās;⁴⁸ – jurisdikcija parasti piekrīt atbildētāja domicila valsts tiesai;⁴⁹ – aizstāvības tiesību ieviešana;⁵⁰ – brīva spriedumu aprīte;⁵¹ – tiesas un ārpus tiesas nolēmumu civillietās savstarpējas atzišanas princips;⁵² – vislabākās bērna intereses (īpaši tuvuma kritērijam);⁵³ – juridiskā noteiktība;⁵⁴ – paredzamības nosacījums;⁵⁵ – pušu brīvība, izvēlēties piemērojamo tiesību aktus;⁵⁶ un – ir efektīvi jāgarantē mantinieku un mantojuma saņēmēju, citu mirušā tuvinieku un mantojuma kreditoru intereses.⁵⁷
- [55]** Interpretējot regulas ir jāņem vērā visi šie principi. Tiem pat var būt sava savstarpēja hierarhija. Piemēram, tiesību uz aizstāvību nodrošināšanas princips ir pārāks par brīvas spriedumu kustības principu.
- [56]** Nosakot likumdevēja galveno tiesību akta pieņemšanas mērķi, var izmantot arī dibināšanas līgumus. Turklāt vienmēr jāņem vērā, ka attiecīgais tiesību akts ir daļa no ES tiesībām un ka tiesību

46 Nehne T. Methodik und allgemeine Lehren des europäischen Internationalen Privatrechts. Mohr Siebeck, 2012, S. 68, 69.

47 Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation 2013, p. 16. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/content/pdf/techleg/joint-practical-guide-2013-en.pdf>.

48 Briseles Ibis regulas 26. apsvērumš; Briseles Ibis regulas 21. apsvērumš; Eiropas Izpildes rīkojuma regulas 18. apsvērumš; Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 27. apsvērumš.

49 Briseles Ibis regulas 15. apsvērumš.

50 Briseles Ibis regulas 29. un 38. apsvērumš; Eiropas Izpildes rīkojuma regulas 10. apsvērumš; Eiropas Maza apmēra prasību regulas 9. apsvērumš.

51 Briseles Ibis regulas 27. apsvērumš.

52 Briseles Ibis regulas 3. apsvērumš.

53 Briseles Ibis regulas 12. un 13. apsvērumš.

54 Romas II regulas 14. apsvērumš; Romas I regulas 16. apsvērumš; Mantojuma regulas 37. apsvērumš.

55 Romas II regulas 20. apsvērumš; Romas I regulas 16. apsvērumš.

56 Romas I regulas 11. apsvērumš.

57 Mantojuma regulas 7. apsvērumš.

akta mērķis ir ES tiesiskās kārtības ievērošana.⁵⁸ Teleoloģiskā interpretācija var tikt izmantota arī, lai novērstu tiesību akta dažādo valodu versiju radītos pārpratumus.

- [57] Vēl viens teleoloģiskās interpretācijas veids ir *effet utile* interpretācija, kas ir cieši saistīta ar ES tiesību efektivitātes principu. Tas nozīmē, ka starp vairākiem iespējamiem interpretācijas veidiem priekšroka ir dodama tam, kas vislabāk nodrošina esošo ES tiesību praktisko pielietojumu.⁵⁹
- [58] **Salīdzinošā metode** atbalsta interpretāciju, salīdzinot to ar dalībvalstu nacionālajās tiesību sistēmās atrodamiem risinājumiem.⁶⁰ EST šo metodi diezgan bieži izmanto, lai atrastu kompromisu starp dažādajām dalībvalstu tiesību sistēmām no vienas puses un ES tiesībām no otras puses. Tāpat arī nacionālajām tiesībām šaubu gadījumā par regulu piemērošanu, kā arī tad, ja vēl nav pieņemts EST nolēmums, vajadzētu pētīt, kā citu dalībvalstu tiesas ir risinājušas attiecīgo juridisko jautājumu.⁶¹ Tas nozīmē, ka nacionālajiem tiesniešiem ir jābūt iespējai atrast un analizēt citu dalībvalstu nacionālo tiesnešu pieņemtus lēmumus. Galvenā problēma ir svešvalodu zināšanas un piekļuves iespēja citu dalībvalstu tiesību un tiesu datu bāzēm. Šo jautājumu iespējams atrisināt tikai ES līmenī.

EST judikatūra regulu interpretācijas jautājumos ir saistoša nacionālajām tiesībām.

- [59] Pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ir daudzas lietas, kurās nacionālās tiesas savos spriedumos ir ietvērušas plašu argumentāciju saistībā ar ES regulām, taču bez jebkādam atsaucēm uz EST judikatūru. Pētnieki ievēroja, ka tiesneši, piemērojot regulas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, ļoti reti motivē savu lēmumu, izmantojot attiecīgo EST judikatūru.
- [60] Vēl jo vairāk – lietās, kur nacionālās tiesas ir atsaukušās uz EST judikatūru, daudzviet šis atsauces ir ar nelieliem vai pat būtiskiem trūkumiem.
- [61] Dažkārt nacionālās tiesas izmanto tā saucamos „*spriedumu paraugus*”, t.i., izmanto iepriekšējos spriedumus kā pamatu jaunam spriedumam. Parasti tas tiesai palīdz ietaupīt laiku. Tomēr, kā var redzēt no vairākām lietām **Latvijas** tiesās, šādu spriedumu paraugu izmantošana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības tiesību jomā var dramatiski samazināt tiesnešu nolēmumu kvalitāti.

1.3. Valodas un tulkošanas problēmas

- [62] Lingvistiskie jautājumi ir ļoti aktuāli **Latvijā, Ungārijā, Zviedrijā un Vācijā**. Problēmas rodas divos īpašos kontekstos: ES tiesību aktu teksti un tulkojums un ES tiesības izmantojošo pušu un tiesnešu izmantotā valoda, īpaši attiecībā uz veidlapu aizpildīšanu.

Dalībvalstu tiesniešiem un juristiem būtu vairāk jāizmanto ES tiesību normu dažādu valodu versijas.

- [63] Jau pirms trīsdesmit gadiem EST norādīja, ka ES tiesību normas tiek „izstrādātas vairākās valodās un ka dažādo valodu versijas ir vienlīdz autentiskas. Kопиенa tiesību normu interpretācija tādējādi ietver

58 Maduro M. P. Interpreting European Law: Judicial Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism. Pieejams: <http://www.ejls.eu/current.php?id=2>.

59 Skat., piemēram, Mayr S. Putting a Leash on the Court of Justice? Preconceptions in National Methodology v Effect Utile as a Meta-Rule. In: European Journal of Legal Studies, 2012, Vol. 5(2), p 8-21.

60 Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (ed.). Brussels I Regulation. SELP, 2007, p. 37; Lenaerts K. Le droit comparé dans le travail du juge communautaire. Revue trimestrielle du droit européen, 2001, n° 37, p. 487.

61 Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (ed.). Brussels I Regulation. SELP, 2007, p. 38.

dažādu valodu versiju salīdzināšanu.”⁶² Tādējādi pirms kādas normas piemērošanas nacionālajiem tiesnešiem ir pienākums salīdzināt tās versijas dažādās valodās.

- [64]** Lielākā daļa no privāti praktizējošiem dalībvalstu juristiem atzina, ka tie ES tiesību aktus izmanto ne tikai paši savā valodā, bet arī pārbauda to atbilstību citu valodu versijām, īpaši tad, ja attiecīgais tiesību akts ir ticis pieņemts pirms attiecīgās dalībvalsts pievienošanās ES, jo ES tiesību aktu tulkojums ir sastopamas daudzas neatbilstības un neprecizitātes. Lai arī valsts iestādes veicina tulkojumu unificēšanu, tas vēl joprojām ir aktuāls jautājums. Tādējādi situācija dalībvalstīs ir atšķirīga.
- [65]** **AK** respondentiem bija atšķirīgi viedokļi par ES starptautisko privāttiesību instrumentu dažādu valodu versiju izmantošanu AK tiesās. Šādi pretrunīgie apgalvojumi ir skaidrojami ar atšķirīgajām dažāda līmeņa AK tiesās izmantotajām juridiskajām tehnikām. Tāpēc Augstākās tiesas līmenī ES tiesību instrumentu svešvalodu versijas tiek izmantotas biežāk nekā zemākajās instancēs.
- [66]** Tajā pat laikā AK respondenti atzina, ka nav vienota uzskata par atsauču uz ES starptautisko privāttiesību instrumentu versijām dažādās valodās lietderību vai nozīmīgumu. Tiesvedībā dažkārt tiek izmantotas atsauces uz citu valodu versijām. Tomēr bieži lietu tiesā pārstāvošo advokātu svešvalodas zināšanas nav pietiekamas, lai varētu pamatoti argumentēt dažādo versiju salīdzinājumu.
- [67]** **Zviedrijas** juristi lielākoties izmanto divvalodības pieeju, lasot vajadzīgo tiesību aktu vai spriedumu citā valodā, nevis zviedru un parasti tā ir angļu valoda. **Vācijā** tiesneši lielākoties izmanto regulu tekstus vācu valodā, bet praktizējošie juristi – arī angļu valodā.
- [68]** **Ungārijas** tiesneši arī dažkārt izmanto tiesību aktu versijas dažādās valodās, lielākoties angļu valodā, bet arī vācu, itāļu vai citā tiesnesim saprotamā valodā.
- [69]** Tādējādi Pētnieki uzskata, ka juristi, kuriem līdz ar savas valsts valodu ir arī pietiekamas kādas citas ES oficiālās valodas zināšanas, izmanto tiesību aktu versijas dažādās valodās. Tomēr vajadzētu veicināt to plašāku izmantošanu, īpaši jomās, kurās kādas valodas teksts nav skaidrs vai precīzs. Tāpat tiesnešiem, kuru svešvalodu zināšanas nav pietiekamas, vajadzētu meklēt alternatīvus veidus dažādu valodu tiesību aktu salīdzināšanai, piemēram, izmantot tulkus.

Biežāk vajadzētu izmantot iespēju lūgt labojumu (*corrigendum*) izdarīšanu attiecīgā ES tiesību aktā nolūkā novērst tulkojuma nepilnības.

- [70]** Tomēr vienas ES tiesību normas kvalitāte dažādu valodu versijās var atšķirties pat tik ļoti, ka šai normai kādā valodā ir pavisam pretēja nozīme nekā citās valodās.
- [71]** Šādos gadījumos dalībvalstij (lielākoties Tieslietu ministrijai) ir iespēja lūgt, lai ES institūcijas izdara labojumu, novēršot tulkojuma kļūdas.⁶³ Tādējādi nacionālajiem tiesnešiem savukārt vajadzētu informēt attiecīgās dalībvalsts Tieslietu ministriju par jebkādām šādām kļūdām. Lai arī tam var būt nepieciešams ilgs laiks, tas praktiski ir gandrīz vienīgais ceļš kā risināt zemes kvalitātes ES tiesību aktu tulkojumu problēmu. Tomēr tiesību zinātnieki ir kritizējuši arī pārmērīgu labojumu izdarīšanas iespējas izmantošanu, jo tā var novest pie tiesiskās nenoteiktības.⁶⁴
- [72]** Pētnieki nesaskārās ne ar kādām konkrētām sūdzībām par tiesību aktu un EST judikatūras tulkojumu kvalitāti **Zviedrijā**. Arī **Vācijas** juristi regulu tulkojumus vācu valodā uzskata par apmierinošiem. Tomēr daži no tiesnešiem uzsvēra, ka vācu valodas teksti varētu būt labāki.

62 EST 1982. gada 6. oktobra spriedums lietā Nr. 283/81 C.I.L.F.I.T., para.18.

63 Robinson W. Accessibility of European Union legislation. Pieejams: https://www.opc.gov.au/calc/docs/Loophole_papers/Robinson_Feb2011.pdf.

64 Bobek M. Corrigenda in the Official Journal of the European Union: Community Law as Quicksand. European Law Review, 2009, Vol. 34, p. 950.

- [73]** **Ungārijas un Latvijas** juristu viedoklis lielākoties bija pretējs, uzskatot, ka nacionālo valodu versijās bieži sastopami trūkumi, kas dažkārt pat maina tiesību normas būtību. Tomēr šie juristi nebija pilnībā informēti par praktisko iespēju izmantot labojumu izdarīšanas procedūru.

Tiesību piemērotājiem vajadzētu ļoti uzmanīgi izvērtēt prasības par obligātu tulkojumu, lai izvairītos no nevajadzīgiem un dārgiem tulkojumiem.

- [74]** Lai arī pusēm lielākoties tiek pieprasīti citām pusēm un tiesām iesniedzamo dokumentu tulkojumi attiecīgās valsts valodā, tiesnešiem nevajadzētu pieprasīt, lai puses iesniedz nevajadzīgus tulkojumus. Viena no ar tulkojumiem saistītajām problēmām ir augstās izmaksas. Piemēram, kādā atzišanas un izpildes lietā **Latvijā** tiesnesis pieprasīja pilna **AK** tiesas izdota 223 lapu sprieduma tulkojumu latviešu valodā, lai gan AK tiesa bija izsniegusi rīkojumu un sprieduma isākās versijas apliecību atbilstoši Briseles I regulas 54. un 58. pantam.⁶⁵ Bet saskaņā ar Briseles I regulas 32. pantu (Briseles I bīis regulas 2. pants) „*spriedums*” nozīmē visus spriedumus, kas pieņemti kādas dalībvalsts tiesā vai tribunālā, neatkarīgi no tā nosaukuma, tostarp dekrētu, **rīkojumu** [*Pētnieku uzsvars*], lēmumu vai izpildrakstu [...]. Saskaņā ar komentāriem „*arī saīsinātā formā izsniegtie spriedumi, bez pilna lēmumu pieņemšanās tiesas pamatojuma apraksta, ir atzīstami un izpildāmi.*”⁶⁶ Tādējādi minētais **AK** tiesas rīkojums atbilda sprieduma statusam Briseles I regulas nozīmē, un šajā pirmās instances procesā nebija vajadzības tulkot pilnu sprieduma tekstu (bet tikai Rīkojumu un apliecību).⁶⁷ Jāuzsver, ka jaunajā Briseles I bīis regulā netiek pieprasīts tiesas sprieduma tulkojums (37. panta otrais punkts), kas ļauj ietaupīt katras iesaistītās personas laiku un līdzekļus.

1.4. Procesuālo termiņu aprēķināšana un pagarināšana

Laikposmus, datumus un termiņus vajadzētu aprēķināt saskaņā ar regulu Nr. 1182/71.

- [75]** Termiņu aprēķināšanas nolūkā vajadzētu izmantot Padomes 1971. gada 3. jūnija regulu (EEK, Euratom) Nr. 1182/71, ar ko nosaka laikposmiem, datumiem un termiņiem piemērojamos noteikumus⁶⁸. Piemēram, saskaņā ar Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 28. apsvērumu atbildētājam būtu par to jāpaziņo, un viņu būtu jāinformē, ka tiks ņemtas vērā oficiālās brīvdienas dalībvalstī, kurā atrodas tiesa, kas izdod Eiropas maksājuma rīkojumu.
- [76]** Arī Eiropas maza apmēra prasījumu regulas 24. apsvērumus, Uzturlīdzekļu regulas 41. apsvērumus un Mantošanas regulas 77. apsvērumus nosaka, ka šajās regulās noteikto termiņu aprēķināšanai vajadzētu izmantot Regulu Nr.1182/71.
- [77]** Ja regulās un direktīvās ir noteikti konkrēti termiņi, tos vajadzētu rēķināt saskaņā ar Padomes regulu Nr. 1182/71. Tā ir regulās un direktīvās noteikto laikposmu autonoma aprēķināšana. Piemēram, Eiropas maksājuma rīkojuma regulas 16. panta otrajā punktā noteikts, ka paziņojumu par iebildumu nosūta 30 dienu laikā pēc rīkojuma piegādes atbildētājam. 30 dienu termiņu ir jārēķina saskaņā ar Regulas Nr. 1182/71 3. pantu.

65 Pētījuma autori nolēma neatklāt lietas datus.

66 Magnus, U., Mankowski, P. (ed.). European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation. 2nd edn, SELP, 2012, p. 622.

67 Šajā gadījumā bija jāņem vērā, ka pirmās instances tiesa nebija tiesīga pārskatīt spriedumu (Briseles I regulas 41. pants), bet bija jāpasludina par izpildāmu, un, ja ir iesniegta apelācijas sūdzība, tiesa var izvērtēt, vai pieprasīt pilnu spriedumu, ja vien tas ir nepieciešams.

68 Padomes Regula (EEK, Euratom) Nr. 1182/71 (1971. gada 3. jūnijs), ar ko nosaka laikposmiem, datumiem un termiņiem piemērojamos noteikumus, OV L 124, 08.06.1971, 1-2. lpp.

- [78]** Tikai tad, ja Regulā Nr. 1182/71 nav definēts kāds termiņš, attiecībā uz to var piemērot tās dalībvalsts nacionālos tiesību aktus, kurā notiek process. Piemēram, saskaņā ar Eiropas maza apmēra prasījumu regulas 14. panta otro punktu, tiesa īpašu apstākļu dēļ var pagarināt Regulas 4. panta 4. punktā, 5. panta 3. un 6. punktā un 7. panta 1. punktā paredzēto termiņu, ja tas vajadzīgs, lai aizsargātu pušu tiesības. Šādu termiņu pagarināšanas procesuālie jautājumi Maza apmēra prasību regulā un Regulā Nr. 1182/71 netiek regulēti. Tādējādi attiecībā uz tiem ir piemērojami dalībvalstu nacionālie tiesību akti (*lex fori*).
- [79]** Dažās regulās skarts arī laikposmu neievērošanas autonomo tiesisko seku jautājums. Saskaņā ar Eiropas maza apmēra prasījumu regulas 7. panta trešo punktu, ja Regulas 5. panta 3. vai 6. punktā noteiktajā termiņā tiesa nav saņēmusi attiecīgās puses atbildi, tā pasludina spriedumu par prasību vai pretprasību. Arī Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 17. panta pirmais punkts nosaka, ka tad, ja paziņojumu par iebildumu iesniedz Regulas 16. panta 2. punktā noteiktajā termiņā, tiesvedība turpinās izcelsmes dalībvalsts kompetentajās tiesās atbilstīgi parasta civilprocesa noteikumiem, ja vien prasītājs nav skaidri lūdzis tādā gadījumā izbeigt tiesvedību.
- [80]** Piemēram, saskaņā ar Mantošanas regulas 50. panta piekto punktu, ja pusei, pret kuru prasa izpildi, domicils ir dalībvalstī, kas nav dalībvalsts, kurā pasludināta izpildāmība, tad pārsūdzības termiņš ir 60 dienas, un to sāk skaitīt no dienas, kad lēmums par izpildāmības pasludināšanu izsniegts vai nu personiski, vai ir saņemts tās dzīvesvietā. Tas nozīmē, ka šajā situācijā jau pašā Mantošanas regulā ir fiksēts arī laikposma sākums. Tādējādi ir jāpiemēro šīs Mantošanas regulas nosacījums. Tomēr regula Nr. 1182/71 ir jāpiemēro, nosakot laikposma **beigas**.

1.5. Regulu piemērošanas tvērums

Pirms jebkādas regulas piemērošanas, ir jānosaka tās ģeogrāfiskais, temporālais un materiālais tvērums.

- [81]** Attiecībā uz regulu piemērošanu Latvijas judikatūra liecina, ka gan puses, gan to pārstāvji reti kad pārbauda regulu ģeogrāfisko, temporālo un materiālo tvērumu, tādēļ bieži gadās lietas, kurās piemērojamais tiesiskais instruments nav ticis piemērots vai ir nepareizi piemērots.⁶⁹
- [82]** To, cik liela nozīme ir temporālajam tvērumam, var parādīt šādā lietā. Latvijas tiesa savā spriedumā sekoja prasītāja argumentācijai un paralēli piemēroja Romas I regulu un Romas konvenciju, kā arī Civillikuma kolīziju normas,⁷⁰ bet, ja būtu pārbaudīts katras regulas temporālais tvērums, būtu konstatēts, ka ir piemērojams tikai viens instruments.⁷¹
- [83]** Tādēļ Pētnieki ir sagatavojuši salīdzinošo tabulu ar visu attiecīgo regulu piemērošanas temporālo tvērumu (2. pielikums).

69 Rudevska B. Ko iesākt ar Anglijas tiesas izdotu aktīvu iesaldēšanas rīkojumu. Jurista Vārds, 2011. 18.oktobris, Nr. 42, 12.lpp.; Rudevska B. Regulas Nr. 44/2001 piemērošanas prakse Latvijas tiesās. Jurista Vārds, 2008. 29.jūlijs, Nr. 28, 4.-14.lpp.

70 Latvijas Republikas Civillikums. Valdības Vēstnesis, 20.02.1937, Nr. 41.

71 Jūrmalas pilsētas tiesas 2012. gada 1. augusta lēmums lietā Nr. C17119614 [nav publicēts].

2. Starptautiskā jurisdikcija saskaņā ar Briseles Ibis regulu

Civillietās vai komercietās ar pārrobežu elementu vispirms vajag noteikt jurisdikciju.

- [84]** Sākotnēji, kad tiesu iestāde saņem lietu ar pārrobežu elementu, tai jānosaka jurisdikcija. Tomēr, ņemot vērā to, ka Briseles Ibis regula⁷² nav vienīgais ar jurisdikciju saistītais instruments, ir ļoti svarīgi noteikt šīs regulas (temporālo, ģeogrāfisko un materiālo) tvērumu. Šīs Rekomendāciju un vadlīniju daļas mērķis ir soli pa solim parādīt Briseles Ibis regulas piemērošanu saistībā ar starptautisko jurisdikciju. Šādas piemērošanas grafiska ilustrācija ir sniegta 3. pielikumā.

Briseles Ibis regula ir piemērojama procesos, kuri ierosināti pēc 2015. gada 10. janvāra.

- [85]** Saskaņā ar 81. pantu Briseles Ibis regula ir piemērojama sākot ar **2015. gada 10. janvāri**. Tomēr, saskaņā ar 66. panta pirmo daļu „[š]o regulu piemēro tikai **tiesvedībā, kura uzsāka, publiskiem aktiem, kas oficiāli sastādīti vai reģistrēti, un tiesu izlīgumiem, kuri apstiprināti vai noslēgti 2015. gada 10. janvārī vai pēc tam**”.
- [86]** Tādējādi ir ļoti svarīgi ievērot jaunās regulas piemērošanu laikā. Proti, ja lieta ir tikusi uzsāka pirms 2015. gada 10. janvāra, jāturpina piemērot Briseles I regulu.⁷³

Briseles Ibis regula ir piemērojama visās dalībvalstīs.

- [87]** Attiecībā uz Briseles Ibis regulas **ģeogrāfisko piemērošanu**, jāatzīmē, ka neskatoties uz to, ka Regulas 41. apsvērumš norāda, ka Dānija nepiedalās regulas pieņemšanā, tomēr savā 2012. gada 20. decembra vēstulē Dānija ir paziņojusi Komisijai par savu lēmumu ieviest Regulas saturu.⁷⁴ Tas nozīmē, ka Briseles Ibis regulas nosacījumi tomēr ir jāpiemēro attiecībām starp dalībvalstīm un Dāniju.⁷⁵

Briseles Ibis regula ir piemērojama civillietās un komercietās, ar dažiem izņēmumiem.

- [88]** Tāpat ir svarīgi noteikt piemērošanas **materiālo tvērumu**, t.i., vai saņemta lieta ir civillietā vai komercietā atbilstoši Briseles Ibis regulas 1. panta pirmajam punktam. Jēdziens „*civillietā un komercietā*” ir autonomš un tā interpretācijā ir jāņem vērā plašā EST judikatūra.
- [89]** Pēc tam mums jāpārbauda, vai lieta neatbilst kādam no Briseles Ibis regulas 1. panta otrajā punktā norādītajiem izslēgumiem. Piemēram, 1. panta otrā punkta (e) apakšpunkts nosaka, ka regula netiek

72 1968. gada 27. septembrī sešās sākotnējās Eiropas Ekonomikas Kopienas dalībvalstīs (Beļģija, Francija, Itālija, Vācija, Nīderlande un Luksemburga) noslēdza Briseles konvenciju. Skat. Briseles 1968. gada 27. septembra konvenciju par Jurisdikciju un spriedumu izpildi civillietās un komercietās (konsolidētā versija). OV C 27, 26.01.1998, 1.-27. lpp. Šī konvencija stājās spēkā 1973. gada 1. februārī. Pēc Amsterdamas Līguma parakstīšanas 1997. gada 2. oktobrī un stāšanās spēkā 1990. gada 1. maijā, Briseles konvencija tika attīstīta tālāk. Tas bija iespējams tādēļ, ka Amsterdamas Līgums iekļāva t.s. Trešo pilāru (starptautisko sadarbību policijas un administratīvo tieslietu jomā) Pirmajā pilārā (Kopienas politika). Jaunā pārstrādātā regula – Briseles Ibis regula tika pieņemta 2012. gada 12. decembrī.

73 Tas ir pierādīts praksē, piemēram, Latvijā netiek ievērota šī piemērošana laikā un Briseles Ibis regula tiek piemērota visām tiesvedībām pēc 2015. gada 10. janvāra. Skat. piemēram, Rīgas apgabaltiesas 2015. gada 19. februāra lēmumu lietā Nr. CA-1113-15/6 [nav publicēts].

74 Eiropas Kopienas un Dānijas Karalistes Noliģums par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās, OV L 79, 21.03.2013, 4. lpp.

75 Briseles Ibis regulas priekštece – Briseles I regula – noteica, ka tā nav attiecināma uz Dāniju (1. panta 3. punkts), bet šī atsauce var būt maldinoša, jo Eiropas Kopienas un Dānijas Karalistes Noliģums par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās tika parakstīts Brisele 2005. gada 19. oktobrī un 2007. gada 1. jūlijā stājās spēkā visās ES valstīs. Skat. Eiropas Kopienas un Dānijas Karalistes Noliģumu par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās, OV L 94, 04.04.2007, 70. lpp. Tādējādi Briseles I regula tika piemērota arī attiecībā arī uz Dāniju.

piemērota attiecībā uz uzturēšanas saistībām, kas izriet no ģimenes, vecāku un bērnu, laulības vai radniecības attiecībām, jo attiecībā uz šādu lietu kategoriju tiek piemērota Uzturlīdzekļu regula.

- [90]** Lai arī Briseles Ibis regulas 1. panta otrā punkta (d) apakšpunkts izslēdz šķirējtiesu no tās darbības tvēruma, tomēr attiecībā uz dažām ar šķirējtiesu saistītām lietām tiks piemēroti šī regulas nosacījumi. Piemēram, tā tiks piemērota, ja tiesā tiek lūgti pagaidu pasākumi saistībā ar tobrīd šķirējtiesā izskatāmu strīdu.⁷⁶ Briseles Ibis regulā ir arī kāds ar šķirējtiesu saistīts jaunums, proti, tajā ietverts 12. apsvēruma, kura mērķis ir izskaidrot šķirējtiesas izņēmumu.

Nosakot jurisdikciju saskaņā ar Briseles Ibis regulu, vajadzētu soli pa solim pārbaudīt vairākus faktorus: vai process ir saistīts ar izņēmuma jurisdikciju, vai procesā ir iesaistīta „vājākā puse” („weaker party”) un vai puses ir noslēgušas tiesu vai netiesu vienošanos par jurisdikciju.

- [91]** Briseles Ibis regulas II sadaļā ir ietverti vispārējie jurisdikcijas nosacījumi.⁷⁷ Šajā sadaļā nav nozīmīgu izmaiņu salīdzinājumā ar Briseles I regulu, izņemot to, ka ir pieņemti papildus panti par *lis pendens*, kurās iesaistītas trešās valstis. Lai noteiktu piemērojamo jurisdikciju regulējošo pantu, tiesām vajadzētu izmantot pārbaudes jautājumu sarakstu, jo jurisdikcijas noteikumi šajā regulā ir sakārtoti noteiktā hierarhijā.
- [92]** Pirmkārt ir jāpārbauda, vai lieta nav saistīta ar Briseles Ibis regulas 24. pantā uzskaitītajiem procesiem (piemēram, nekustamais īpašums, juridisku personu un ierakstu publisko reģistros spēkā esamība, u.c.). Šis pants ietver arī ekskluzīvo jurisdikciju un tas ne tikai atsakās no atbildētāja domicila vispārīgā principa un speciālajiem tiesiskās jurisdikcijas nosacījumiem, bet arī nosaka, ka izņēmuma jurisdikciju nevar atcelt ar vienošanos par jurisdikciju, ne arī ar atbildētāja brīvprātīgu piekrišanu tiesvedības vietai.⁷⁸
- [93]** Ja lieta atbilst šim pantam, Briseles Ibis regula tiek piemērota tikai tad, ja process ir saistīts ar dalībvalsti. Piemēram, ja ekskluzīvās tiesiskās jurisdikcijas nosacījumā izmantotais savienojošais faktors norāda uz trešo valsti un atbildētāja domicils nav dalībvalstī, jurisdikcija tiek noteikta saskaņā ar nacionālām tiesībām.⁷⁹
- [94]** Otrkārt, jāizvērtē, vai attiecībā uz kādu no pusēm nav piemērojams īpašs vājākās puses aizsardzības regulējums. Tas attiecas uz apdrošinājumaņēmējiem, apdrošinātajiem, labuma guvējiem apdrošināšanas līgumos, cietsajiem (Briseles Ibis regulas 3. sadaļa), patērētājiem (4. sadaļa) un darbiniekiem (5. sadaļa).⁸⁰ Apdrošinātāji un darbinieki ir aizsargāti neatkarīgi no tā, vai viņi ir pasīvi vai aktīvi, bet patērētāji ir **aizsargāti tikai tad, ja tie ir pasīvi**, liedzot patērētājam viņa vai viņas aizsardzību, ja līgums ir slēgts ar ārvalstu uzņēmēju.

Tikai tie patērētāji, kuri noslēguši Briseles Ibis regulas 17. panta pirmajā punktā norādītos līgumus, bauda īpašos jurisdikcijas nosacījumus.

76 Skat. EST 1998. gada 17. novembra spriedumu lietā Nr. C-391/95 Van Uden Maritime BV, Trading as Van Uden Africa Line v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another.

77 Tāpat kā Briseles I regulā, šajā sadaļā ir 10 sadaļas, kurās aplūkoti vispārīgi noteikumi (1. iedaļa), īpašā jurisdikcija (2. iedaļa), autonomā jurisdikcija (3.-5. iedaļa), izņēmuma jurisdikcija (6. iedaļa), tiesas izvēles līgumi (7. iedaļa), jurisdikcijas un pieņemamības pārbaude (8. iedaļa), *Lis pendens* un saistītas prasības (9. iedaļa) un pagaidu pasākumi (10. iedaļa).

78 Magnus U., Mankowski P. (ed.). European Commentaries on Private International Law, Brussels I. Regulation, SELP, 2012, p. 415.

79 Turpat, 416. lpp.

80 Salīdzinot Briseles I regulu un Briseles Ibis regulu, formulējumā tikpat kā nav atšķirību, izņemot jauno 21. panta 2. apakšpunktu, kas nosaka jaunu nosacījumu – Darba devēju, kuram kādā dalībvalstī nav domicila, var iesūdzēt dalībvalsts tiesā saskaņā ar 21. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

- [95]** Briseles Ibis regulas 17. panta pirmajā punktā sniegts izsmelošs saraksts ar patērētāju līgumiem, attiecībā uz kuriem ir piemērojami 18. panta īpašās jurisdikcijas nosacījumi. Šādi līgumi ir 1) līgums par preču pārdošanu uz nomaksu dalītos maksājumos, 2) dalītos maksājumos atmaksājama kredīta līgums vai jebkāda cita veida kredīts, kas izsniegts preču tirdzniecības finansēšanai vai visos citos gadījumos, 3) līgums, kas noslēgts ar personu, kura nodarbojas ar komerciālām vai profesionālām darbībām klienta domicila dalībvalstī vai kura jebkādiem līdzekļiem virza savas darbības uz šādu dalībvalsti vai vairākām valstīm, ieskaitot šo dalībvalsti, un līgums ir uzskatāms par daļu no šādām darbībām. Ja līgums neatbilst šajā pantā uzskaitītajām pazīmēm, tiek piemēroti vispārējie jurisdikcijas nosacījumi (4. un 7. pantī).
- [96]** No intervijām, anketām un judikatūras jāsecina, ka dalībvalstīs visaktuālākais ir „*patērētāju līguma*” (*consumer contract*) jēdziens šīs regulas izpratnē, it īpaši **Latvijā** un **Ungārijā**. Piemēram, kādā lietā Latvijas tiesa konstatēja, ka atbildētāja – fiziskas personas deklarētā adrese ir **AK** un puses savā līgumā nebija vienojušās par jurisdikciju, tādēļ pēc tiesneša domām līgums atbilstoši regulai bija uzskatāms par patērētāja līgumu un tādējādi prasība ir jāceļ **AK**.⁸¹ Kad nākošreiz tiks saņemta līdzīga lieta, tiesai ir jāizvērtē, vai regula ir piemērojama attiecīgā tipa patērētāju līgumam. Turklāt Briseles Ibis regulas 62. pants paredz, ka, nosakot to, vai puses domicils ir dalībvalstī, tiesai jāvadās pēc saviem tiesību aktiem. Šajā gadījumā nozīme ir arī panta otrai daļai. Tā nosaka, ka tad, ja puses domicils nav dalībvalstī, kuras tiesā ir celta prasība, tad, lai noteiktu, vai puses domicils ir citā dalībvalstī, tiesa piemēro minētās dalībvalsts tiesību aktus, tādējādi tiesai, lai noteiktu fiziskas personas domicilu ir jāpiemēro ārvalstu tiesības (minētajā piemērā – **AK** tiesības).
- [97]** Nosakot **Latvijā** dzīvojošas fiziskās personas domicilu, tiesai jāvadās pēc Civillikuma 7. panta.⁸² Lai arī Dzīvesvietas deklarēšanas likumā⁸³ ir sniegta jēdziena „*dzīvesvieta*” definīcija, šī norma pēc tās tiesiskā rakstura un mērķa ir vairāk piemērojama Latvijas iekšējo situāciju risināšanai, tādēļ tā nav piemērojama Eiropas starptautiskajā civilprocesā.
- [98]** Ir būtiski, ka sprieduma atzīšana var tikt atteikta, ja tas ir pretrunā ar II nodaļas 6. sadaļu (izņēmuma jurisdikcija) un II nodaļas 3., 4. vai 5. sadaļu – kur atbildētājs ir bijis apdrošinājuma ņēmējs, apdrošinātais, labuma guvējs apdrošināšanas līgumā, cietušais, patērētājs vai darbinieks (45. panta pirmā punkta (e) apakšpunkts). Šis ir Briseles Ibis regulas 45. panta trešajā punktā ieviestā vispārējā jurisdikcijas nepārskatīšanas nosacījuma izņēmums. Tiesnesis šādu pārskatīšanu veic *ex officio*.

Briseles Ibis regulā netiek pieprasīts, lai pušu domicils būtu kādā dalībvalstī, ja tās vienojas par jurisdikciju dalībvalstu tiesā.

- [99]** Treškārt, nākamais solis ir: pārbaudīt, vai puses nav vienojušās par jurisdikciju atbilstoši Briseles Ibis regulas 25. pantam. Ir ļoti būtiski ievērot, ka iepriekš Briseles I regulas 23. pantā noteica, lai pušu domicils būtu dalībvalstī, jo pretējā gadījumā tiktu piemērotas nacionālās tiesības. Tomēr pārskatītajā regulā tieši noteikts, ka jurisdikcijas atlikšanu var veikt neatkarīgi no pušu domicila. Turklāt, tagad tiek paredzēts, ka šādas vienošanās materiālo spēkā esamību nosaka saskaņā ar izvēlētais dalībvalsts tiesībām, ko nenosaka Briseles I regula un par ko šī regula izpelnījās kritiku no intervētajiem **AK** juristiem.
- [100]** Tajā pat laikā Briseles Ibis regula neregulē vienošanās par jurisdikciju ārpus ES esošajās tiesās, tā neuzliek dalībvalstīm nekādus pienākumus attiecībā uz šādu vienošanos. Šķiet, ka šo problēmu iespējams risināt tikai likumdevēja līmenī, paplašinot jurisdikciju vienošanos aizsardzību arī attiecībā uz tādām vienošanām, kurās izvēlēta trešās valsts tiesas. Lai arī šajā jomā var palīdzēt plašā Hāgas

81 Valmieras rajona tiesas 2013. gada 5. decembra lēmums lietā Nr. 3-10/0033-13/7 [nav publicēts].

82 Latvijas Republikas Civillikums. Valdības Vēstnesis, 20.02.1937, Nr. 41.

83 Dzīvesvietas deklarēšanas likums, pieņemts 20.06.2002, publicēts Latvijas Vēstnesī 10.07.2002, Nr. 104.

konvencijas par tiesas izvēles līgumiem⁸⁴ ratificēšana, tā sniegs tikai daļēju un ilgtermiņa risinājumu, jo pagaidām šo konvenciju ir ratificējusi tikai Meksika. Turklāt konvencija sedz izņēmuma jurisdikcijas atrunas.

- [101]** EST ir izstrādājusi veselu principu kopumu par to, kad jurisdikcijas nosacījumi uzskatāmi par spēkā esošiem un iestrādātiem galvenajā līgumā.⁸⁵ Tomēr vēl joprojām ir aktuāls jautājums par vairāku tiesu izvēli un hibrid-jurisdikcijas atrunām. Šādas atrunas ir atrodamas daudzos finansu līgumos. Tās aizdevējiem piedāvā elastīgas iespējas izvēlēties vietu, kur celt prasības pret aizņēmēju, bet tajā pat laikā ierobežo aizņēmēja tiesības celt prasību pret aizdevēju tikai izvēlētajā tiesā: šādi tiek atspoguļoti darījuma komerciālie riski. Šādas vienošanās nav minētas ne Briseles I regulā, ne Briseles Ibis regulā, lai gan tās ir tieši atrunātas Briseles konvencijā.

Puses var netieši vienoties par jurisdikciju, ja atbildētājs ierodas tiesā un neapstrīd jurisdikciju.

- [102]** Ceturtkārt, Briseles Ibis regulas 26. panta pirmais punkts nosaka, ka „*papildus jurisdikcijai, kas atvasināta no citiem šīs regulas noteikumiem, jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesai, kurā atbildētājs vērsās*”. Tātad tas paredz netiešu pušu piekrišanu jurisdikcijas izvēlei, ja vien atbildētājs neierodas tiesā, lai apstrīdētu jurisdikciju. Šis Briseles Ibis regulas nosacījums norāda, ka tiesai pirms procesa uzsākšanas nav *prima facie* jāvērtē jurisdikcija, bet tikai jāgaida, līdz ieradīsies atbildētājs. Tomēr ir kāds izņēmums, jo šis pants nav pārāks par ekskluzīvās jurisdikcijas nosacījumiem (24. pants).⁸⁶
- [103]** Tāpat ir ļoti būtiski, ka šajā pantā ietverts jauns nosacījums, kas paredz tiesas pienākumu apdrošināšanas, individuālā darba un patērētāja līgumu lietās informēt atbildētāju – vājāko pusi – par viņa tiesībām apstrīdēt tiesas jurisdikciju un sekām, kādas radīs ierašanās vai neierašanās tiesā (26. panta otrais punkts). Tādējādi šis nosacījums tiesai uzliek par pienākumu, pirmkārt, konstatēt līguma ar vājāku pusi esamību atbilstoši regulas noteikumiem un, otrkārt, informēt atbildētāju. Tādējādi, piemēram, ja **Latvijas** tiesa saņem prasības pieteikumu pret fizisku personu ar domicilu **Ungārijā**, tai jāizvērtē, vai uz prasību neattiecas izņēmuma jurisdikcija un tad jāgaida atbildētāja ierašanās.
- [104]** Tāpat jāņem vērā, ka saskaņā ar Briseles Ibis regulas 28. pantu tiesai pašai pēc savas iniciatīvas jāpārbauda sava jurisdikcija, ja atbildētājs neierodas tiesā.

Briseles Ibis regulas 4. un 7. pantos ietvertie jurisdikcijas nosacījumi var tikt piemēroti tikai tad, ja netiek konstatēta izņēmuma jurisdikcija, līgums ar vājāko pusi un netieša vienošanās par jurisdikciju.

- [105]** Jurisdikcija atbilstoši Briseles Ibis regulas 4. un 7. pantiem var tikt noteikta tikai tad, ja ir pārbaudīts iepriekš minētais.
- [106]** Briseles Ibis regulas 4. pantā iestrādāts plaši pazīstamais princips *actor sequitur forum rei*, t.i., prasība pret atbildētāju var tikt celta viņa domicila valsts tiesā. Brīdis, kad tiek konstatēts domicils dalībvalstī, ir brīdis, kad ir uzsākta tiesvedību pret atbildētāju.
- [107]** Juridiskās personas domicils tiek noteikts saskaņā ar Briseles Ibis regulas 63. pantu, un Pētnieki nesaskārās ne ar kādām īpašām problēmām šīs autonomā jēdziena piemērošanā. Savukārt fiziskas personas domicilu saskaņā ar Briseles Ibis regulas 62. pantu jānosaka, ievērojot nacionālos tiesību aktus. Interviju gaitā **Latvijas** un **Ungārijas** juristi īpaši uzsvēra savas ar šī jēdziena interpretēšanu

84 Hāgas Konference par starptautiskajām privāttiesībām, Hāgas 2005. gada 30. jūnija Konvencija par tiesas izvēles līgumiem. 44 International Law Materials, 30.06.2005, p. 1294.

85 Magnus U., Mankowski P. (ed.). European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation. SELP, 2012, p. 445.

86 Skat. EST 2014. gada 27. februāra spriedumu lietā Nr. C-1/13 Cartier parfums – Lunettes SAS, Axa Corporate Solutions assurances SA v Ziegler France SA, Montgomery Transports SARL, Inko Trade s. r. o., Jaroslav Matěja, Groupama Transport.

saistītās bažas. Un turklāt vispārējo tiesību sistēmā (**AK**) jēdzienam „*domicils*” ir cita nozīme nekā kontinentālās tiesību sistēmas valstīs – personas saknes „*noteiktā tiesību sistēmā ietilpstošā teritorijā*”.⁸⁷ Kā jau iepriekš minēts, 62. panta otrais punkts nosaka, ka tad, ja puses domicils nav izvēlēts tiesas dalībvalstī, tad tiesai domicils ir jānosaka saskaņā ar šīs citas dalībvalsts tiesībām. Tādējādi fiziskas personas domicila noteikšana var kļūt par patiesu izaicinājumu.

- [108]** Intervijās un anketās **Latvijas, AK, Ungārijas, Zviedrijas** un **Vācijas** juristi atklāja, ka, neskatoties uz regulāru EST judikatūras, ar regulā paredzētās īpašas jurisdikcijas piemērošanu vēl joprojām ir saistītas daudzas neskaidrības (Briseles Ibis regulas 7.–9. pantī). Problēmas visbiežāk rodas saistībā ar 7. panta pirmo punktu. Tomēr, salīdzinot Briseles I regulu un Briseles Ibis regulu, redzam, ka nekādi būtiski grozījumi nav veikti. Tādējādi, lai noteiktu jurisdikciju atbilstoši šim pantam, prasītāji un tiesneši var izmantot šādu testu ķēdi.
- [109]** Piemērojot Briseles Ibis regulas 7. panta pirmo punktu, pirmkārt, jānosaka, vai atbildētāja domicils ir dalībvalstī, jo tas ir minētā panta piemērošanas priekšnoteikums. Ja atbildētāja domicils nav dalībvalstī, tad šis pants nav piemērojams un jāpāriet pie Briseles Ibis regulas 6. panta pirmā punkta un jāpiemēro nacionālās tiesības.
- [110]** Tad jālemj par to, vai prasība izriet no līguma. Jēdziens „*līgums*” ir jāinterpretē autonomi, neatsaucoties uz nacionāliem tiesību aktiem. Šajā gadījumā piemērotājs var ieskatīties Romas I regulā, jo Romas I regulas 7. apsvērums nosaka, ka tai jābūt saderīgai ar Briseles Ibis regulu.
- [111]** Attiecībā uz līgumu, kas saistīts ar transportu, jāpatur prātā Briseles Ibis regulas 71. pants, jo 7. panta pirmais punkts netiks piemērots, ja būs spēkā kāda īpaša, pārvadājumu līgumu jurisdikcijai veltīta konvencija (piemēram, CMR konvencija⁸⁸). **Latvijas** tiesa to bija pareizi izlēmusi lietā, kur puses bija noslēgušas vienošanos, uz ko bija attiecināma CMR konvencija, un tādējādi Briseles I regula nebija piemērojama.⁸⁹
- [112]** Ar preču pārdošanu saistītajos jautājumos ir piemērojams Briseles Ibis regulas 7. panta pirmā punkta (b) apakšpunkts, bet attiecībā uz pakalpojumu sniegšanu ir piemērojama 7. panta pirmā punkta (b) apakšpunkta otrā daļa.
- [113]** Tāpat ir svarīgi noskaidrot, vai saistības izpildes vieta ir dalībvalstī, kas nav atbildētāja domicila valsts. Proti, ja izpildes un domicila vietas sakrīt, tad ir jāpiemēro Briseles Ibis regulas 4. pants. Izpildes vietas noteikšana bija viena no visu piecu valstu (**Vācijas, Ungārijas, Latvijas, Zviedrijas** un **AK**) juristu minētajām bažām.
- [114]** Par to liecina arī judikatūra. Piemēram, **Latvijā** problēmas ar izpildes vietu rodas pat tad, ja puses ir vienojušās par to. Kādā lietā prasītājs iesniedza pieteikumu Eiropas maksājuma rīkojumam, bet pirmās instances tiesa pieteikumu noraidīja, norādot, ka tai nav jurisdikcijas, jo preces tika piegādātas Horvātijā. Tomēr prasītājs lēmumu pārsūdzēja, atsaucoties uz argumentu, ka puses bija vienojušās par EXW [*vieta Latvijā*] INCOTERMS®2010,⁹⁰ tādējādi saskaņā ar Briseles I regulas 5. panta pirmo punktu (Briseles Ibis regulas 7. panta pirmā punkta (b) apakšpunkts) izpildes ir jurisdikcijas vieta bija Latvija. Otrajā instancē tiesa atzina, ka pirmās instances lēmums nebija pamatots, un tādēļ atcēla to. Beigās pirmās instances tiesa lietu izskatīja atkārtoti un lēma, ka tai ir jurisdikcija, un izsniedza Eiropas maksājuma rīkojumu.⁹¹ Šis gadījums pierāda, ka nepieciešama plašāka apmācība par papildu instrumentiem,⁹² tādiem kā INCOTERMS®2010, kas ietekmē jurisdikcijas noteikšanu.

87 Magnus U., Mankowski P. (ed.). European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation. SELP, 2012, p. 415.

88 ANO Konvencija par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu (CMR). 399 UNTS 189, 1956.

89 Rēzeknes tiesas 2011. gada 12. decembra spriedums lietā Nr. 26114410 [nav publicēts].

90 INCOTERMS 2010®. ICC Services, 2010.

91 Rīgas rajona tiesas 2014. gada 18. septembra lēmums lietā Nr. CA-2700-14/17 [nav publicēts].

92 Skat. EST 2011. gada 9. jūnija spriedumu lietā Nr. C-87/10 Electrosteel Europe SA v Edil Centro SpA.

- [115]** Praksē vēl joprojām nav skaidrs, kā tiesai noteikt līguma saistības izpildes vietu, ja piemērojamās tiesības pieļauj izpildi vairākās vietās. Ne Briseles I regulā, ne EST judikatūrā šis jautājums netiek tieši aplūkots. Tādējādi nākotnē būtu nepieciešams prejudiciāls nolēmums, kas atrisinātu šo jautājumu.
- [116]** Pakalpojumu gadījumā ideālā variantā pakalpojums tiek sniegts tur, kur pakalpojuma sniedzējs veic tam nepieciešamās darbības un kur klients saņem attiecīgos rezultātus.⁹³ Tomēr saskaņā ar jaunāko EST judikatūru, kas skāra **Latvijā** reģistrētu gaisa pārvadātāju un **Vācijas** tiesas pieprasītu prejudiciālo nolēmumu, *ir jāņem vērā gan lidmašīnas ielidošanas, gan izlidošanas vieta, kā pakalpojumu sniegšanas vieta, kas ir gaisa pārvadājuma līguma priekšmets.*⁹⁴ Tādējādi, pārvadājuma līgumos ir iespējama vairāk nekā viena pakalpojumu sniegšanas vieta.
- [117]** Ja puses nav vienojušās par izpildes vietu, tiesai tā jānosaka, ievērojot piemērojamās izvēlētās tiesas valsts materiālās tiesības.⁹⁵
- [118]** Noslēgumā ir jāmin, ka Briseles Ibis regula ir ļoti spēcīgs instruments profesionālu juristu rokās. Pētījuma vīzīti laikā veiktās intervijas ļāva secināt, ka **AK** izmanto to, lai noteiktu jurisdikciju par labu tās tiesām, kamēr **Latvijas** tiesās tas ir tieši otrādi. Tas skaidrojams ar to, ka Latvijas tiesas ir mazāk pārliecinātas par savām spējām Eiropas starptautiskajās civilprocesa tiesībās.

3. Piemērojamās tiesības saskaņā ar Romas I, II un III regulām

Pēc tam, kad ir noskaidrota jurisdikcija, ir jānosaka piemērojamās tiesības.

- [119]** Pēc tam, kad pārrobežu lietā ir noskaidrota jurisdikcija, nākamais solis ir pieņemt lēmumu par piemērojamām tiesībām, ievērojot lietas būtību. Interviju laikā tika atklāts, ka ne juristiem, ne tiesnešiem nav labi pamatotas zināšanas koliziju normu jomā. Piemēram, valda uzskats, ka tiesnesis nedrīkst piemērojamās tiesības noteikt *ex officio*. Šis jautājums, līdzīgi kā citi, tiek atstāts pušu ziņā, jo tiesā valda sacīkstes princips. Daži no praktiķiem atzina, ka viņi piemērojamās tiesību jautājumu tiesā neapskata, lai nesarežģītu lietu.

Romas I un Romas II regulu piemērošana ir iespējama tikai pēc to tvēruma noteikšanas.

- [120]** Romas I regula līgumiskām saistībām tiek piemērota tikai pārrobežu lietās. „*Līgumiskās saistības civillietās un komercietās*” jēdziens ir autonomš, un tas ietver arī saistības, „*ko viena puse brīvi uzņēmusies pret otru pusi*”.⁹⁶ Tiesām jāņem vērā, ka Romas I regulā jau īpaši uzskaitīti noteiktu līgumu tipi (piemēram, 4. pants). Regula pilnīgi noteikti attiecas uz līgumiskajām saistībām, kas atbilst šo jēdzienu autonomajam tvērumam.
- [121]** Romas I regulas 28. pantā noteikts, ka līgumam jābūt noslēgtam pēc 2009. gada 17. decembra, lai attiecībā uz to tiktu piemēroti regulas noteikumi.
- [122]** Attiecības starp Romas I regulu un Romas konvenciju tiek regulētas Romas I regulā. Tomēr dažas dalībvalstis ir mēģinājušas šos abus instrumentus piemērot vienlaicīgi.⁹⁷ Šāda pieeja nav pareiza.

⁹³ Magnus U., Mankowski P. (ed.), European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation. SELP, 2012, p.175.

⁹⁴ Turpat, 43. punkts.

⁹⁵ Skat. EST 1980. gada 17. janvāra spriedumu lietā Nr. 56/79: Siegfried Zelger v Sebastiano Salinirri.

⁹⁶ Ferrari F. (ed.), Rome I Regulation. Pocket Commentary. SELP, 2015, p. 33; Saleron F., Franzina P. (eds), Regolamento CE n. 593/2008 del Parlamento europeo e del Consiglio del 17 giugno 2008 sulla legge applicabile alle obbligazioni contrattuali («Roma I»). I commentari. Le nuove leggi civili commentate, N. 3-4, Maggio-Agosto 2009, p. 556.

⁹⁷ Jūrmalas pilsētas tiesas 2014. gada 1. augusta spriedums lietā Nr. C17119614 [nav publicēts].

- [123]** 24. panta pirmajā punktā noteikts, ka Romas I regula aizstāj Romas konvenciju, izņemot teritorijās, kurās netiek piemērota Romas I regula. Pirmkārt, tas nozīmē, ka Dānijas tiesām turpina būt saistoša Romas konvencija, jo Dānija nepiedalās Romas I regulas ieviešanā.⁹⁸ Tomēr pārējās dalībvalstīs ir jāpiemēro Romas I regula pat tad, ja izskatāmais līgums ir saistīts ar Dāniju.⁹⁹ Otrkārt, saskaņā ar TFEU 355. pantu dalībvalstu aizjūru teritorijām Romas I regula nav saistoša, un tajās turpinās Romas konvencijas piemērošana.¹⁰⁰ Un, protams, Romas konvencija tiek piemērota attiecībā uz līgumiem, kas noslēgti pirms 2009. gada 17. decembra. Jebkurā gadījumā vienlaicīga Romas I regulas un Romas konvencijas piemērošana nav iespējama.
- [124]** Romas II regula tiek piemērota attiecībā uz ārpuslīgumiskajām saistībām civillietās un komercietās (1. panta pirmais punkts). Ārpuslīgumiskā saistība ir autonomš jēdziens, kas nozīmē „*jebkādu saistību, ko saistītā persona nav brīvprātīgi uzņēmusies*”.¹⁰¹ Romas II regulas teritoriālais tvērums ir tāds pats kā Romas I regulai.
- [125]** Neapmierinoša Romas II regulas teksta kvalitāte izraisīja strīdus par tās piemērošanu laikā. Regulas teksts Oficiālajā Vēstnesī tika publicēts 2007. gada 31. jūlijā.¹⁰² Saskaņā ar EK Līguma 264. panta pirmo punktu Regula stājās spēkā 20. dienā pēc tās publicēšanas, 2007. gada 20. augustā.¹⁰³ Regulas 31. pants noteica, ka Regula piemērojama tiem notikumiem, kas izraisījuši kaitējumu pēc tās stāšanās spēkā. Saskaņā ar Regulas burtisku interpretāciju Regula attiecas uz notikumiem, kas izraisījuši kaitējumu pēc 2007. gada 20. augusta.¹⁰⁴ Šāda interpretācija ir problemātiska, jo 32. pants nosaka, ka Regula tiks piemērota no 2009. gada 11. janvāra, izņemot 29. pantu, kas spēkā stāsies no 2008. gada 11. jūlija. Pretruna starp šiem diviem nosacījumiem tika atrisināta EST nolēmumā, nosakot, ka regula attiecas uz notikumiem, kas izraisījuši kaitējumu pēc 2009. gada 11. janvāra.¹⁰⁵

Romas III regula nosaka piemērojamās tiesības attiecībā uz laulības šķiršanu un laulāto atšķiršanu. Laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas jēdzieni tiek interpretēti autonomi.

- [126]** Romas III regula regulē kolīziju normas laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas jautājumos. Abi termini tiek interpretēti autonomi, tādējādi regula pati nosaka savu materiālo tvērumu. 10. apsvēruma pirmajā punktā noteikts, ka principā Romas III regulas tvērums ir skatāms atbilstoši Briseles IIbis regulas tvērumam, tomēr Romas III regula netiek piemērota attiecībā uz laulības atzīšanu par spēkā neesošu. Tādējādi tiesa, interpretējot Romas III regulu, var piemērot ar Briseles IIbis regulu saistītu praksi un doktrīnu.
- [127]** Romas III regula nenosaka piemērojamās tiesības attiecībā uz rīcībspēju un laulības spēkā esamību. Tomēr 10. apsvēruma trešajā punktā norādīts, ka iepriekšējos jautājumus, tādus kā rīcībspēja un laulības spēkā esamība, kā arī laulības šķiršanas vai laulāto atšķiršanas ietekme uz īpašumu, vārdu, vecāku atbildību, uzturlīdzekļu pienākumu vai jebkādiem citiem saistītajiem pasākumiem ir jārisina saskaņā ar konkrētajā dalībvalstī piemērojamajām kolīziju normām. Tādējādi, nacionālā tiesa, skatot šos iepriekšējos jautājumus, var izmantot jebkādas nacionālās vai starptautiskās kolīziju normas,

98 Ferrari F. (ed.). Rome I Regulation. Pocket Commentary. SELP, 2015, p. 504.

99 Turpat.

100 Turpat, 504.-505.lpp.

101 Huber P. (ed.). Rome II Regulation: Pocket Commentary. SELP, 2011, p. 37; Callies G.-P. (ed.). Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws. Kluwer Law International, 2011, p. 380.

102 Huber P. (ed.). Rome II Regulation: Pocket Commentary. SELP, 2011, p. 458.

103 Turpat.

104 Turpat, 459. lpp.

105 EST 2011. gada 17. novembra spriedums lietā Nr. C 412/10, Deo Antoine Homawoo v GMF Assurances SA, para. 37.

ieskaitot *renvoi* noteikumus, noteikumus par imperatīvajām normām un sabiedriskās kārtības atrunu.¹⁰⁶

[128] 10. apsvēruma pirmā punkta pamatā esošo principu var ilustrēt ar šādu piemēru: ja **Latvijas** tiesa saņem pieteikumu par **Ungārijā** noslēgtas laulības šķiršanu, tai jāpiemēro pašai savas kolīziju normas, lai noteiktu pušu rīcībspēju un laulības spēkā esamību. Latvijā šie nosacījumi būs ietverti Latvijas Civillikumā.¹⁰⁷ Latvijas Civillikuma 11. panta otrā daļa nosaka, ka Latvijas pilsoņu tiesības noslēgt laulību regulē Latvijas tiesības, savukārt laulības formu – *lex loci* (akta izpildes vieta). Tādējādi, ja divi Latvijas pilsoņi ir noslēguši laulību Ungārijā – laulības formu noteiks Ungārijas tiesības, savukārt Latvijas tiesības regulēs pušu spēju noslēgt laulību.

[129] Līdzīgi regulas 13. pants nosaka, ka nekas šajā Regulā neuzliek pienākumu tiesām tādā iesaistītajā dalībvalstī, kuras tiesību aktos nav paredzēta laulības šķiršana vai attiecīgā laulība netiek uzskatīta par spēkā esošu laulības šķiršanas tiesvedības nolūkā, saskaņā ar šo regulu pasludināt laulību par šķirtu (skat. arī 26. apsvēruma trešo punktu). Lasot minēto pantu kontekstā ar 10. apsvēruma, jāsecina, ka arī šajā noteikumā „*dalībvalsts tiesības*” nav materiālās tiesības, bet drīzāk kolīziju normas.¹⁰⁸

Romas III regulas ģeogrāfiskais tvērums ir ļoti ierobežots.

[130] Romas III regulas dalībvalstu skaits ir mazāks, un attiecīgi arī tās ģeogrāfiskais tvērums ir šaurāks, salīdzinājumā ar citiem ES instrumentiem. Šobrīd regula tiek piemērota Beļģijā, Bulgārijā, **Vācijā**, Spānijā, Francijā, Itālijā, **Latvijā**, Lietuvā, Luksemburgā, **Ungārijā**, Maltā, Austrijā, Portugālē, Rumānijā un Slovēnijā.

[131] Var secināt, ka **Zviedrijas** un **AK** tiesnešiem nav pienākuma noteikt piemērojamos tiesību aktus laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas lietās, pamatojoties uz Romas III regulu. Tās vietā viņiem jāpiemēro nacionālie vai starptautiskie starptautisko privāttiesību avoti.

Tiesām jānosaka Romas III regulas tvērums laikā.

[132] Līdzīgi kā ar citiem ES instrumentiem, Romas III regula tiek piemērota tikai attiecībā uz jautājumiem, kas atbilst tās tvērumam laikā. 21. panta otrā daļā ir precizēti tās piemērošanas tiesās mērķi. Regula ir spēkā ar 2012. gada 21. jūniju. Tomēr pārejas noteikumus ir norādīts, kā regula jāpiemēro, ņemot vērā tās tvērumu laikā. 18. panta pirmais punkts nosaka, ka regula ir piemērojama attiecībā uz tiesvedību, kas uzsākta, un vienošanās par piemērojamo tiesību izvēli, kas noslēgtas pēc 2012. gada 21. jūnija. 18. panta otrais punkts precizē, ka šī Regula neskar vienošanās par piemērojamo tiesību aktu izvēli, kuras ir noslēgtas saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras tiesā prasība ir celta pirms 2012. gada 21. jūnija.

Romas regulām nav personīga tvēruma, līdz ar to pušu pastāvīga mītnesvieta dalībvalstī principā nav priekšnosacījums šo instrumentu piemērošanai.

[133] Briseles Ibs regulas 4. panta pirmais punkts nosaka centrālo piesaistes faktoru jurisdikcijai – atbilstētāja domicilu. Romas regulu struktūra ir atšķirīga. Tās jāpiemēro lietās, kas atbilst to darbības jomai, neatkarīgi no puses pastāvīgās mītnesvietas. Tas nozīmē, ka Romas regulas tiek piemērotas, arī ja puses nav ES pastāvīgie iedzīvotāji. Piemēram, puses no Austrālijas un ASV vienojas iesniegt

106 Torga M. Party autonomy of the spouses under the Rome III Regulation in Estonia. Netherlands Journal of Private International Law, 2012, Vol. 4, p. 551.

107 Latvijas Republikas Civillikums. Valdības Vēstnesis, 20.02.1937, Nr. 41.

108 Torga M. Party autonomy of the spouses under the Rome III Regulation in Estonia. Netherlands Journal of Private International Law, 2012, Vol. 4, p. 551.

izskatīšanai Ungārijas tiesā savus strīdus, kas radušies no viņu līguma par pakalpojumu sniegšanu. Šāda vienošanās ir spēkā saskaņā ar Briseles lībis regulas 25. pantu.

- [134]** Ungārijas tiesai būtu jānosaka, kurš instruments nodrošinās kolīziju normas. Šajā gadījumā Ungārija ir ES dalībvalsts, kam ir saistoša Romas I regula. Tādējādi uz Ungārijas tiesu attieksies regulas noteikumi par ģeogrāfisko tvērumu. Otrkārt, līgumi par pakalpojumu sniegšanu atbilst Romas I regulas materiālajam tvērumam. Treškārt, ja līgums ir noslēgts pēc 2009. gada 17. decembra (28. pants), tas atbilst Romas I regulas tvērumam. Pārrobežu elementa klātbūtne ir acīmredzama, jo abu pušu pastāvīgās dzīvesvietas ir dažādās valstīs.¹⁰⁹ Tādējādi pat tad, ja nevienas no pusēm pastāvīgā dzīves vieta nav ES, tiks piemērota Romas I regula.
- [135]** Līdzīgi Romas regulas tiks piemērotas, ja abām pusēm ir kopīga pastāvīgā dzīvesvieta, bet to tiesiskajās attiecībās ir kāds cits pārrobežu elements. Piemēram, Romas II Regulas 4. panta otrais punkts nosaka, ka „*ja gan personai, ko uzskata par atbildīgu, gan personai, kam nodarīts kaitējums, laikā, kad kaitējums radies, pastāvīgā mītnesvieta ir vienā un tajā pašā valstī, piemēro minētās valsts tiesību aktus*”.¹¹⁰ Tādējādi, ja divas personas ar pastāvīgo mītnesvietu Zviedrijā ir savstarpēji pielietojušas fizisku vardarbību **Vācijā**, prasībai par zaudējumu atlīdzību tiks piemērotas Zviedrijas tiesības. Tomēr pie šāda secinājuma var nonākt, tikai piemērojot Romas II regulu.
- [136]** Jebkurā gadījumā, pastāvīgās mītnesvietas noteikšana ir būtisks uzdevums Romas regulu piemērošanai. Regulās pastāvīgā mītnesvieta tiek izmantota kā galvenais piesaistes faktors, nosakot piemērojamās tiesības, tādējādi pastāvīgās mītnesvietas noteikšana ir obligāts regulu efektīvas piemērošanas priekšnoteikums.

Romas regulās ir ietverts universālās piemērošanas princips.

- [137]** Pēc tam, kad ir izpildījušas Romas regulu tvēruma prasības, tiesai jāizmanto tajā minētie piesaistes faktori, lai noteiktu piemērojamās tiesības. Šo instrumentu ES tiesību raksturs var radīt nepareizu priekšstatu, ka regulas ir piemērojamas tikai lietās, kurās ir jāpiemēro dalībvalsts tiesības.
- [138]** Šāds uzskats ir maldīgs, ko izskaidro jau pats Romas regulas teksts. Romas I regulas 2. pants, Romas II regulas 3. pants un Romas III regulas 4. pants nosaka, ka ir piemērojama jebkāda šajos instrumentos minētās tiesības, neskatoties uz to, vai tās ir vai nav dalībvalsts tiesības. Tādējādi nacionālajai tiesai ir pienākums piemērot šajos instrumentos norādītās tiesības pat tad, ja tās ir trešās valsts tiesības. Piemēram, ja līguma puses ir izvēlējušās Ķīnas tiesības, tad saskaņā ar Romas I regulas 3. pantu Ungārijas tiesai, kurā lieta tiek izskatīta, būs jāpiemēro norādītās tiesības pat tad, ja Ķīna nav dalībvalsts.

Romas II regulas 8. pants aptver intelektuālā īpašuma tiesību aizskārumus, bet ne komercnoslēpumu aizskārumus.

- [139]** Pētnieki ir pamanījuši lietu, kurā ir nepareizi saprasts Romas II regulas 8. panta saturs. Lietuvas uzņēmums iesniedza Latvijas tiesā prasību pret Latvijas uzņēmumu.¹¹¹ Prasītājs uzskatīja, ka atbildētājs ir nozadzis prasītāja komercnoslēpumus un cēla prasību par neatļautas darbības radītu atbildību.
- [140]** Atbildētājs uzskatīja, ka prasība ir celta par līgumtiesībām un tā jāizskata šķīrējtiesībā. Puses bija noslēgušas līgumu. Saskaņā ar tā noteikumiem atbildētājs sniedza programmēšanas pakalpojumus.

109 Pastāvīgā dzīvesvieta nav unikāls pārrobežu elementa veids. Nepilnīgs līgumisko saistību saraksts ir: uzņēmējdarbības vieta vai puses centrālā administrācijas vieta, līguma norises vai līguma noslēgšanas vieta, vieta, kur atrodas nekustamais vai kustamais īpašums. Skat. Ferrari F.(ed.).Rome I Regulation. Pocket Commentary. SELP, 2015, pp.111-112.

110 Tiek polemizēts, ka Romas II regulas 4. panta 2. punktu nav jāpiemēro lietās, kad ir vairāk kā viens cietuša vai civiltiesību pārkāpējs ar atšķirīgām pastāvīgajām dzīvesvietām. Tādā gadījumā šie strīdi jārisina saskaņā ar tiesību aktiem, kas norādīti Romas II regulas vispārējos noteikumos. Skat. Huber P. (ed). Rome II Regulation: Pocket Commentary. SELP, 2011, p. 95.

111 LR Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 7. maija lēmums lietā Nr. PAC - 1180/2014 [nav publicēts].

Līgumā bija ietverts konfidencialitātes klauzula un šķirējtiesas atruna. Atbildētājs uzskatīja, ka prasībai bija līgumisks raksturs, jo tā bija saistīta ar konfidencialitātes klauzulas pārkāpumu. Prasītājs uzturēja prasību par to, ka lieta ir saistīta ar komercnoslēpuma aizskārumu, kas ir ārpuslīgumiska tiesība.

- [141]** Pirmajā instancē tika nolemts, ka prasība ir saistīta ar konfidencialitātes klauzulu un tādējādi uz to attiecas arī šķirējtiesas atruna. Otrajā instancē lēmums tika atcelts, uzskatot, ka komercnoslēpuma aizskārumus uzskatāms par prasījumu no neatļautas darbības. Cita starpā otrās instances tiesa savā spriedumā atzīmēja, ka tas balstīts uz Romas II regulas 8. pantu.
- [142]** Strikti runājot, tiesas nepiemēroja Romas II regulu. Vēl jo vairāk, tā nebija piemērojama, jo šis strīds bija saistīts ar šķirējtiesas atrunas tvērumu. Šādu strīdu būtu vajadzējis skatīt, piemērojot Latvijas arbitražas tiesības. Tomēr tiesa atsauca uz Romas II regulu, kas tiks analizēta vēlāk.
- [143]** Pirmkārt, „*intelektuālā īpašuma tiesības*” Romas II regulas 8. panta nozīmē ir autonomi jēdzieni.¹¹² Šis jēdziens tiek interpretēts ES saistošo starptautisko konvenciju kontekstā.¹¹³ Intelektuālā īpašuma tiesības ietver autortiesības, *sui generis* tiesības uz datu bāzu aizsardzību un industriālā īpašuma tiesības.¹¹⁴ Tomēr 8. pants neaptver komercnoslēpuma aizskārumu.
- [144]** Tas izriet no Romas II regulas kontekstuālās (sistēmiskās) interpretācijas. Minētās regulas 6. pantā ietverts neatļautas konkurences regulējums. 6. panta pirmais punkts attiecas uz neatļautu konkurenci, kas ietekmē konkurences attiecības vai patērētāju kolektīvās intereses. No otras puses, 6. panta otrajā punktā norādīts, ka tur, kur neatļautas konkurences darbība ietekmē tikai konkrēta konkurenta intereses, ir piemērojams 4. pants. Tas nozīmē, ka attiecībā uz šādu neatļautu konkurenci ir piemērojamas tās vietas tiesības, kurā noticis kaitējumu izraisījušais notikums. Neatļauta konkurence, kas skar tikai konkrēta konkurenta intereses, uzskatāma par komercnoslēpuma aizskārumu.¹¹⁵
- [145]** To apliecina arī Romas II regulas sagatavošanās darbi (*travaux préparatoires*). Romas II regulas projekta skaidrojošajā memorandā Eiropas Komisija atzīmēja, ka 6. panta otrais punkts „*regulē situācijas, kurās neatļautas konkurences darbība ir vērstā pret konkrētu konkurentu, tādās kā konkurenta darbinieka aizvīlāšana, korupcija, industriālā spiegošana, komercdarbības noslēpumu atklāšana vai mudināšana uz līguma pārkāpumu*.”¹¹⁶
- [146]** Piemērā redzams, ka ir grūti noteikt precīzu Romas II regulas noteikumu saturu. Šajā gadījumā komercnoslēpuma aizskārumu regulēja Romas II regulas 6. panta otrais punkts.
- [147]** Tomēr ir daudz svarīgāk norādīt uz to, ka tiesām nevajadzētu izmantot ES kolīziju normu instrumentus, lai nošķirtu nacionālo tiesību jēdzienus. Romas II regula aptver kolīziju normu regulējumu. Šie noteikumi nenosaka to, vai nacionālajās tiesībās attiecīgās saistības tiek raksturotas kā līgumiskas vai ārpuslīgumiskas. Gluži pretēji, tie sniedz šo jēdzienu autonomu interpretāciju, kas nav saistīta ar to raksturojumu nacionālajās tiesībās. Piemēram, Romas II regulas 12. pantā *culpa in contrahendo* prasījumi uzskatāmi par ārpuslīgumiskiem. Tomēr tikpat labi var izrādīties, ka 12. pantā norādītā jās nacionālajās tiesībās šādas prasības uzskatāmas par līgumiskām.¹¹⁷ Tiesām ir jānoskaidro kolīziju

112 Huber P. (ed). Rome II Regulation: Pocket Commentary. SELP, 2011, p. 231.

113 Turpat, 231.-232. lpp.

114 Turpat, 231. lpp.; Calliess G.-P. (ed.). Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws. Kluwer Law International, 2011, pp. 482-483; Dickinson A. The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-contractual Obligations. Oxford University Press, 2010, pp. 452-453.

115 Huber P. (ed). Rome II Regulation: Pocket Commentary. SELP, 2011, p. 233. Dickinson A. The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-contractual Obligations. Oxford University Press, 2010, p. 405; Wadlow C. Trade Secrets and The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations. European Intellectual Property Review, 2008, Vol. 30(8), p. 310.

116 Skat. Wadlow C. Trade Secrets and The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations. European Intellectual Property Review, 2008, Vol. 30(8), p. 311.

117 Huber P. (ed). Rome II Regulation: Pocket Commentary. SELP, 2011, p. 38.

normas, kas nosaka piemērojamās tiesības un nacionālo tiesību jēdzienu iedalījumus, ko var būt ietekmējuši vēsturiskie, politiskie vai citi faktori.

Judikatūra liecina, ka dažas lietas ir saistītas ar īpaši komplicētām juridiskām problēmām, kam nepieciešami vairāki secīgi soļi: kolīziju normu problēmas identificēšana un tāda ES instrumenta izvēle, kas piedāvās problēmas risinājumam nepieciešamās kolīziju normas, un nobeigumā – iepriekšējo jautājumu nodalīšana no galvenā jautājuma.

- [148]** Latvijas judikatūrā tiek piedāvāta ilustrācija sarežģītai kolīziju normu lietai, kur pareizā jautājuma uzdošana un īstā ES instrumenta noteikšana kļuva par komplicētu vairāku soļu uzdevumu.¹¹⁸ Lietā bija šādi fakti. Latvijas tiesā tika uzsākta maksātnespējas procedūra pret Latvijā reģistrētu uzņēmumu un iecelts maksātnespējas administrators. Nesen mirušas personas – X –, ar pastāvīgu mītnesvietu Saūda Arābijā, mantas pārvaldnieki mēģināja iesniegt prasību maksātnespējas procedūrā. Maksātnespējas administrators prasību noraidīja, uzskatot, ka X mantas pārstāvis nebija pilnvarots iesniegt šādu prasību Latvijā. Noteicošais jautājums lietā – kādas tiesības piemērojamas attiecībā uz šī pārstāvja pilnvaru.
- [149]** Tiesas argumenti bija maldinoši jau no paša sākuma. Tiesa konstatēja, ka X mantas pārvaldnieku prasība bija pamatota ar aizdevuma līgumu. Tiesa piemēroja Romas I regulas 4. panta otro punktu, saskaņā ar kuru līgumam piemērojamas tās valsts tiesības, kurā pastāvīgā mītnesvieta ir tai pusei, kam jāveic līgumam raksturīgais izpildījums. Šeit tiesa nolēma, ka Latvijas tiesībās aizdevuma līgums ir reāllīgums, kas tiek noslēgts tikai pēc tam, kad aizdevuma priekšmets ir nodots aizņēmējam. Tādējādi saskaņā ar līgumu saistība bija tikai aizņēmējam. Atbildētājs bija aizņēmējs un tā pastāvīgā mītnesvieta bija Latvijā. Uz šī apsvēruma pamata tiesa nolēma, ka pilnvarojumam iesniegt prasību pret mantu bija jāpiemēro Latvijas tiesības.
- [150]** Šī ir tiesas pirmā kļūda. Saskaņā ar autonomās interpretācijas principu Romas I regulā aizdevuma līgums ir interpretējams, neņemot vērā Latvijas nacionālās tiesības.
- [151]** Tomēr tiesas veiktā aizdevuma līguma analīze bija absolūti nevajadzīga, jo tiesa bija nepareizi identificējusi lietas būtību. Piemērojamo tiesību jautājums nebija saistīts ar aizdevuma līgumu. Jautājums bija – X mantas pārstāvja kompetence iesniegt prasību maksātnespējas procedūrā. Aizdevuma līgumam piemērojamo tiesību noteikšanai nebūtu bijusi vispār nekāda ietekme. Tiesai bija jāpieņem lēmums par to, kāds likums ir piemērojams kreditora tiesībām iesniegt prasību maksātnespējas procedūrā.
- [152]** Patiesībā tiesa bija nepareizi sapratusi Romas I regulas tvērumu. Var teikt, ka Romas I regulai ir divi materiālie tvērumi. Lielākajā daļā gadījumu regulas tvērumu nosaka jau pati regula. Tomēr tas mainās, tiklīdz tiek uzsākta maksātnespējas procedūra. Sākot no šī brīža kolīziju normas ir jāmeklē Maksātnespējas regulā.
- [153]** Maksātnespējas regulas 4. pantā ietvertas kolīziju normas.¹¹⁹ Šīs normas „nosaka maksātnespējas procesam piemērojamās tiesības, to veikšanas kārtību un materiālo ietekmi [...]”.¹²⁰ Šis *lex fori concursus* aptver valsts, kurā ir uzsākta maksātnespēja, materiālās tiesības, bet nepatver nacionālās kolīziju normas.¹²¹ Turklāt Maksātnespējas regulas 4. pants „nosaka visa veida maksātnespējas procedūru

118 Jūrmalas pilsētas tiesas 2014. gada 1. augusta spriedums lietā Nr. C17119614 [nav publicēts]. Spriedums tika anulēts ar Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 22. septembra lēmumu lietā Nr. C17119614. Tomēr tiesību akta atcelšanas pamats nebija saistīts ar ES starptautisko privāttiesību jomas piemērošanu. Tādējādi sākotnējais spriedums saglabājas kā noderīgs piemērs ES starptautisko privāttiesību jomas piemērošanas sarežģītībai.

119 Pannen K. (ed.). European Insolvency Regulation. De Gruyter, 2007, p. 204.

120 Virgos M., Schmit E. Report on the Convention on Insolvency Proceedings, para. 88.

121 Turpat, 87. punkts; Pannen K. (ed.). European Insolvency Regulation. De Gruyter, 2007, p. 204.

ietekmi, gan procesuālu, gan materiālu, uz iesaistītajām personām un tiesiskajām attiecībām”.¹²² Tomēr, lai atvieglotu šī panta piemērošanu, 4. pantā uzskaitīti konkrēti jautājumi uz kuriem šī norma attiecas, lai gan saraksts nav izsmērējošs.¹²³

- [154]** 4. panta materiālā ietekme „ir tāda pati, kāda ir tipiska maksātnespējas tiesībām, t.i., darbības, kas maksātnespējas procedūrā nepieciešamas, lai sasniegtu tā mērķus”.¹²⁴ Un „[t]iktāl maksātnespējas procedūras uzsākšanas valsts tiesības var aizstāt [...] parasti piemērojamās tiesības saskaņā ar parastajiem pirms-maksātnespējas noteikumiem par kolīziju normām attiecībā uz izskatāmo darbību”.¹²⁵
- [155]** Konkrētajā gadījumā jautājums bija par X mantas pārstāvja pilnvarām. Maksātnespējas regulas 4. panta otrā punkta (h) daļa pakļauj kreditoru prasību iesniegšanas, pārbaudes un pieļaušanas noteikumus *lex fori concursus*. No šī noteikuma izriet, ka priekšnosacījumi kreditora prasības iesniegšanai maksātnespējas procedūrā ietilpst Maksātnespējas regulas tvērumā, īpaši tās 4. pantā. Šādu interpretāciju apstiprina arī Francijas Augstākā tiesa, pasludinot, ka Maksātnespējas regulas 4. panta otrā punkta (h) daļa nosaka piemērojamās tiesības jautājumam par kreditora pilnvarojumu iesniegt prasību maksātnespējas procedūrā.¹²⁶ Tādējādi Latvijas tiesai vajadzēja pievērst uzmanību Maksātnespējas regulas 2. panta (h) daļai, nevis Romas I regulai.
- [156]** Tomēr visticamāk, ka aplūkotajā lietā arī Maksātnespējas regula nebūtu spējusi piedāvāt lietas izskatīšanai nepieciešamās kolīziju normas. Galu galā jautājums bija par to, vai X mantai Saūda Arābijā un **Latvijā** esošajai tās daļai bija iespējams izsniegt pilnvaru tās pārstāvim Latvijā. Šķiet, ka, lai atbildētu uz jautājumu par to, vai pārstāvis bija pilnvarots iesniegt prasību, vispirms bija jāizlemj iepriekšējais jautājums par to, vai X mantai vispār bija tiesības rīkoties Latvijā. Sakarā ar to, ka ES instrumenti principā neparedz kolīziju normas rīcībspējas jautājumos, tiesai, nosakot X mantas rīcībspēju Latvijā, bija jāpiemēro nacionālās tiesības.
- [157]** Pēc tam, kad šis jautājums būtu izlemts saskaņā ar Latvijas nacionālajām tiesībām, tiesām vajadzētu piemērot Maksātnespējas regulu, lai izlemtu, vai pilnvaras bija pietiekamas prasības iesniegšanai maksātnespējas procedūrā. Atbilstoši Maksātnespējas regulas 4. pantam, šis jautājums būtu bijis jāizlemj saskaņā ar Latvijas materiālajām tiesībām.

Šobrīd nepastāv vispārārtizta pieeja ārvalstu tiesību piemērošanai *ex officio*. Tādējādi tajās tiesību sistēmās, kurās ārvalstu tiesību piemērošana tiek uzskatīta par procesuālu jautājumu, tiesām nav pienākuma piemērot ārvalsts tiesības, ja vien to nepieprasa puses. Tiesību sistēmās, kurās ārvalstu tiesību piemērošana tiek uzskatīta par materiālo tiesību jautājumu, kur tiesas ir pilnvarotas pieņemt lēmumu pēc saviem ieskatiem, ārvalstu tiesību piemērošana pēc pašas tiesas iniciatīvas ir obligāta pat tad, ja puses to nepieprasa.

- [158]** Romas I regulas 1. panta trešais punkts un Romas II regulas 1. panta trešais punkts nosaka, ka abas regulas neattiecas uz procesuāliem jautājumiem. **AK** tiesas atsauca uz šo noteikumu, pieņemot, ka ārvalstu tiesību piemērošana ir to tiesību sistēmas procesuālais jautājums, un tādēļ tām nav pienākuma piemērot ārvalsts tiesības, ja puses to nepieprasa. Šāda izvairīšanās iespēja ir noderīga tikai tiesību sistēmās, kurās ārvalsts tiesību piemērošana tiek uzskatīta vienlaicīgi par procesuālu un izvēles jautājumu (tā saucamā „*pasīvā pieeja*”).

122 Virgos M., Schmit E. Report on the Convention on Insolvency Proceedings, para. 90.

123 Turpat, 91. punkts; Pannen K. (ed.). European Insolvency Regulation. De Gruyter, 2007, p. 204.

124 Virgos M., Schmit E. Report on the Convention on Insolvency Proceedings, para. 90.

125 Turpat.

126 Francijas Augstākās tiesas [Cour de cassation] 2009. gada 15. decembra spriedums lietā Nr. 08-14949 Sociétés Aenix -v- Sociétés Access Graphics BV.

- [159]** Valstīs, kurās tiesas savā pieejā ārvalstu tiesībām tiek pieskaitītas pie „*pasīvajām*”, pusēm jāpieprasa un jāaizstāv attiecīgo ārvalstu likuma saturs. Tiesas loma parasti ir aprobežota ar secinājumu izdarīšanu no pušu sniegtajiem pierādījumiem. Tiesneši nevāc informāciju par faktiem. Ārvalstu tiesības tiek uzskatītas par vienu no faktiem.¹²⁷
- [160]** Gluži pretēji notiek tiesību sistēmās, kurās šis jautājums netiek uzskatīts par procesuālu – no Romas II un Romas I regulām izvairoties nav iespējams. Piemēram, ārvalstu juridiskajā literatūrā **Latvija** tiek minēta kā valsts, kurā kolīziju normu piemērošana ir obligāta un faktuāla, un arī ārvalstu tiesības tiek uzskatītas par „*faktu*”.¹²⁸ Pētnieki Latvijai piedāvā „aktīvo pieeju” ārvalstu tiesību izmantošanai. Tomēr, neatkarīgi no tā, kas tiks izvēlēts, ir nepieciešams, lai tiesas iedibina drošu pieeju ārvalstu tiesību *ex officio* piemērošanai, bet atkāpes no tās tiek motivētas.
- [161]** Aktīvā pieeja tiek izmantota **Vācijā** un **Ungārijā**, kur ārvalstu tiesības un nacionālo kolīziju normu piemērošana ir obligāta. Ārvalstu tiesības tiek uzskatītas par „*likumu*”, nevis *faktu*. Tikmēr **Zviedrijā** ir ieņēmusi vidusceļu, uzskatot kolīziju normu piemērošanu par obligātu tikai jautājumos, kas saistīti ar personas statusu, rīcībspēju un citām līdzīgām neatņemamām tiesībām. Tādējādi kolīziju normām ir brīvprātīgs raksturs. Ārvalstu tiesības var tikt nosauktas gan par „*īpaša veida tiesībām*”, gan par „*īpaša veida faktu*”.¹²⁹

4. Prasības nodrošinājums

Pagaidu pasākumus var lūgt piemērot vai nu tās dalībvalsts tiesā, kura izskata lietu pēc būtības, vai citā dalībvalstī.

- [162]** Pusei ir divas iespējas, kur tā var pieprasīt pagaidu pasākumu piemērošanu – vai nu tās dalībvalsts tiesā, kam ir jurisdikcija lietā pēc būtības vai citā dalībvalsts tiesā, kur, piemēram, atrodas atbildētāja aktīvi. Attiecībā uz pēdējo variantu ir piemērojamas Briseles Ibis regulas 35. panta prasības, kur ietverti jurisdikcijas nosacījumi gadījumam, ja pieteicējs citā valstī vēlas nodrošināt prasību pat tad, ja jurisdikcija izskatīt lietu pēc būtības ir citai dalībvalstij. Briseles Ibis regulas 35. pants piedāvā papildus jurisdikciju, kas ir aprobežota ar pagaidu pasākumiem. 35. pants tiek piemērots jebkurā situācijā, kur tiesai, kam ir pieprasīts pagaidu pasākums, bet jebkādu no II sadaļas („*Jurisdikcija*”) nosacījumu dēļ tai nav jurisdikcijas strīda izskatīšanai pēc būtības.¹³⁰ Piemēram, ja pieteicējs no **Ungārijas** ir **Vācijas** tiesā cēlis prasību pret atbildēju ar domicilu Vācijā saskaņā ar Briseles Ibis regulas 4. pantu, un prasītājs atklāj, ka atbildētājam ir aktīvi Zviedrijā, tad pagaidu pasākumus var pieprasīt **Zviedrijas** tiesā.
- [163]** Briseles Ibis regulas 35. pants arī dod iespēju **AK** nodrošināt pagaidu aizliegumu („*temporary injunction*”) par jebkādu iespējamu līguma neizpildi, ar mērķi atbalstīt lietas izskatīšanu pēc būtības citā dalībvalstī, kas darbojas līdz brīdim, kad pagaidu pasākuma pieprasījumu izskata tiesa, kam ir pamata jurisdikcija.¹³¹
- [164]** Tās dalībvalsts, kurā atrodas aktīvi un kurus prasa nodrošināt, tiesas, spēj vislabāk novērtēt apstākļus, kas ļauj pieņemt lēmumu par pieprasīto pasākumu īstenošanu vai atteikuma, vai par kārtības un

127 Lalani S. Establishing the Content of Foreign Law: a Comparative Study. *Maastricht Journal*, 2013, Vol. 20, p. 79.

128 Turpat, 94. lpp.

129 Turpat, 77., 78., 83., 98. lpp.

130 Stone P. *EU Private International Law*. 2nd ed. Elgar European Law, 2010, p. 210.

131 Turpat, 211. lpp.; *Nike v Rosicky* [2007] EWHC 1967 (Ch).

nosacījumu noteikšanu, kas prasītājam jāizpilda, lai garantētu piemēroto pasākumu pagaidu un aizsardzības raksturu. Tādējādi pagaidu vai aizsardzības pasākumu noteikšana, atsaucoties uz 35. pantu, nav beznosacījumu – nepieciešams ciešākās saistības elementa esamība starp pieprasīto pasākumu priekšmetu un tās dalībvalsts teritoriālo jurisdikciju, kuras tiesā tiek pieprasīti šādi pasākumi.¹³²

- [165]** Nav svarīgi, vai prasība tiesā, kurai ir jurisdikciju lietu izskatīt lietu pēc būtības, ir iesniegta pirms vai pēc pagaidu pasākumu piemērošanas. Tādējādi saskaņā ar 35. pantu jurisdikcija var tikt piešķirta tiesai, kur tiek izskatīts pieteikums par pagaidu pasākumiem pat tad, ja citā dalībvalstī jau ir uzsākta vai var tikt uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības.¹³³
- [166]** Uz šo pantu nevar atsaukties, ja atbildētāja domicils nav ES, izņemot tad, ja lietai pēc būtības piemērojami nosacījumi par izņēmuma jurisdikciju vai vienošanos par to.¹³⁴
- [167]** Pantā ir norādīts, ka dalībvalsts tiesās var iesniegt pieteikumu attiecībā uz tādiem pagaidu pasākumiem, ko var piemērot saskaņā ar minētās dalībvalsts tiesību aktiem. Tas norāda uz nacionālo procesuālo tiesību piemērošanu, tomēr jēdziens „pagaidu, tostarp aizsardzības, pasākumi” ir jāsaprot kā pasākumi, „kuru mērķis ir saglabāt faktisko vai tiesisko situāciju, lai nodrošinātu tādas tiesības, kuru atzīšana tiek meklēta ārpus tās tiesas, kam ir jurisdikcija lietas izskatīšanā pēc būtības”.¹³⁵ Tādējādi tiesai, kas pieņem lēmumu par prasības nodrošinājuma, tai skaitā aizsardzības pasākumiem, ir jāņem vērā šī autonomā jēdziena interpretācija EST.
- [168]** Saskaņā ar Briseles Ibis regulas 25. apsvērumu, pagaidu, tostarp aizsardzības, pasākumu jēdzienā būtu jāiekļauj, piemēram, nodrošināšanas rīkojumi, kuru mērķis ir iegūt informāciju vai saglabāt pierādījumus, kā noteikts Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/48/EK (2004. gada 29. aprīlis) par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu¹³⁶ 6. un 7. pantā. Jēdzienā nebūtu jāiekļauj pasākumi, kuri pēc būtības nav aizsargājoši, piemēram, pasākumi, ar kuriem norīko liecinieka nopratināšanu. Tam nevajadzētu skart Pierādījumu iegūšanas regulu.
- [169]** Piemēram, **Anglijas** tiesu pilnvaras izsniegt iesaldēšanas rīkojumu („freezing order”), kas saistīts ar pamatprocesu citās dalībvalstīs un kuri izpildāmi pret Anglijā esošiem aktīviem vai personām, ir ierobežotas ar EST tiesas lēmumu lietā *Van Uden* un *Mietz*¹³⁷. Šis ierobežojums tiek piemērots, ja strīdus priekšmets atbilst Briseles Ibis regulas tvērumam, un II sadaļa („Jurisdikcija”) nepiešķir jurisdikciju Anglijas tiesām, bet gan citas dalībvalsts tiesai.¹³⁸
- [170]** Attiecībā uz atzīšanas un izpildes kārtību Briseles Ibis regulas 2. panta (a) daļā noteikts, ka Regulas III sadaļā („Atzīšana un izpilde”), „spriedums” ietver pagaidu, tostarp aizsardzības, pasākumus, ko norīko tiesa, kuras jurisdikcijā saskaņā ar šo regulu ir lietas izskatīšana pēc būtības. Tas neietver pagaidu, tostarp aizsardzības, pasākumu, ko norīko šāda tiesa, neuzaicinot ierasties atbildētāju, ja vien spriedums, kurā paredzēts pasākums, atbildētājam nav izsniegts pirms izpildes.

132 EST 1998. gada 17. novembra spriedums lietā Nr. C-391/95 *Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africa Line v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another*, paras. 39, 40; EST 1980. gada 21. maija spriedums lietā Nr. 125/79 *Denilauler v Couchet frères*, para. 16.

133 EST 1998. gada 17. novembra spriedums lietā Nr. C-391/95 *Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africa Line v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another*, para. 34.

134 Magnus U., Mankowski, P.(ed.). *European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation*. SELP, 2012, p. 612.

135 EST 1992. gada 26. marta spriedums lietā Nr. C-261/90 *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v Dresdner Bank AG*.

136 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/48/EK (2004.gada 29.aprīlis) par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu, OV L 157, 30.04.2004, 45. lpp.

137 EST 1999. gada 27. aprīļa spriedums lietā Nr. C-99/96: *Mietz v Intership Yachting Sneek*.

138 Stone P. *EU Private International Law*. 2nd ed. Elgar European Law, 2010, p. 214.

Briseles Ibis regulas 35. pants attiecas arī uz citā dalībvalstī pieprasītiem pagaidu pasākumiem saistībā ar līgumiem, kuros iekļautas šķīrējtiesas atrunas.

- [171]** Šis pants ir piemērojams, ja tiek pieprasīti pagaidu pasākumi prasības nodrošināšanai strīdā, kas tiek risināts šķīrējtiesā. To EST noteikusi *Van Uden* lietā:
- „Ja puses ir tiesiski izslēgušas tiesu jurisdikciju lietā, kas izriet no līguma, un ir nodevušas strīdu izskatīšanai šķīrējtiesā, [...] tikai saskaņā ar 24. pantu tiesai var būt pilnvaras atbilstoši [Briseles] konvencijai lemt par pagaidu vai aizsardzības pasākumiem.”¹³⁹*
- [172]** Nacionālajām tiesām, lemjot par prasības nodrošinājuma līdzekļiem, ir jāievēro pašām savas procedurālās tiesības. Tā, piemēram, pieteikums par šādu prasības nodrošinājuma pasākumu piemērošanu var tikt iesniegts **Zviedrijas** tiesā pirms prasības celšanas šķīrējtiesā vai šķīrējtiesas procesa laikā,¹⁴⁰ tad saskaņā ar **Latvijas** Civilprocesa likuma normām prasību var nodrošināt tikai pirms šķīrējtiesas procesa uzsākšanas, tādējādi, ja šķīrējtiesas process jau ir uzsākts kādas citas dalībvalsts šķīrējtiesā, tad Latvijas tiesas nevar pieņemt lēmumus par pagaidu pasākumiem.¹⁴¹
- [173]** Tiesas diezgan atturīgi pieņem lēmumus par pagaidu pasākumiem.¹⁴² Viens no iemesliem varētu būt tas, ka līdz šim diezgan maza uzmanība ir tikusi pievērsta savstarpējai sadarbībai starp tiesu, kurā lieta tiek skatīta pēc būtības un to tiesu, kura pieņēmusi lēmumu par pagaidu pasākumiem.¹⁴³ Ja būtu kāds mehānisms, kurš veicinātu komunikāciju starp tiesu, kurā lieta tiek skatīta pēc būtības, ar tiesu, kura pieņēmusi lēmumu par pagaidu pasākumiem, šim procesam būtu lielāka ticība.
- [174]** Turklāt dažās lietās **Latvijas** tiesas ir lēmušas, ka lēmums par prasības nenodrošināšanu pirms prasības celšanas ārvalsts tiesā nav pārsūdzams.¹⁴⁴ Šāds pamatojums ir balstīts uz senu nacionālo tiesu praksi,¹⁴⁵ lai gan Civilprocesa likuma komentāros teikts, ka visi lēmumi par prasības nodrošinājumu ir pārsūdzami.¹⁴⁶ Tādējādi nākotnē tiesām ir ieteicams nepieturēties pie šāda veida novecojušas argumentācijas un ņemt vērā arī lietas pārrobežu raksturu. Turklāt rūpīgi jāapsver visi apstākļi, kas var ietekmēt procesu ārvalstu jurisdikcijā, ieskaitot laiku un izmaksas, kā arī to, ka starptautiskās šķīrējtiesas gadījumā pagaidu pasākumi nevar tikt pieprasīti pēc šķīrējtiesas procesa uzsākšanas, tādējādi puses zaudē vienu un galvenajiem tiesiskās aizsardzības mehānismiem.

No 2017. gada 15. maija kreditori varēs saņemt Eiropas Konta apķīlāšanas rīkojumu.

- [175]** 2014. gada 15. maijā tika pieņemta Eiropas Konta apķīlāšanas rīkojuma regula. Tā būs piemērojama no 2017. gada 18. janvāra (54. pants).¹⁴⁷ Regula nosaka procedūru, saskaņā ar kuru kreditoram būtu jāspēj iegūt aizsardzības pasākumu Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma veidā, kas liedz pārskaitīt vai

139 EST 1998. gada 17. novembra spriedums lietā Nr. C-391/95 *Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africa Line v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another*, paras. 24-25.

140 Shaughnessy P. Chapter 5: Interim Measures in International Arbitration. In: (ed. Franke U., Magnusson A. (ed.)). Sweden: A Practitioners Guide. Kluwer Law International, 2013, p. 96. Skat. arī: The Swedish Arbitration Act (Sw: Lag (1999:116) om skiljeförfarande), Article 4(3).

141 Latvijas Republikas Civilprocesa likuma 139. pants, pieņemts 14.10.1998, spēkā no 01.03.1999., publicēts Latvijas Vēstnesī 03.11.1998, Nr. 326/330.

142 Atbilstoši oficiālajai tiesu statistikai, 2011. gadā Latvijā pirmās instances tiesas ir saņēmušas 323 pieteikumus par prasības nodrošinājumu pirms prasības celšanas tiesā; tikai 191 pieteikumi tika apmierināti. Tomēr šī statistika neietver datus, kas parādītu, cik lietās ar ārvalsts elementu tika lūgts prasības nodrošinājums. Skat. Statistics of the Court Information System. Pieejams: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_0.

143 Hess B., Pfeiffer T., Schlosser P. The Brussels I-Regulation (EC) No. 44/2001. The Heidelberg Report on Application of the Regulation Brussels I in 25 Member States (Study JL2/C4/2005/03), 2008, p. 305.

144 Skat., piemēram, Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 13. oktobra lēmumu lietā Nr. 3-12/0112-14/9 [nav publicēts].

145 LR Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010. gada 20. jūlija lēmums lietā Nr. C01188510 [nav publicēts].

146 Civilprocesa likuma komentāri. I.daļa (1.-28.nodaļa). (Torgāns Kzin.red.), Tiesu Namu aģentūra, 2011, 344.lpp.

147 **AK** un Dānija nepiedalās regulas pieņemšanā un piemērošanā. Skat 50. un 51. apsvērumu.

izņemt finanšu līdzekļus, ko viņa parādnieks tur bankas kontā dalībvalstī, ja pastāv risks, ka bez šāda pasākuma kreditora prasījuma pret parādnieku turpmāka izpilde tiks kavēta vai padarīta būtiski sarežģītāka (7. apsvērum). Šī procedūra būs pieejama kreditoram kā alternatīva apķīlāšanas pasākumiem saskaņā ar valsts tiesību aktiem (1. panta otrais punkts). Apķīlāšanas rīkojums, kas izdots kādā dalībvalstī saskaņā ar Regulu, tiks atzīts pārējās dalībvalstīs bez kādas īpašas procedūras un būs izpildāms pārējās dalībvalstīs bez izpildāmības pasludināšanas (22. pants). Cerams, ka šī Regula uzlabos aizsardzības pasākumu nodrošināšanas efektivitāti pārrobežu lietās.

5. Eiropas procedūras

Pēc tam, kad ir noteikta jurisdikcija un piemērojamās tiesības, puse var izvēlēties pieejamo nacionālo vai Eiropas procedūru.

[176] Pēc tam, kad puses ir pieņēmušas lēmumu par jurisdikciju, tās var arī apsvērt viņu tiesvedībai piemērotāko lietas izskatīšanas kārtību. Tās var izvēlēties pieejamās nacionālās procedūras; taču tās var izvēlēties arī alternatīvas Eiropas procedūras, t.i., Eiropas Maza apmēra prasību regulu, Eiropas Maksājuma rīkojuma regulu vai Eiropas Izpildes rīkojuma regulu.

[177] Ar lielu **Latvijas** Republikas Tieslietu Ministrijas un Eiropas Komisijas atbalstu tika veikts pētījums par Eiropas procedūru piemērošanu,¹⁴⁸ tādēļ šajās Rekomendācijās un vadlīnijās Eiropas procedūrām pievērsta tikai neliela uzmanība.

Eiropas procedūras cita starpā ir alternatīva nacionālajām procedūrām.

[178] Ir ļoti svarīgi uzsvērt, ka Eiropas procedūras ir alternatīva visām pieejamajām nacionālajām procedūrām un, ka pusēm ir brīvas tiesības izvēlēties vai nu kādu no Eiropas procedūrām, vai līdzīgu pieejamo nacionālo kārtību. Tādējādi tiesnesis nedrīkst pats pēc savas iniciatīvas ieteikt prasītājam Eiropas procedūras tāpēc, ka izskatāmajā lietā ir kāds pārrobežu elements.¹⁴⁹

[179] Eiropas procedūras neaizstāj vai neharmonizē esošos līdzīgos mehānismus nacionālajās procedūrās,¹⁵⁰ tādējādi Eiropas procedūras ir jāinterpretē autonomi no nacionālajām procedūrām. Piemēram, **Latvijas** Augstākā tiesa mainīja savu iepriekšējo judikatūru, lai nodrošinātu atšķirības starp nacionālajām un Eiropas procedūrām. Proti, iepriekšējā judikatūrā tika ieteikts nacionālo maza apmēra prasību procesu interpretēt saskaņā ar Eiropas maza apmēra prasību regulu, tādēļ ar darba tiesībām saistītie jautājumi netika iekļauti nacionālās procedūras tvērumā. Tomēr Augstākā tiesa pamatoti norādīja, ka procedūra maza apmēra prasībām Latvijas iekšējā tiesību sistēmā ir noregulēta, Regulā noteiktie tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.3 nodaļas regulējuma tvērumu un šīs nodaļas normas ir piemērojamas arī darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 EUR.¹⁵¹

[180] Vienas no dažām saistībām ar Eiropas procedūrām ir tādas, ka tās ir paredzētas kā alternatīvas un atsevišķas procedūras ES līmenī. Tomēr dažos no nosacījumiem ir norādīts, ka tad, ja Eiropas procedūras

148 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem OV L 143, 30.04.2004., 15.–62. lpp.; Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, OV L 199, 31.07.2007., 1.–22. lpp.

149 Šis bija piemērs, kad Latvijas tiesa pēc savas iniciatīvas aicināja puses izmantot Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, jo lietā bija starprobežu elements. Skat. Daugavpils tiesas lēmumu lietā Nr. 590/2012 [nav publicēts].

150 Skat. Eiropas Maza apmēra prasību regulas 8. apsvērumu, Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 10. apsvērumu.

151 LR Augstākās tiesas 2014. gada 29. aprīļa lēmums lietā Nr. SKC-2113/2014.

nevar tikt turpinātas, tad tiesa izskata to saskaņā ar savas valsts procesuālajām tiesībām.¹⁵² Tomēr šādas pārejas kārtību neparedz ne attiecīgās regulas, ne arī visu attiecīgo dalībvalstu nacionālās tiesības.¹⁵³

✓ **Jurisdikciju Eiropas maza apmēra prasību un Eiropas Maksājuma rīkojuma procedūrās jānosaka saskaņā ar Briseles Ibis regulu.**

[181] Briseles Ibis regula ir savstarpēji saistīta ar Eiropas Maza apmēra prasību regulu (piemēram, šīs Regulas A veidlapas 4. daļa) un Eiropas Maksājuma rīkojuma regulu (6. pants), jo šajās procedūrās jurisdikcija ir jānosaka saskaņā ar Briseles Ibis regulu.

✓ **Eiropas procedūras ir uz formu balstītas procedūras. Pusēm un tiesnešiem ir jāizmanto šīs formas.**

[182] Viens no šo procedūru uzdevumiem ir vienkāršot un paātrināt strīdu izskatīšanu pārrobežu lietās. Lai sasniegtu šo mērķi, ES likumdevējs šīm procedūrām ieviesis noteiktas formas. Bet **Latvijas** tiesām ir grūti pielāgoties uz formu balstītai procedūrai un saprast, ka formu izmantošana taupa laiku un izmaksas. Ir daudzi gadījumi, kur tiesas nav izmantojušas Eiropas procedūrās pieprasīto formu. Piemēram, tiesas neizmanto B veidlapu „*Tiesas pieprasījums papildināt un/vai labot prasības pieteikuma veidlapu Eiropas maksājuma uzdevumam*”, bet tā vietā raksta lēmumus saskaņā ar Latvijas Civilprocesa likumu.

✓ **Eiropas procedūras ne vienmēr ir tik vienkāršas, ātras un izmaksu ziņā efektīvas kā plānots.**

[183] Eiropas procedūru mērķis ir samazināt izmaksas, vienkāršot un paātrināt tiesvedību pārrobežu lietās.¹⁵⁴ Tomēr praksē šīs procedūras ne vienmēr sasniedz šo mērķi, un tās netiek izmantotas tik bieži, cik plānots. **Zviedrijas** apmeklējuma laikā Pētnieki tika informēti, ka mazāk nekā 0,5% gadījumu tiek izmantotas Eiropas procedūras. Saskaņā ar **Vācijā, Ungārijā un Latvijā** veiktajās intervijās saņemto informāciju Eiropas Maza apmēra prasību procedūra nav tik populāra,¹⁵⁵ bet Eiropas Maksājuma rīkojums tiek lietots ļoti bieži, piemēram, **Vācijā**.

[184] Intervijās ar Ungārijas juristiem tika secināts, ka viens no iemesliem, kāpēc Eiropas procedūras netiek piemērotas biežāk, ir zems informētības līmenis. Patiesi, saskaņā ar šī projekta ietvaros izplatītajām anketām, 81,82% no aptaujātajiem **Ungārijas** un 73,17% no **Latvijas** juristiem nav piemērojuši Eiropas Izpildes rīkojuma regulu; 72,73% no **Ungārijas** un 80,49% no **Latvijas** juristiem nav izmantojuši Eiropas Maksājuma rīkojumu; un 90,91% no respondentiem **Ungārijā** un 73,17% – **Latvijā** nav izmantojuši Eiropas Maza apmēra prasību procedūru.

[185] Pat tad, ja panākt labāku informētību būtu diezgan vienkārši, dažos gadījumos Eiropas procedūras nav tik efektīvas, kā plānots, jo tās var būt ilgstošas un dārgas.

✓ **Katrai dalībvalstij var būt atšķirīga iestāde, kas izsniedz Eiropas maksājuma rīkojumu.**

152 Skat. Eiropas Maza apmēra prasību regulas 5. panta 5. punktu.

153 **Latvijā** nepastāv šāda procedūra, bet **Vācijā** šāda procedūra ir noteikta Civilprocesa kodeksa 1099. iedaļā.

154 Skat. Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 9 apsvērumu, Eiropas Izpildes rīkojuma regulas 9. apsvērumu, Eiropas Maza apmēra prasību regulas 7. apsvērumu.

155 Diskusija ar Vācijas kolēģiem apliecina, ka Maza apmēra prasību regula Vācijā nav ļoti populāra. Neskatoties uz to, Vācijas nacionālā procedūra maza apmēra prasībām ir ļoti populāra. Vācija arī iestājas pret Eiropas procedūras maza apmēra prasības summas ierobežojuma palielināšanu līdz 10 000 EUR. Advokātiem, kuri strādā ar lielajiem uzņēmumiem, nav pieredzes darbā ar Maza apmēra prasību regulu (jo prasības maksimālā summa ir pārāk maza).

[186] Tāpat ir jāatzīmē, ka katrai dalībvalstij var būt atšķirīga iestāde, kas izsniedz Eiropas maksājuma rīkojumus. Piemēram, **AK, Vācijā un Latvijā** tās ir tiesas. Bet, piemēram, Vācijā tikai viena tiesa ir kompetenta skatīt Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru – Berlīnes Vietējā tiesa. Tādējādi Vācijas tiesneši ir labi apmācīti šīs Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas piemērošanā. Zviedrijā tā ir Zviedrijas Izpildes administrācija (*Kronofogdemyndigheten*), bet **Ungārijā** maksājumu rīkojumus izdod notāri.¹⁵⁶ Šādas atšķirības var novest pie dažādas prakses dalībvalstu vidū.

[187] Piemēram, 2014. gadā **Ungārijas** Augstākā tiesa pieņēma savu pirmo lēmumu par Eiropas maksājumu rīkojuma procedūru.¹⁵⁷ Ungārijas Augstākā tiesa secināja, ka tai nebija procesuālu tiesību noteikt kompetento tiesu.¹⁵⁸ Interpretējot Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 20. panta trešo punktu saistībā ar nacionālās procedūras noteikumiem, Augstākā tiesa konstatēja, ka tikai tam pašam notāram ir ekskluzīva kompetence pasludināt Eiropas maksājuma rīkojumu par spēkā neesošu. Tādējādi Augstākā tiesa nenoteica tiesu, bet nodeva lietu pārskatīšanai tam pašam notāram.

Elektronisko komunikācijas līdzekļu izmantošana uzlabotu Eiropas procedūru piemērošanu.

[188] Jau ir izstrādāts jauns grozījumu projekts Maza apmēra prasību regulā un Eiropas Izpildes rīkojuma regulā, kas paredz vienādu regulējumu pasta pakalpojumu un elektronisko pakalpojumu izmantošanai, lai dotu iespēju tām valstīm, kurās jau ir pieejami elektroniskie līdzekļi, atļaut pusēm izmantot

156 Skat. Eiropas Tiesiskās sadarbības atlantu civillietās. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_courtsjurisd_en.jsp?countrySession=4&#statePage0.

157 Harsági V. Hungarian Case Law Relating to European Private Law (2013-2014). In: Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union, 2014, Vol.11(4), p. 209. Šajā lietā atbildētājs lūdz pārskatīt Eiropas maksājuma rīkojumu, kuru bija izdevis notārs. Kad notārs saskaņā ar Ungārijas Civilprocesa kodeksu iesniedza pieteikumu Ungārijas Augstākajā tiesā un lūdz nozīmēt kompetento tiesu, kas varētu izskatīt šo lietu par pārskatīšanu. Augstākā tiesa atgriezta lietu notāram. Notāram tika uzlikts pienākums uzdot prasītajam sniegt visos tos faktus, kas nepieciešami, lai noteiktu, kura tiesa varētu būt kompetenta izskatīt šo lietu. Savukārt prasītājs norādīja, ka tas nevar noteikt konkrētu tiesu, kurai būtu jurisdikcija, jo ne prasītajam, ne atbildētajam nav reģistrētas adreses Ungārijā, kā arī kaitējuma rašanās vieta nebija Ungārijā. Prasītājs uzskatīja, ka Ungārijas tiesām ir jurisdikcija saskaņā ar Monreālas konvencijas 33. panta 1.punktu. Notārs atkal vērsās pie Ungārijas Augstākās tiesas. Tad Augstākā tiesa lēma, ka pirms noskaidrot, vai ir piemērojama Monreālas konvencija, lai noteiktu jurisdikciju, kur izskatīt strīdu pēc būtības starp pusēm, ir jāvērtē, vai Eiropas maksājuma rīkojuma procedūra var vispār tikt izmantota. Lai jautājums par Eiropas maksājuma rīkojuma izdošanu būtu Ungārijas tiesas kompetencē, lietai ir jāietilpst Eiropas maksājuma rīkojuma regulas materiāltiesiskajā tvērumā. Saskaņā ar regulas 2.pantu tā attiecas uz pārrobežu civillietām un komercilietām. Ungārijas Augstākā tiesa konstatēja, ka saskaņā ar Briseles I regulu ir jānosaka pušu domicils, un šajā lietā gan prasītājs, gan atbildētājs bija ar domicilu **AK**. Prasības pamatā esošais aizkavētais reiss ir saistīts ar iekšējo lidojumu starp divām pilsētām AK. Tā kā šajā lietā nebija pārrobežu elementa, tad arī nevarēja izdot Eiropas maksājuma rīkojumu. Dažus mēnešus vēlāk **Ungārijas** Augstākā tiesa atskārās ar ļoti līdzīgu jautājumu. Šajā lietā Ungārijas Augstākā tiesa apturēja tiesvedību, lai uzdotu jautājumu EST prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Viens no galvenajiem jautājumiem šajā lūgumā ir par dažādu tiesību instrumentu mijiedarbību – Monreālas konvencijas un ES tiesību instrumentiem – Briseles I regulu un Eiropas maksājuma rīkojuma regulu (šajā lietā vēl nav sniegts prejudiciāls nolēmumu. Skat. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko 2014. gada 27. februārī iesniedza Kúria (Ungārija) – Flight Refund Ltd/Deutsche Luftthansa AG (lieta C-94/14).

158 Ungārijas Augstākās tiesas spriedums lietā Nr. Pkk. V. 24.842/2013 [nav publicēts].

šos elektroniskos līdzekļus Eiropas maza apmēra prasību regulas piemērošanas vajadzībām.¹⁵⁹ Turklāt varētu veicināt, lai visas dalībvalstis izmanto elektroniskos iesniegšanas līdzekļus saskaņā ar Eiropas Maksājuma rīkojuma regulu¹⁶⁰ un Eiropas Izpildes rīkojuma regulu.¹⁶¹

[189] Tomēr, kā redzams no pētījumā iesaistītajām dalībvalstīm, tikai **Vācijā** un daļēji **AK** pieļauj elektronisko komunikāciju Eiropas procedūrās, bet **Latvijā**, **Ungārijā** un **Zviedrijā** lielākoties ir paredzēta tieša iesniegšana vai, izmantojot pasta pakalpojumus. Tādējādi ES varētu apsvērt vienotu standartu ieviešanu, padarot elektronisku dokumentu ieviešanu autonomu no nacionālajām tiesībām, kā arī tiešsaistes procedūras uzsākšanu un norisi. To var panākt, izveidojot īpašu e-procedūru platformu Eiropas procedūrām E-tiesiskuma portālā.¹⁶² Lai gan tā ir ambicioza ideja, tomēr tā veicinātu autonomu Eiropas procedūru piemērošanu, dodot iespēju izvairīties no šo regulu fragmentācijas un piemērošanas atšķirībām, kā arī taupītu laiku un izmaksas. Vācijas elektroniskā maksājuma rīkojuma

159 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1896/2006 (2006.gada 12.decembris), ar ko izveido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru, (COM (2013) 794), punkts 3.1.3.

Eiropas Maza apmēra prasību regulas 4. panta 1. punkts ļauj aizpildīt prasības pieteikuma standarta A veidlapu, kas ietverta I pielikumā, un, iesniedzot to tiesā, kurai ir jurisdikcija, tieši, nosūtot pa pastu vai izmantojot jebkādu citu līdzekļu – piemēram, faksu vai e-pastu –, kas ir pieņemami dalībvalstij, kurā uzsāk procedūru. Tomēr 18. apsvērumus un 13. panta 1. punkts nosaka, ka primārā dokumentu iesniegšana ir pasta pakalpojumi, apstiprinot saņemšanu. Ja šāda metode nav iespējama, jāizmanto Eiropas Izpildes rīkojuma regulas 13. un 14. pantā noteiktie paņēmieni. Pasta pakalpojumu izmanto, ja pieteikums nosūtāms atbildētājam, un spriedums jānosūta prasītājam un atbildētājam.

Saskaņā ar Atlasu **Vācija** apgalvo, ka visas lietas var tikt izmantoti sekojoši komunikācijas līdzekļi: pasta pakalpojumi, tostarp privāti piegādes dienesti, fakss, bet, piemēram, Brandenburgas federālajā zemē, Brēmenē un Hesenes federālajā zemē ir iespējams elektroniski piekļūt visām vietējām tiesas un Brandenburgas Augstākajai reģionālajai tiesai. Skat: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_de_en.htm.

Atsauce Atlasā uz **Ungāriju** ir samērā mulsinoša, tā nosaka: "aizpildītu prasības pieteikuma standarta A veidlapu var iesniegt tiesai; pieteikumu var sūtīt pa pastu vai iesniegt tiesā mutiski." Tomēr var secināt, ka elektroniskie līdzekļi nav atļauti, bet nav skaidrs, kas ir domāts, mutisks iesniegums". Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_hu_en.htm **Latvija** ir paziņojusi, ka iesniedzējs var iesniegt pieteikumu tieši vai pa pastu. Elektronisks prasības pieteikums netiek akceptēts. Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_lv_en.htm#sc_communicationshtml.

Arī **Zviedrijas** tiesa akceptē tiešo pieteikumu vai pieteikumu pa pastu. Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_se_en.htm.

Anglija un Velsa akceptē prasības pieteikuma iesniegšanu pa pastu, bet turpmākie dokumenti var tikt iesūtīti tiesai pa pastu, faksu vai pa e-pastu. Atšķirīgi likumi ir Skotijai, Ziemeļīrijai un Gibraltāram. Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_uk_en.htm.

160 Eiropas Maksājuma rīkojuma regulas 13. un 14. pants nosaka Eiropas maksājuma rīkojuma piegādes veidus. Panti stingri nosaka, ka dokumentu piegādei jānotiek saskaņā ar dalībvalsts tiesību aktiem, tādējādi dalībvalsts var neizmantojot piegādi ar elektroniskajiem līdzekļiem.

Vācija ir paziņojusi sekojošo: Vācijas atbildīgās iestādes šobrīd strādā pie IT sistēmas attīstības, kas ļautu iesniegt Eiropas maksājuma rīkojuma pieteikumus elektroniski. Līdz tam Vācijā dokumenti ir iesniedzami pa pastu, t.sk. izmantojot privātu piegādes dienestu pakalpojumus. Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_de_en.htm.

Ungārijā komunikācija var būt pa pastu vai personīgi, tieši pie notāriem. Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_hu_en.htm.

Latvijā pieteikumu kompetentajai tiesai var iesniegt rakstiski (papīra formā) – personīgi vai pilnvarots starpnieks –, vai arī sūtīt pa pastu. Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_lv_en.htm#epo_communicationshtml.

Zviedrijā Eiropas maksājuma rīkojuma pieteikumi principā jāiesniedz papīra formā.

Anglijā un Velsā akceptētie saziņas līdzekļi Eiropas maksājuma rīkojuma pieteikumu iesniegšanai tiesā ir pa pastu (jo nepieciešams samaksāt tiesas nodevu, lai uzsāktu procesu), tomēr turpmākos dokumentus, t.sk. paziņojumu par iebildumu, var sūtīt tiesai pa pastu, faksu vai e-pastu. Atšķirīgi likumi ir Skotijai, Ziemeļīrijai un Gibraltāram. Skat. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_uk_en.htm.

161 Eiropas Izpildes rīkojuma regulas 13. un 14. pants nosaka vairākas piegādes metodes, kā iesniegt dokumentus par tiesvedības uzsākšanu vai līdzvērtīgus dokumentus. Regula atļauj iesniegt dokumentus elektroniski (13. panta 1. d) punkts un 14. panta 1. f) punkts), tomēr, pat ja minimālie standarti, kas iekļauti šajā regulā, uzskatāmi par autonomiem, visās valstīs nav atbilstošas nacionālās normas, kas atļauj identisku piegādi, piemēram, Latvijas Republikas Civilprocesa likuma 6. nodaļas 56. iedaļas 6.1 punkts nosaka, ka tiesas dokumentus piegādā elektroniskā pasta sūtījumā, ja lietas dalībnieks paziņojis tiesai, ka viņš piekriet saziņai ar tiesu izmantot elektronisko pastu.

162 Skat. Eiropas Parlamenta rezolūcijas par e-tiesiskuma rīcības plānu 2014.–2018. gadam (2013/2852(RSP)) 3. un 6. pantu un Eiropas Parlamenta 2008. gada 18. decembra rezolūcijas ar ieteikumiem Komisijai par e-tiesiskumu (2008/2125(INI)) pielikuma 2. ieteikuma 3. punktu.

procedūra varētu kalpot kā ļoti labs piemērs Eiropas likumdevējam, ieviešot elektronisko Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru.¹⁶³ 2013. gadā Vācijā gandrīz 50 miljoni EUR tika iekasēti, pateicoties šai Eiropas maksājuma rīkojuma procedūrai. Varbūt šī pieredze varētu tikt apspriesta arī **Latvijā**. Šādas elektroniskās sistēmas tehniskais aprīkojums ir diezgan dārgs. Tādējādi izvēlei par labu vienas centrālās tiesas kompetencei šajās lietās ir liela jēga.¹⁶⁴

6. Dokumentu izsniegšana

EST judikatūrā ir jāattīsta „ārpustiesas dokumenta” jēdziens.

[190] Ungārijā ir konstatētas problēmas attiecībā uz Dokumentu izsniegšanas regulas pašiem pamata jēdzieniem. Regulas 1. pantā noteikts, ka „šo regulu piemēro civillietās, ja tiesas vai ārpustiesas dokuments ir jāpārsūta no vienas dalībvalsts uz otru izsniegšanai šajā valstī”. Tomēr EST interpretācija jēdzienam „ārpustiesas dokuments” tiek kritizēta. Lietā C-14/08 *Roda Golf*¹⁶⁵ EST secināja, ka notāru izsniegtie dokumenti regulas nozīmē ir uzskatāmi par „ārpustiesas dokumentiem”, neatkarīgi no procedūras rakstura. Šo Rekomendāciju un vadlīniju izstrādes laikā EST par šo pašu jautājumu vēl joprojām tika skatīta lieta C-223/14 *Tecom Mican*¹⁶⁶, un Ungārijas eksperts izteica cerību, ka EST mainīs savu judikatūru.

Ar fizisku personu adreses noteikšanu saistītā problēma ir jārisina ES līmenī.

[191] 1. panta otrajā daļā noteikts, ka „šo regulu nepiemēro, ja nav zināma tās personas adrese, kurai ir jāizsniedz dokuments”. Arī šī norma **Ungārijā** ir diezgan problemātiska, jo saskaņā ar Ungārijas tiesībām tiesām noteiktos gadījumos ir pienākums aktīvi iesaistīties personas adreses noskaidrošanā.

[192] Ņemot vērā to, ka Ungārijas Tieslietu ministrija no tiesām bieži vien saņem pieprasījumus noskaidrot personu atrašanās vietu, varētu ieteikt tiesām izmantot Pierādījumu iegūšanas regulu.

[193] Tomēr problēma ir dziļāka, ja šādi jautājumi rodas to dalībvalstu kontekstā, kurās nav centralizēta iedzīvotāju dzīvesvietas reģistra (piemēram, Francija, **AK**). Arī **Vācijā** viena no galvenajām problēmām ir fiziskas personas adreses noteikšana (domicils, pastāvīgā dzīvesvieta). Vācijas tiesnešiem ir pienākums noteikt fiziskās personas adresi. Vācijā (tāpat kā **Latvijā**) ir īpašs iedzīvotāju adrešu reģistrs.

[194] Risinājums zināmā mērā varētu būt divpusējie līgumi ar tām dalībvalstīm, kuras ir gatavas atzīt, ka noteiktos apstākļos varētu tikt izmantota tā saucamā fiktīvā dokumentu izsniegšana (t.i., ja tiesa ir meklējusi iespējas izsniegt dokumentu). Tomēr tiesu loma kā puses meklētājai varētu nebūt pieņemama visām dalībvalstīm (piemēram, **AK**, Francijā un Nīderlandē, kur tiesas parasti neuzņemas šādu lomu).

[195] Pētnieki un Vācijas tiesneši apsprieda iespējamās šīs problēmas risināšanas ceļus. Viena no iespējām būtu e-pasta adrešu izmantošana dokumentu izsniegšanai. Privātdetektīvu pakalpojumu

163 Sujecki B. The German Electronic Order for Payment Procedure. Digital Evidence and Electronic Signature Law Review, Vol. 4, 2007. Pieejams: <http://sas-space.sas.ac.uk/5542/1/1799-2463-1-SM.pdf>.

164 Kormann J.M. Das neue Europäische Mahnverfahren im Vergleich zu den Mahnverfahren in Deutschland und Österreich. JWV, 2007, S. 193.

165 EST 2009. gada 25. jūnija spriedums lietā Nr. C-14/08 *Roda Golf & Beach Resort SL*.

166 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu no Juzgado de Primera Instancia No. 7 de Las Palmas de Gran Canaria (Spain), iesniegts 2014. gada 7. maijā lietā Nr. C-223/14. *Tecom Mican, S.L. v Man Diesel & Turbo SE*. OV C 223, 14.7.2014, 8. lpp.

izmantošana ir ļoti dārga, tādējādi tas nebūtu labākais šīs problēmas risināšanas veids. Ļoti noderīgi varētu būt arī ES vienoti pasta dokumenti (piemēram, kā viena standarta forma, kas pievienota kā Dokumentu izsniegšanas regulas pielikums).

- [196]** Attiecībā uz fizisku personu adreses apzināšanu pastāv kāda plašāka problēma, īpaši **AK** tiesību sistēmā. **AK** nav obligāta fizisku personu deklarēšanās sistēma, kas savukārt fiziskās personas atrašanās vietas apzināšanu bieži padara neiespējamu. Esošie reģistri ir brīvprātīgi un nepilnīgi.
- [197]** Teorētiski tikai ES likumdevēja iejaukšanās varētu nodrošināt vienotus standartus attiecībā uz fizisku personu adreses noteikšanu. Tomēr šajā sakarā respondenti savās atbildēs bija ļoti skeptiski attiecībā uz Eiropas mēroga fizisko personu reģistra izveidi un tā saderību ar tradicionālo **AK** sistēmu. Tādēļ varam uzskatīt, ka atšķirības starp dalībvalstīm saglabāsies arī turpmāk.
- [198]** Attiecībā uz fiziskām personām, saņēmēja atrašanās vietas noskaidrošana dokumentu izsniegšanas nolūkā vai pat personīga dokumentu iesniegšana ir tās puses uzdevums, kura vēlas izsniegt šos dokumentus, ja to pieļauj tās dalībvalsts tiesības, kurā notiek tiesas process. Iepriekš minētā problēma neskar juridiskās personas. Tās tiek reģistrētas un tādējādi tām ir Uzņēmumu reģistrā reģistrēta adrese, kam spēj piekļūt ikviens. Komunikācijas vajadzībām tiek izmantota juridiskā (reģistrētā) adrese.
- [199]** Viena no iespējām būtu ES adrešu reģistra izveide – vienota visās ES dalībvalstīs un pieejama visām ES dalībvalstīm. Tomēr šī ir ES līmeņa problēma.

6.1. Valodas jautājumi

Valodas izpratnes kritērijs ir pārāk subjektīvs, tādēļ to jāattīsta judikatūrā vai pašā regulā.

- [200]** Valodas jautājums ir viens no visproblemātiskākajiem jautājumiem ES, kur ir daudzas oficiālās valodas, un adresātam ir jāsaprot valoda, kurā ir sastādīts tiesas dokuments. Tādējādi valodas jautājums ļoti bieži ir saistīts ar tulkošanas problēmām un izmaksām.
- [201]** Vizītes laikā **Zviedrijā** Pētnieki atzīmēja, ka lielākā ar Dokumentu izsniegšanas regulu saistītā problēma ir valodu jautājums. Daudzos gadījumos dokumentu izsniegšanas pieprasījumos ir pareizrakstības kļūdas vai nepareiza vārdu un adrešu transkripcija; netiek izmantota izsniegšanas apliecība; bieži nav skaidrs, vai iesniegšana ir pabeigta vai nav. Tādējādi šie pieprasījumi diezgan bieži tiek nosūtīti atpakaļ labojumu izdarīšanai.
- [202]** Dokumentu izsniegšanas regulas 8. pants paredz, ka adresāts var atteikties pieņemt izsniedzamo dokumentu tā izsniegšanas brīdī vai nedēļas laikā nosūtot dokumentu atpakaļ saņēmējai struktūrai, ja tas nav uzrakstīts vai tam nav pievienots tulkojums kādā no šādām valodām: – adresātam saprotamā valodā; – oficiālajā saņēmējas dalībvalsts valodā vai, ja minētajā valstī ir vairākas oficiālās valodas, tās vietas oficiālajā valodā vai vienā no oficiālajām valodām, kurā izsniedz dokumentus.
- [203]** Ja saņēmēja struktūra ir informēta par to, ka adresāts atsakās pieņemt dokumentu, tai nekavējoties jāinformē nosūtītāja struktūra un jānodod atpakaļ pieprasījums un dokumenti, kuru tulkojums tiek pieprasīts. Tādējādi nav iespējams sasniegt regulas mērķi – pēc iespējas ātrāku dokumentu izsniegšanu un, jebkurā gadījumā, ne vēlāk kā viena mēneša laikā pēc to saņemšanas saņēmējā struktūrā (6. un 9. apsvērumi).
- [204]** Regulas 8. pantu var uzskatīt par šīs regulas visproblemātiskāko pantu, jo tas dod tiesības atteikties pieņemt izsniedzamo dokumentu, atsaucoties uz valodas nezināšanu. Šis nosacījums procedūrā ievieš pārāk lielu subjektivitāti: kurš un kā var noteikt valodas zināšanu līmeni? Kas notiek, ja tiesas vērtējums atšķiras no adresāta vērtējuma? Kāda līmeņa valodas pārvaldīšana ir

nepieciešama – ikdienas sarunvaloda vai augstāks valodas zināšanu līmenis¹⁶⁷ Šī nosacījuma ieviešanas pamatojums ir skaidrs (paātrināt procesu, izvairīties no nevajadzīga tulkojuma), bet pašreizējā redakcijā šī tiesību norma nav apmierinoša.

- [205]** EST šobrīd tiek izskatīta lieta *Alta Realitat*¹⁶⁸, kas tieši atspoguļo šo problēmu – (Spānijas tiesas procesā dāņu atbildētājam dokumenti tika izsniegti angļu valodā).¹⁶⁹
- [206]** Cerams, ka šajā lietā EST pievērsīsies problēmas būtībai un vismaz kaut kā ierobežos subjektivitātes līmeni. Varbūt EST attaisnos dokumentu izsniegšanas tiesisko prezumpciju šādās situācijās.
- [207]** Valodas zināšanas jeb izpratnes kritēriju judikatūrā ir jāturpina attīstīt un to nevajadzētu atstāt tikai adresāta subjektīvās attieksmes pret valodu ziņā. Adresāts šo argumentu var izmantot, lai izvairītos no tiesas procesa vai to paildzinātu. Tomēr *Weiss* lietā¹⁷⁰ ģenerāldokāts Trstenjak atzīmēja, ka atbildētāju un to tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzība ir svarīgāka par procesuālo ekonomiju. Tādējādi līdzsvars starp šīm divām interesēm ir jārod vai nu judikatūrā, vai regulas grozījumos.
- [208]** Viens no kritērijiem pieņemumam par valodas izpratni varētu būt tās valsts, kurā šī attiecīgā valoda ir oficiālā valoda, pilsonība. Piemēram, ja adresāts, kuram ir **Latvijas** pilsonība, dzīvo **Vācijā** un atsakās saņemt tiesas dokumentu latviešu valodā, tad to var uzskatīt par 8. panta ļaunprātīgu izmantošanu nolūkā paildzināt procesu.
- [209]** Ir svarīgi atzīmēt, ka Dokumentu izsniegšanas regulas 8. pants ietekmē arī spriedumu atzišanas un izpildes procedūru, kā arī citas Eiropas izpildes procedūras. Aizmugurisko spriedumu atzišana un izpilde kļūst arvien izplatītāka.

I pielikuma veidlapā ir jāaizpilda pasākumu izpildes apliecinājums un tas jānosūta pārsūtītājai struktūrai, ja tiek piemērots 4. panta piektais punkts, kopā ar izsniegto dokumentu kopiju (10. pants).

- [210]** Regulas 10. panta pirmais punkts nosaka: „*kad ir veikti ar dokumenta izsniegšanu saistītie pasākumi, I pielikumā paredzētajā veidlapā sastāda apliecinājumu par šo pasākumu izpildi un adresē pārsūtītājai struktūrai kopā ar izsniegtā dokumenta kopiju, ja piemēro 4. panta 5. punktu.*” **Ungārijas** pieredze liecina, ka ir daudz gadījumu, kad šis apliecinājums nav ticis nosūtīts. Tomēr tā nav lielākā problēma, jo ar to jāsaskaras apmēram tikai 5% no dokumentu izsniegšanas gadījumiem Ungārijā. Taču grūtības varētu rasties, ja puse, kurai lūgums adresēts, dokumentus ir nosūtījis svešvalodā, nedodot iespēju pieprasītājai pusei saprast dokumenta būtību. Parasti šo problēmu var novērst Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla ietvaros.

167 Stadler A. Practical Obstacles in Cross-Border Litigation and Communication Between (EU) Courts. Erasmus Law Review, Vol. 5, Issue 3, 2012, p. 157.

168 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu no Juzgado de Primera Instancia No. 7 de Las Palmas de Gran Canaria (Spain), iesniegts 2014. gada 11. augustā lietā Nr. C-384/14 Alta Realitat S.L. v Erlock Films and Ulrich Thomsen.

169 Viens no galvenajiem Spānijas tiesas prejudiciālajiem jautājumiem bija „*Vai Regulas (EK) Nr. 1393/2007 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādejādi, ka, ja paziņojuma saņēmējs atsakās pieņemt noteiktā valodā sagatavotu dokumentu, lai gan tiesa, kas izskata lietu, ir atzinusi, ka šai personai ir pietiekamas minētās valodas zināšanas, atteikums pieņemt dokumentu nav pamatots un tiesa, kas izskata lietu, var noteikt izcelsmes valsts tiesību aktos paredzēto sodu par šāda veida nepamatotu atteikumu pieņemt dokumentu un, ja tas ir paredzēts izcelsmes valsts procesuālajās tiesībās, pat uzskatīt, ka dokuments ir ticis izsniegts tā adresātam?*” Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu no Juzgado de Primera Instancia No. 7 de Las Palmas de Gran Canaria (Spain), iesniegts 2014. gada 11. augustā lietā Nr. C-384/14 Alta Realitat S.L. v Erlock Films and Ulrich Thomsen.

170 Ģenerāldokātes Trstenjakas [Trstenjak] 2007. gada 29. novembra secinājumi lietā Nr. C-14/07 Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR v Industrie- und Handelskammer Berlin, para. 47.

6.2. Izsniegšanas izmaksas

Būtu nepieciešamas diskusijas par to, vai izsniegšanas izmaksas vajadzētu segt abām iesaistītajām dalībvalstīm.

- [211]** Dokumentu izsniegšanas regulas 11. pants nosaka izsniegšanas izmaksu jautājumus. Šis pants skar divas problēmas. Mazākā no tām ir praktiskas dabas, proti, ja saņēmēja struktūra saņem nepilnīgu praktisko informāciju. Piemēram, ir bijuši gadījumi, kad tika saņemts rēķins, kurā nebija iekļauta bankas informācija par to, kam pārskaitīt maksājumu, vai arī pieprasītā summa bija daudz lielāka nekā dalībvalstu paziņojumos minētā.
- [212]** **Ungārijā** izejošajiem dokumentu izsniegšanas pieprasījumiem izsniegšanas izmaksas sedz tiesas procesā (to dara vai nu puses, vai pati tiesa – atkarībā no konkrētās tiesas prakses). Tomēr arī ienākošo citu dalībvalstu izsniegšanas pieprasījumu izpildes izmaksas Ungārijā sedz valsts. Būtu taisnīgāk, ja visas dalībvalstis segtu iekšējās izmaksas, kas saistītas ar ārvalstu tiesu dokumentu izsniegšanu.
- [213]** Arī **Latvijā** tiesneši izteica bažas par to, ka ir dalībvalstis, kuras par dokumentu izsniegšanu prasa lielu samaksu (piemēram, *Niederlande*) un sākotnēji, nosūtot dokumentus, tas netiek ņemts vērā.

6.3. Izsniegšanas veidi

Varētu ieviest Eiropas jēdzienu „saņemšanas apstiprinājums”.

- [214]** Dokumentu izsniegšanas regulas 14. pants nosaka, ka „*katrai dalībvalstij, izmantojot pasta pakalpojumu, ierakstītā vēstulē ar saņemšanas apstiprinājumu vai izmantojot kaut ko līdzvērtīgu, ir tiesības tieši izsniegt tiesas dokumentus personām, kas dzīvo citā dalībvalstī*”. Šī panta problēma ir saņemšanas apstiprinājuma nosūtīšana, jo praksē pasta pakalpojumu darbība dažādās dalībvalstīs ir organizēta atšķirīgi. Dažreiz saņemšanas apstiprinājums netiek saņemts, dažreiz – tiek, bet ir ļoti grūti noteikt, kurš to ir parakstījis, u.c.
- [215]** Ar šo cieši saistīta ir problēma par regulas 9. pantā minēto izsniegšanas datumu. **Ungārijā** procesuālās tiesības nosaka, ka oficiāla dokumenta iesniegšana notiek, izmantojot pasta pakalpojumus. Ir situācijas, kurās dokumenta izsniegšana ir neiespējama. Tad, ja ir izpildīti noteiktie Ungārijas pasta darbības iekšējie noteikumi, var uzskatīt, ka dokuments ir ticis izsniegts. Taču gadījumā, ja dokuments ir sūtīts no citas dalībvalsts, Ungārijas pasts nevar piemērot šos noteikumus, jo pastam nav zināms, ka tas ir oficiāls dokuments un kā pret to attiecīgi jāizturas.
- [216]** Iespējama šīs problēmas risinājums (kas tika apspriests arī ar **Vācijas** kolēģiem) būtu pasta noteikumu unificēšana (varētu tikt ieviests Eiropas jēdziens „*saņemšanas apliecinājums*” vai Dokumentu izsniegšanas regulai varētu tikt pievienota vienota veidlapa), taču vienprātību šajā jautājumā varētu būt grūti panākt. Otra iespēja būtu e-pasta adresu izmantošana tiesas dokumentu izsniegšanā.
- [217]** Vēl viena neliela problēma skar 2. pielikumu, kur teorētiski ietverts pienākums izmantot pievienoto veidlapu visās 23 valodās. Praksē visu valodu izmantošana nav nepieciešama un bieži tiek ignorēta.
- [218]** Jautājums ir par to, cik ilgs laiks varētu būt nepieciešams dokumentu izsniegšanai. **Ungārijas** eksperti atzīmēja, ka Tieslietu ministrijas novērojumi liecina, ka viss ir atkarīgs no konkrētās dalībvalsts: dažās dalībvalstīs iesniegšana notiek ļoti ātri, bet citās tam nepieciešami 6 mēneši un dažkārt pat vairāk. Tā iemesli nav tehniski, bet lielākoties saistīti ar saņēmējas dalībvalsts attieksmi.

- [219]** Lielas atšķirības dokumentu izsniegšanai nepieciešamā laika interpretācijā rada arī tālākas problēmas, piemēram, izsniegšanas laiks ir saistīts ar plānoto laiku lietas izskatīšanai tiesā.
- [220]** No aptaujas anketām Pētnieki secina, ka **Latvijas** tiesnešiem vajadzētu praktisku rokasgrāmatu (latviešu valodā) par to, kā aizpildīt ar konkrētu regulu saistītās veidlapas un kā izsniegt dokumentus ārvalstīs.
- [221]** **Ungārijā** regulas vajadzībām tiesas tiek ieceltas kā nosūtītājas un saņēmējas struktūras. Tomēr Ungārijas tiesas labāk izvēlas sūtīt tiesas un ārpusstiesas dokumentus uz citām dalībvalstīm, izmantojot pasta pakalpojumus, jo tas ir ātrāk un vienkāršāk (līdzīgi tas notiek arī **Latvijā**). Bet ar pasta pakalpojumu efektivitāti ir saistītas dažas problēmas.
- [222]** Dažreiz paziņojums par saņemšanu vispār netiek nosūtīts un citos gadījumos tas nav pareizi aizpildīts, neļaujot saprast, kam tieši dokuments ir ticis izsniegts. Ungārijas tiesas šo informāciju pieprasa no Ungārijas pasta un precizē konkrētu adresi, uz kuru dokuments ticis nosūtīts. Tomēr šāda sazināšanās ar Ungārijas pastu prasa diezgan ilgu laiku (apmēram 20 dienas).
- [223]** Ja saņemšanas apliecinājums ir aizpildīts pareizi, tad tomēr ir iespējamas problēmas. Piemēram, ja dokumentu ir saņēmusi kāda cita persona, nevis adresāts, nav iespējams pārbaudīt, vai šī persona ir bijusi pilnvarota saņemt šo dokumentu, vai nē. Arī šādu informāciju iespējams iegūt no Ungārijas pasta un Ungārijas pasts šo jautājumu var pārsūtīt attiecīgās dalībvalsts pasta dienestam. Bet tas nav vislabākais veids, kā uzzināt par citu dalībvalstu tiesisko regulējumu.
- [224]** Ir arī problēmas, kas saistītas ar fiktīvām dokumentu izsniegšanas metodēm. Ja dokuments tiek nosūtīts atpakaļ ar paziņojumu un pasta atzīmi, ka šis dokuments nav pieprasīts, nav iespējams piemērot Ungārijas tiesībās noteiktās fiktīvās piegādes metodes, jo ir jāpiemēro tās dalībvalsts tiesības, uz kuru dokuments tika sūtīts. Savā ikdienas darbā tiesneši nevar zināt, vai šajā valstī vispār pieejamas kādas fiktīvās izsniegšanas metodes. Būtu lietderīgi, ja tiesiskās sadarbības atlantā vai kaut kur citur būtu pieejams datu apkopojums par dalībvalstu tiesībām, kas regulē piegādes aizstāšanu vai fiktīvas izsniegšanas metodes.
- [225]** Dokumentu izsniegšanas jomā vismaz vienam EST spriedumam ir bijusi liela ietekme Ungārijas tiesu praksē, proti, spriedumam *Alder* lietā¹⁷¹. Ungārijā ir tā, ka ja prasītāja vai atbildētāja dzīvessvieta nav Ungārijā, tiesai šai pusei jānosūta paziņojums ar lūgumu iecelt pārstāvi ar dzīvessvietu Ungārijā, kurš būtu pilnvarots saņemt izsniedzamos dokumentus. Ja puse nepilda šo pienākumu, saskaņā ar Ungārijas Civilprocesa kodeksu tiesa nedrīkst izsniegt nekādus dokumentus. Ungārijas tiesai jāpiemēro fiktīvās izsniegšanas metode – tai jāuzskata, ka šie dokumenti ir tikuši izsniegti pusei, lai gan faktiski tas nav noticis. Savā spriedumā lietā C-325/11 *Alder* EST norādīja, ka līdzīgi Polijas Civilprocesa kodeksa nosacījumi bija pretēji Dokumentu izsniegšanas regulai.
- [226]** **Vācijai** Dokumentu izsniegšanas regulas piemērošanā nav problēmu ar **Latviju**, **Ungāriju**, **Zviedriju**, Lietuvu un Igauniju. Tomēr ir problēmas ar tādām ES dalībvalstīm kā Īrija, Francija, Spānija vai **AK**. Piemēram, Īrijā pastā tiek atzīmēta tikai diena, kad dokuments iemests pastkastītē, bet saskaņā ar Vācijas nacionālajām tiesībām svarīgs ir dokumenta faktiskais izsniegšanas datums. Tādējādi dalībvalstu tiesībās pastāvošās atšķirības rada lielas problēmas praksē.
- [227]** **Zviedrijā** lielākā daļa dokumentu tiesām var tikt iesniegti **elektroniski** un lielākā daļa no lietām tiek glabātas elektroniskā lietas failā, kas atvieglo piekļuvi tām arī Dokumentu izsniegšanas regulas vajadzībām.
- [228]** Londonas apmeklējuma laikā Anglijas kolēģi izteica viedokli, ka kopumā neredz būtiskus sarežģījumus Dokumentu izsniegšanas regulas efektīvai piemērošanai.

---

171 EST 2012. gada 19. decembra spriedums lietā Nr. C 325/11 *Alder v Orlowski*.

- [229]** Tomēr respondenti norādīja uz atsevišķām sīkām praktiskām grūtībām. Dažos gadījumos pieprasījumi par dokumentu izsniegšanu tiek aizpildīti ar roku, tādējādi teksts var būt grūti saprotams vai ar pareizrakstības kļūdām. Dažkārt pieprasījumi ir aizpildīti tikai daļēji. Tika atzīmēts, ka šīs problēmas nav konsekventas un ir vairāk raksturīgas dažu dalībvalstu tiesām. Kopumā tas liecina par to, ka ne visu dalībvalstu tiesas ir pietiekami rūpīgas dokumentu izsniegšanas pieprasījumu sagatavošanā. Iespējama ir risinājums ir pieprasīto tiesu informētības un rūpības uzlabošana.
- [230]** Kopumā respondenti norādīja, ka Dokumentu izsniegšanas regula Anglijas tiesās tiek izmantota bieži un lielākajā daļā lietu tā ir efektīva un nerada problēmas tās piemērošanā. Gluži pretēji, respondenti atzīmēja, ka, neskatoties uz regulu, Anglijas tiesu dokumentu izsniegšanai citās dalībvalstīs var būt nepieciešams ļoti ilgs laiks un šis process var būt ļoti dārgs, īpaši, ja prasības veidlapai pievienoti gari līgumi, kas ir jātulko attiecīgajā valodā.
- [231]** **Latvijā** viena no lielākajām ar Dokumentu izsniegšanas regulas veidlapu izmantošanu saistītajām problēmām ir pareizrakstības kļūdas dokumentu izsniegšanas pieprasījumos: –nepareiza vārdu un adrešu transkripcija, kā arī tas, ka netiek lietots izsniegšanas apliecinājums vai arī bieži nav skaidrs, vai izsniegšana ir vai nav notikusi. Līdzīgas problēmas ir tikušas apzinātas arī **Ungārijā**.

7. Pierādījumu iegūšana

Pierādījumu iegūšanas regula sedz visa veida pierādījumus; šajā regulā nav sniegts izmērojošs pierādījumu uzskaitījums.

- [232]** Regulā nav definēts jēdziens „*pierādījums*”, bet cita starpā tajā iekļautas fakta liecinieku, pušu liecinieku, ekspertu liecības, dokumentu uzrādīšana, pārbaude, faktu konstatācija un ģimenes un bērna labklājības novērtējums.¹⁷² Nesenā lietā **Latvijā** tiesa atzīmēja, ka Pierādījumu iegūšanas regula ir piemērojama attiecībā uz visu informāciju un dokumentiem, un liecinieku liecībām. Tomēr tiesa atzina, ka atsevišķu pierādījumu pieprasījums var būt pretējs sabiedrisko interešu apsvērumiem un šādi pieprasījumi nevar tikt izpildīti.¹⁷³ Tādējādi tiesām ir jāņem vērā arī regulas iedibinātais pierādījumu iegūšanas standarts pat tad, ja puses neatsaucas uz pašu regulu un cenšas apiet regulā ietvertās procedūras un standartus.

Pierādījumu iegūšanas procesu efektivitātes uzlabošanas nolūkā Pierādījumu iegūšanas regulu vajadzētu papildināt, iekļaujot „tiesas” definīciju, kas ietvertu arī institūcijas, kas darbojas līdzīgi tiesām.

- [233]** **Ungārijas** apmeklējuma laikā tika atzīmēts, ka Pierādījumu iegūšanas regulā trūkst termina „*tiesa*” definīcijas.¹⁷⁴ Daudzās dalībvalstīs termins „*tiesa*” tiek uztverts burtiski, izslēdzot citas valsts iestādes, kas pilda līdzīgas funkcijas kā tiesa. Tomēr Ungārijā ir vairākas citas iestādes, kas būtībā pilda tiesas funkcijas, piemēram, notāri un aizbildnības iestādes. Arī **Zviedrijā**, piemēram, Valsts Izpildes

172 Komisijas 2007. gada 5. decembra ziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai par Padomes 2001. gada 28. maija Regulas (EK) Nr. 1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās piemērošanu [COM/2007/0769 galīgā redakcija – nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī]. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0769&from=EN> 6. lpp.

173 Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 27. decembra spriedums lietā Nr. C27242011 [nav publicēts].

174 Pierādījumu iegūšanas regulas 1. pants, „Šo regulu piemēro civillietās un komercietās, ja dalībvalsts tiesa saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem lūdz.”

pārvalde (*Kronofogden*) un Nacionālā Patērētāju strīdu pārvalde (*Allmänna reklamationsnämnden*) ir pilnvarotas izskatīt strīdus, kas radušies starp citu ES valstu patērētājiem un Zviedrijas uzņēmējiem.

- [234]** Praksē to var ilustrēt ar piemēru no **Ungārijas** prakses, kas novedis pie šādas notikumu ķēdes. Vispirms, zvērināts notārs nosūtīja dokumentus, bet tie tika atsūtīti atpakaļ, jo saskaņā ar Pierādījumu iegūšanas regulu zvērināts notārs netiek uzskatīts par „tiesu”. Tad dokumenti tika nosūtīti Ungārijas Tieslietu ministrijai un ministrija dokumentus līdz ar situācijas izskaidrojumu nosūtīja saņemošās dalībvalsts centrālajai iestādei. Galu galā, šīs dalībvalsts centrālā iestāde sagādāja nepieciešamos pierādījumus. Lai arī rezultāts tika sasniegts, pietiekami skaidras „tiesas” definīcijas trūkuma rezultātā tika radīta vēlā ņemama kavēšanās un nevajadzīgs darbs. Pierādījumu iegūšanas regulā vajadzētu iekļaut vai nu šī termina definīciju vai iestāžu uzskaitījumu.
- [235]** Turklāt definīcijas trūkums apdraud efektīvu Pierādījumu iegūšanas regulas 14. panta otrā punkta (b) apakšpunkta piemērošanu.

Dalībvalstu tiesām Pierādījumu iegūšanas regulas 14. pantu vajadzētu interpretēt kā izsmeļošu apstākļu sarakstu pieprasījuma izpildes atteikumam.

- [236]** Pierādījumu iegūšanas regulas 14. pantā tiek regulēti iemesli pieprasījuma izpildes atteikumam. Saskaņā ar regulas 14. panta trešo punktu nacionālos normatīvos aktus nevajadzētu uzskatīt par iemeslu atteikties izpildīt pieprasījumu. Regulas 11. apsvēruma nolūks arī ir ierobežot izņēmuma gadījumus, kad pieprasījums var tikt noraidīts.
- [237]** Tomēr **Ungārijas** apmeklējuma laikā tika norādīts, ka dalībvalstīm ir tendence 14. pantu interpretēt plaši, piemēram, nesen Austrijas varas iestādes noraidīja bankas konta izraksta pieprasījumu, norādot, ka šāds pieprasījums ir pretrunā ar Austrijas nacionālajiem tiesību aktiem. Šāda pieeja ir pretēja 14. panta visaptverošajam raksturam.
- [238]** Pētnieki atzīmē, ka 14. panta teksts šķiet skaidrs, pretēji 17. panta piektā punkta (c) apakšpunktam, kur sniegtas plašākas interpretācijas iespējas tiešo pierādījumu iegūšanas pieprasījuma noraidīšanai. Tādējādi dalībvalstu tiesām 14. pants būtu jāpiemēro kā izsmeļošs uzskaitījums.

Tiesai nav pienākuma aicināt liecinieku vai pieprasīt pierādījumus, izmantojot Pierādījumu iegūšanas regulu; gluži pretēji, tiesa var uzaicināt liecinieku vai pieprasīt pierādījumu, izmantojot tiesvedības valsts tiesības. Pierādījumu iegūšanas regula piedāvā tikai brīvprātīgas izvēles mehānismu.

- [239]** Vēl kāda Pētījuma ietvaros identificētā problēma ir saistīta ar Pierādījumu iegūšanas regulas obligātu izmantošanu liecinieku uzaicināšanā vai pierādījumu pieprasīšanā. **AK** praksē saskaņā ar ārvalstu tiesībām reģistrēti uzņēmumi ir norādījuši, ka nacionālā tiesa nevar pieprasīt to liecinieku liecības un dokumentārus pierādījumus, nepiemērojot Pierādījumu iegūšanas regulu. Šo problēmu EST atrisināja *Lippens*¹⁷⁵ un *ProRail*¹⁷⁶ lietās, kur EST lēma, ka nacionālajām tiesām nav pienākuma piemērot Pierādījumu iegūšanas regulu, pieprasot pierādījumus.
- [240]** Arī Svea Apelācijas tiesa Zviedrijā piemēroja Pierādījumu iegūšanas regulu, atzīmējot, ka regula tiesām dod iespēju pieprasīt palīdzību no citu dalībvalstu tiesām, tādējādi norādot uz tās palīgizšķekļa raksturu.¹⁷⁷ Tāda pati izpratne skaidrāk tika pausta EST *Zarraga* lietā:

175 EST 2012. gada 6. septembra spriedums lietā Nr. C-170/11 Maurice Robert Josse Marie Ghislain Lippens, Gilbert Georges Henri Mittler, Jean Paul François Caroline Votron v Hendrikus Cornelis Kortekaas, Kortekaas Entertainment Marketing BV, Kortekaas Pensioen BV, Dirk Robbard De Kat, Johannes Hendrikus Visch, Euphemia Joanna Bökkerink, Laminco GLD N-A, Ageas NV, formerly Fortis NV.

176 EST 2013. gada 21. februāra spriedums lietā Nr. C-332/11 Pro Rail BV v Xpedys NV, FAG Kugelfischer GmbH, DB Schenker Rail Nederland NV, Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen NV.

177 Svea apelācijas tiesas 2012. gada 30. novembra spriedums lietā Ö9250-09 (RH 2010:75).

Ar šādu pašu mērķi izcelsmes dalībvalsts tiesai iespēju robežās un, vienmēr ievērojot primārās bērna intereses, ir jābūt pieejamiem visiem līdzekļiem, kas ir tās rīcībā saskaņā ar tās valsts tiesībām, kā arī saskaņā ar pārrobežu tiesiskās sadarbības instrumentiem, pie kuriem vajadzības gadījumā pieder Regulā Nr. 1206/2001 paredzētie līdzekļi.¹⁷⁸

[241] Citā lietā **Vācijā** Oldenburgas Augstākajai apgabala tiesai (*Oberlandgericht Oldenburg*)¹⁷⁹ bija jāizlemj, vai pusēm jāatlīdzina dubultās pārrobežu pierādījumu iegūšanas izmaksas. Savā pamatojumā tiesa atsaucās uz Ģenerālvokāta viedokli *ProRail* lietā:

[...] ja tiesa neplāno izmantot šo tiesiskās sadarbības metodi, jo tā uzskata, ka, lai iegūtu pierādījumus, ko tā ir uzdevusi darīt, vietējo iestāžu palīdzība nav nepieciešama, tai nav obligāti jāievēro Regulas Nr. 1206/2001 17. pantā paredzētās formalitātes.¹⁸⁰

[242] Tādējādi Pierādījumu iegūšanas regula piedāvā izvēles mehānismu pierādījumu iegūšanai ārvalstīs. Tātad dalībvalstu tiesām nav pienākuma izmantot Pierādījumu iegūšanas regulu, ja pierādījumi var tikt iegūti saskaņā ar nacionālajām procesuālajām tiesību normām par pierādījumu iegūšanu.

8. Spriedumu atzišana un izpilde

8.1. Vispārējo tiesību (*Common Law*) instrumentu izpilde

Kontinentālo tiesību sistēmas (*Civil Law*) valstīs ir nepieciešams izziņāt vispārējo tiesību sistēmas (*Common Law*) valstu civilprocesa pamatjēdzienus, lai nodrošinātu Briseles Ibs regulas 45. panta pirmā punkta piemērošanu.

[243] Vislielākās problēmas tiesnešiem un praktizējošiem juristiem rodas ar vispārējo tiesību (*Common Law*) instrumentiem. Piemēram, **Latvijā** viens no advokātiem saskārās ar „*ipašuma tiesību nodošanas rīkojumu*” („*receivership order*”) un bija ļoti grūti izskaidrot tiesnesim, kas tas ir par tiesību institūtu. Savukārt citi ir bijušas lietas saistībā ar Anglijas „*aizmugurisko spriedumu*” („*default judgment*”) vai „*iesaldēšanas rīkojumu*” („*freezing order*”) („*Mareva rīkojumu*” – „*Mareva injunctions*”) izpildi. **Latvijas** tiesas arvien biežāk sastopas ar vispārējo tiesību sistēmas instrumentiem; daļēji tas ir saistīts ar lielo latviešu kopieni **AK**. Latvijas tiesnešiem un juristiem tas ir jauns izaicinājums.

[244] Lietās *Trade Agency* un *Avotiņš pret Latvija* Latvijas tiesas saskārās ar Anglijas un Kipras aizmugurisko spriedumu atzišanu un izpildi. Šajos spriedumos motīvu daļa netiek iekļauta un tādēļ Latvijas tiesnešiem nebija pārlicības par to, kā jārikojas.

[245] *Avotiņa lietā* **Latvijā** Augstākā tiesa pavisam vienkārši norādīja, ka atbildētājam Avotiņam bija iespēja uzsākt Kiprā procesu, lai apstrīdētu tur aizmugurisko spriedumu. Ņemot vērā to, ka viņš šādu procesu neuzsāka, izpildes dalībvalstij (Latvijai) bija jāatzīst un jāizpilda šis spriedums saskaņā ar Briseles I regulas 38., 45. un 34. panta otro punktu.¹⁸¹ Tomēr Latvijas Augstākā tiesa nepārbaudīja vai Kiprā Avotiņa kungam reāli bija šāda iespēja.

178 EST 2010. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. C-491/10 PPU Joseba Andoni Aguirre Zarraga v Simone Pelz, para. 67.

179 29 November 2012 OLG Oldenburg, 8. Zivilsenat, 8W 102/12. Pieejams: www.juris.de.

180 Ģenerālvokāta Jėskinena (Jėaskinen) 2012. gada 6. septembra secinājumi lietā Nr. C-332/11 ProRail NV, 50. punkts.

181 LR Augstākās tiesas 2007. gada 31. janvāra lēmums lietā Nr. SKC-190/2007 [nav publicēts].

- [246]** *Trade Agency* lietā Latvijas Augstākā tiesa iesniedza EST prejudiciālā nolēmuma lūgumu.¹⁸² EST atbildēja, ka Regulas 34. panta pirmais punkts ir jāinterpretē tā, ka tās dalībvalsts tiesas, kurā tiek lūgta izpilde, var atteikties izpildīt šādu spriedumu tikai tad, ja, izvērtējot procesu kopumā un ņemot vērā visus atbilstošos apstākļus, tiesai šķiet, ka ar šo nolēmumu ir acīmredzami un pārmērīgi pārkāptas atbildētāja tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, kas noteiktas Hartas 47. pantā, jo nav bijusi iespēja to lietderīgi un efektīvi pārsūdzēt. Tādējādi EST akceptēja iespēju Briseles I sistēmā izpildīt arī vispārējo tiesību sistēmas aizmuguriskos spriedumus.
- [247]** Nākamais jautājums bija par to, – kā veikt šādu vispusīgu procesa izvērtējumu attiecīgo apstākļu kontekstā? **Latvijas** Augstākā tiesa izmantoja iespēju pieprasīt papildu pierādījumus no pusēm (saskaņā ar Latvijas Civilprocesa likuma 642. panta otro punktu), lai iepazītos ar atbilstošiem apstākļiem un pieņemtu galīgo lēmumu par šī **Anglijas** aizmuguriskā sprieduma atzīšanu un izpildi Latvijā.¹⁸³
- [248]** Latvijas tiesām nācās saskarties arī ar Anglijas iesaldēšanas rīkojuma („freezing order” jeb „Mareva injunction”) atzīšanu un izpildi. Lietā *Gramsci Shipping Corporation un citi pret A. Lembergu* pirmās instances tiesai tika lūgta eksekvātūra Londonas Augstākās tiesas Karalienes tiesas (High Court of Justice Queens Bench) iesaldēšanas rīkojumam, kas bija izdots pret A. Lembergu. Šī *in personam* iesaldēšanas rīkojuma struktūra bija salīdzinoši sarežģīta, un kas noteica aizliegumu izvest dažādas aktīvus no Latvijas. Šis iesaldēšanas rīkojums skāra arī Latvijā dzīvojošas trešās personas. Saskaņā ar Latvijas civilprocesaulajām normām prasības nodrošināšanas līdzekļi nedrīkst skart trešās personas. Tādēļ Latvijas tiesas mēģināja pielāgot šo Anglijas iesaldēšanas rīkojumu Latvijas tiesību sistēmai.¹⁸⁴ Jāatzīmē, ka šajā lietā Latvijas Augstākā tiesa lūdza sniegt prejudiciālo nolēmumu¹⁸⁵, bet EST lēma, ka šim pieprasījumam prejudiciālais nolēmums nav nepieciešams.¹⁸⁶ Tomēr EST atrodas jau nākamā lieta, kur Latvijas Augstākā tiesa ir iesniegusi prejudiciālā nolēmuma lūgumu, ar mērķi saņemt atbildi attiecībā uz Anglijas iesaldēšanas rīkojumu.¹⁸⁷ Šī lieta arī ir saistīta ar Anglijas iesaldēšanas rīkojuma atzīšanu un izpildi Latvijā.¹⁸⁸

182 Viens no minētajiem jautājumiem bija, „vai Regulas Nr. 44/2001 34. panta 1. punkts, uz ko ir atsauce tās 45. panta 1. punktā, ļauj dalībvalsts, kurā ir prasīta atzīšana, tiesai, pamatojoties uz sabiedriskās kārtības klauzulu, atteikt izpildīt tādu tiesas nolēmumu, kas tapis aizmuguriski un ar ko lieta ir izņemta pēc būtības, kurš neietver ne prasības priekšmeta, ne pamata vērtējumu un kurā nav norādīts nevienš arguments par prasības pamatotību pēc būtības, jo ar to ir pārkāptas atbildētāja tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, kas norādītas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā.” EST 2012. gada 6. septembra spriedums lietā Nr. C-619/10 *Trade Agency Ltd. v. Seramico Investments Ltd.*

183 LR Augstākās tiesas 2013. gada 13. februāra lēmums lietā Nr. SKC-1/2013 *Seramico Investments Ltd. v Trade Agency Ltd.* Skat: Ruddevska B. Zur Frage der Anerkennung und Vollstreckung eines englischen Versäumnisurteils (default judgment) in Lettland. *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax)*, 1/2014, S. 85-87.

184 Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011. gada 13. jūnija lēmums lietā Nr. C30610811 [nav publicēts], Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 22. jūnija lēmums lietā Nr. C3061081 [nav publicēts].

185 Galvenais prejudiciālais jautājums bija: „Vai Regulas Nr. 44/2001 34. panta 1. punkts ir interpretējams tādējādi, ka citas dalībvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas procedūras ietvaros pamatlietā neiesaistītu personu tiesību aizskārums var būt par pamatu šī 34. panta 1. punktā paredzētās sabiedriskās kārtības klauzulas piemērošanai un dalībvalsts nolēmuma atzīšanas noraidīšanai daļā, kas attiecas uz pamatlietā neiesaistītu personu?” Skat. EST 2014. gada 5. jūnija rīkojumu lietā Nr. C350/13 *Antonio Gramsci Shipping Corp. And others v. Ivars Lembergs*, para 4.

186 Iemesls neatbildēt uz šo lūgumu bija sekojošs: „Šajā lietā iesniedzējtiesa pati konstatē, ka rīkojums par aresta uzlikšanu, kuru tika lūgts atzīt un izpildīt, ir ticis atcelts. Tādējādi šī tiesa vairs neizskata tai iesniegto strīdu, un tādēļ šajā lietā uzdotie jautājumi ir kļuvuši hipotētiski. Tas, kas iesniedzējtiesā tiek izskatīti analogi strīdi, šo secinājumu neskar.” Turpat, 11. punkts.

187 Galvenais prejudiciālais jautājums ir, „Vai Briseles I regulas 34. panta 1. punkts ir interpretējams tādējādi, ka ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas procedūras ietvaros pamatlietā neiesaistītu personu tiesību aizskārums var būt par pamatu Briseles I regulas 34. panta 1. punktā paredzētās sabiedriskās kārtības klauzulas piemērošanai un ārvalsts nolēmuma atzīšanas noraidīšanai daļā, kas attiecas uz pamatlietā neiesaistītu personu?„ Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko 2014. gada 5. decembrī iesniedza Augstākā tiesa (Latvija) – Rudolfš Meroni / Recoletos Limited (lieta C-559/14).

188 LR Augstākās tiesas 2014. gada 15. oktobra lēmums lietā Nr. SKC-1791/14 [nav publicēts].

- [249]** Lai atvieglotu Latvijas tiesību sistēmā nepazīstamu ārvalstu procesuālo institūtu pielāgošanu, Latvijas Tieslietu ministrija ir sagatavojusi likumprojektu „Grozījumi Civilprocesa likumā”. Šajā likumprojektā iekļauta jauna 78.1 nodaļa „Ārvalstu tiesu nolēmumā noteikto tiesību un pienākumu pielāgošana to īstenošanai Latvijā”, kurā ir septiņi panti.¹⁸⁹

8.2. Cilvēktiesības un brīva spriedumu kustība

Mijiedarbība starp cilvēktiesībām un tiesu savstarpējās uzticēšanās principu, kas ir brīvas spriedumu kustības pamatā, ir sarežģīts jautājums, kam esošā EST judikatūra nepiedāvā nekādu skaidru risinājumu. Tādēļ būtu nepieciešamas detalizētākas un precīzākas EST vadlīnijas.

- [250]** Cilvēktiesības bija viens no centrālajiem tiesnešu un praktizējošu juristu izvirzītajiem jautājumiem, runājot par brīvu spriedumu kustību ES dalībvalstīs. Tika atzīmēts, ka spriedumu atzišana un izpilde dalībvalstīs ir pārāk automātiska. Šajā sakarā respondenti minēja gan EST *Trade Agency* lietu¹⁹⁰, gan ECT lietu *Avotiņš pret Latviju*.¹⁹¹
- [251]** Viens no galvenajiem punktiem, kam intervijās pievērsās eksperti (piemēram, **Ungārijā**) bija savstarpējās iedarbības dinamika starp ES tiesību instrumentiem un pārrobežu civiltiesiskās sadarbības principiem, un cilvēktiesībām. Šajā sakarā nacionālo tiesu tiesneši var nonākt sarežģītā situācijā, jo pienākums ir nodrošināt pārrobežu tiesiskās sadarbības efektivitāti, ko paredz ES tiesības. Proti, pienākums nodrošināt pārrobežu tiesiskās sadarbības efektivitāti var nonākt pretrunā ar dalībvalstu konstitūcijās ietvertajiem pienākumiem cilvēktiesību (pamattiesību) jomā, kā arī ECTK. Lai arī visspilgtākie šādu potenciālo konfliktu piemēri ir atrodami krimināltiesību sfērā, šis jautājums ir aktuāls arī pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.¹⁹²
- [252]** Nesenajā lietā *Avotiņš pret Latviju* ECT atzina, ka Briseles I regula ir balstīta uz tiesu savstarpējās uzticēšanās principu.¹⁹³ Tādējādi pieteicējam (atbildētājam) ir pienākums uzsākt aizmuguriska sprieduma apstrīdēšanas procesu tā izcelsmes dalībvalstī (Briseles I regulas 34. panta otrais punkts). ECT atsauca uz savu iepriekšējo judikatūru lietā *Bosphorus pret Īriju*¹⁹⁴ saistībā ar prezumpciju par ES tiesību atbilstību ECTK.
- [253]** Šim ECT spriedumam sekoja trīs tiesnešu – Ziemeles, De Gaetano un Bianku – nepiekrītošās atsevišķās domas. Tas parāda, ka lēmuma pieņemšana šajā lietā nebūt nebija vienkārša. Šis spriedums ir pirmais, kurš skar Briseles I regulas piemērošanu ECTK 6. panta pirmā punkta kontekstā.
- [254]** Jāatzīmē, ka šī lieta skāra Kiprā taisīta aizmuguriska sprieduma izpildi **Latvijā**. Pieteicējs norādīja, ka Kipras tiesa piespriedusi viņam maksāt parādu saskaņā ar līgumu, noteiktā kārtībā viņam nenosūtīt pavēsti un nenodrošinot viņa tiesības uz aizstāvību. ECT atzīmēja, ka pieteicējam vajadzēja apstrīdēt Kipras tiesas aizmugurisko spriedumu. Tā uzskatīja, ka Latvijas iestādes, kuras bija pareizi izpildījušas savus tiesiskos pienākumus, kas izriet no Latvijas kā ES dalībvalsts statusa, bija pietiekami nodrošinājušas pieteicēja tiesības. ECT ar balsu vairākumu lēma, ka nav tikusi pārkāpta ECTK 6. panta pirmā

189 Likumprojekts Nr. 129/Lp12, 12.02.2015, <http://titania.saeima.lv/>

190 EST 2012. gada 6. septembra spriedums lietā Nr. C-619/10 Trade Agency Ltd. v. Seramico Investments Ltd.

191 ECHR 2014. gada 25. februāra spriedums lietā Nr. 17502/02 Avotiņš c. Lettonie.

192 2014. gada 20. novembra intervija ar Ungārijas Tieslietu ministrijas pārstāvi.

193 ECHR 2014. gada 25. novembra spriedums lietā Nr. 17502/02 Avotiņš c. Lettonie, paras. 49, 51.

194 ECHR 2005. gada 30. jūnija spriedums lietā Nr. 45036/98 Bosphorus v Ireland, para. 165.

daļa. Jāatzīmē, ka šis spriedums nav galīgs. 2014. gada 8. septembrī lieta pēc pieteicēja lūguma tika nodota izskatīšanai ECT Lielajai palātai. 2015. gada 8. aprīlī Strasbūrā notika Lielās palātas sēde.

Lietās, kas saistītas ar sprieduma par bērna atpakaļatdošanas izpildi, bērna interešu principam ir jābūt pārākam par tiesu savstarpējās uzticēšanās principu. Tādējādi EST judikatūra, kurā dominē savstarpējās uzticēšanās princips, nav apmierinoša attiecībā uz bērniem.

- [255]** Piemēram, ģimenes tiesību strīdos ir iespējami gadījumi, kad Briseles Ilbis regulā noteiktais nacionālo tiesnešu pienākums nodrošināt pārrobežu tiesiskās sadarbības efektivitāti var nonākt pretrunā ar konstitucionālo pienākumu aizsargāt ģimeni. Lai arī Ungārijas tiesām šajā jomā trūkst praktisku piemēru, citu dalībvalstu tiesas ir vērsušās EST ar šādiem jautājumiem.
- [256]** Labs kāda eksperta minēts šāda konflikta piemērs EST praksē ir **Vācijas** lieta *Zarraga v Pelz*.¹⁹⁵ Šajā lietā bija strīds par izpildes dalībvalsts tiesas tiesībām izņēmuma kārtā iebilst pret sprieduma par bērna apakaļatdošanu izpildi, pamatojoties uz to, ka šo spriedumu saskaņā ar Briseles Ilbis regulas 42. pantu bija apliecinājusi izcelsmes dalībvalsts tiesa (Spānijā), un tā savā apliecībā bija norādījusi, ka ir izpildījusi savu pienākumu uz klausīt bērnu pirms sprieduma pieņemšanas, tomēr šāda uzklaušīšana nebija notikusi. Nacionālā tiesa savā prejudiciālajā jautājumā EST norādīja, ka šāda bērna neuzklaušīšana varētu tikt uzskatīta par cilvēktiesību pārkāpumu, cita starpā par ES Pamattiesību Hartas 24. pantā iekļauto tiesību pārkāpumu.¹⁹⁶
- [257]** Tomēr EST šajā lietā centās būt ļoti uzmanīga, lai ar savu pieeju neradītu iespējamus papildu iemeslus dalībvalstu tiesām atteikt ārvalstu sprieduma izpildi. EST norādīja, ka vērtējums par to, vai ir noticis tiesību aizskārums, ietilpst ekskluzīvā izcelsmes dalībvalsts tiesas jurisdikcijā. Izpildes dalībvalsts tiesa nevar darīt neko vairāk, kā pasludināt spriedumu par izpildāmu. Sprieduma, ar kuru ir noteikta bērna atpakaļatdošana, likumību pašu par sevi (un īpaši jautājumu par to, vai ir izpildīti vajadzīgie nosacījumi, kas ļauj tiesai, kurai ir jurisdikcija, pieņemt nolēmumu) ir jāizvirza izcelsmes dalībvalsts tiesās saskaņā ar tās tiesību normām. Šai dalībvalstij vajadzētu izskatīt šāda sprieduma likumību, atbilstoši noteiktajām prasībām, īpaši Pamattiesību hartas 24. panta un Regulas 42. panta normām.¹⁹⁷ Tādējādi EST tieši apliecināja savu vēlmi ļoti lielā mērā pašlaucies uz dalībvalstu nacionālajām tiesām, kas savukārt nacionālo tiesu tiesnešiem nekādi nepalīdzēja iespējamā cilvēktiesību pārkāpuma vērtēšanā.
- [258]** ECT lietā *Šneersona un Kampanella pret Itāliju*¹⁹⁸ divi **Latvijas** pilsoņi (māte un bērns) norādīja, ka Itālijas valdība ir pārkāpusi viņu ECTK 8. pantā garantētās ģimenes tiesības. Viņi arī norādīja, ka pirmā pieteicēja nepiedalīšanās Romas Jaunatnes lietu tiesas sēdē padarīja Itālijas tiesu lēmuma pieņemšanas procesu par neobjektīvu, tādējādi Itālija pārkāpa viņu ECTK 6. panta pirmajā punktā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu. ECT konstatēja, ka saskaņā ar ECTK 8. panta otro daļu pieteicēja tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpšana nebija „nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā” Attiecīgi Itālijas tiesu rīkojums par bērna atpakaļatdošanu no Latvijas uz Itāliju uzskatāms par Konvencijas 8. panta pārkāpumu. Itālijas tiesas neņēma vērā divu Latvijas psihologu atzinumus, kas Latvijā tika izdoti pēc pieteicēju pārstāvja lūguma, un uz kuriem atsaucās Latvijas tiesas. Itālijas tiesas arī neatsaucās uz šajos atzinumos norādītajiem potenciālajiem bērna psiholoģiskās veselības

195 22 December 2010 EST judgment in the case: No. C-491/10 PPU *Zarraga v Pelz*.

196 Turpat.

197 Turpat, 49., 51., 69. punkts. Skat. arī EST 2010. gada 1. jūlija spriedumu lietā Nr. C-211/10 *Povse v Alpago*, paras. 70, 74. „Kā skaidri redzams no 24. apsvēruma un 42. panta 1. punkta, sertifikāta izsniegšana nav pārsūdzama, un tādējādi šādi sertificēts spriedums automātiski stājas spēkā bez iespējas apstrīdēt tā atzišanu.” Skat. arī EST 2008. gada 11. jūlija spriedumu lietā Nr. C-195/08 PPU *Inga Rinau*.

198 ECHR 2011. gada 12. jūlija spriedums lietā Nr. 14737/09 *Šneersona and Kampanella v Italy*, paras. 95, 98.

apdraudējumiem. Ja šīs tiesas šos atzinumus būtu uzskatījušas par neobjektīviem, tām pilnīgi noteikti bija iespēja pieprasīt viņu pašu izvēlēta psihologa atzinumu. Tomēr arī tas netika izdarīts.

- [259]** Pirms ECT pasludināja savu spriedumu, Latvijas iestādes bija pieņēmušas lēmumu par bērna atpakaļatdošanu uz Itāliju, bet brīdī, kad bija iepļānota šāda atpakaļatdošana (2011. gada 26. janvārī), bērna tēvs neieradās. Tādējādi Latvijas tiesas šādu attieksmi interpretēja kā nevēlēšanos izpildīt Itālijas tiesas lēmumu un fakta, ka bēns tagad dzīvo Latvijā, akceptēšanu. Tāpat Itālijas tiesa nebija atbildējusi uz Latvijas tiesas lūgumu sniegt informāciju par šīs lietas pašreizējo stadiju Itālijā. Tādējādi 2013. gada 28. augustā Latvijas tiesa nolēma piespriest vienpersoniskas bērna aprūpes tiesības viņa mātei.¹⁹⁹ Ir acīmredzams, ka bērna tēvs izmantoja Briseles IIbis regulas mehānismu, lai atspēlētos bērna mātei, kas, protams, nav Regulas uzdevums.
- [260]** 2008. gada oktobrī Latvija Eiropas Komisijā iesniedza sūdzību pret Itāliju saistībā ar atpakaļatdošanas procesu. Tika norādīts uz to, ka Itālija nav ievērojusi ne Regulas, ne Latvijas tiesu nolēmumus attiecībā pret bērnu. Komisija sniedza motivētu viedokli un konstatēja, ka Itālija nav pārkāpusi ne Briseles II regulu, ne arī kādu no kopienas tiesību vispārīgajiem principiem.²⁰⁰

9. Maksātnespēja

Saskaņā ar Maksātnespējas regulu primārā jurisdikcija ir to dalībvalstu tiesām, kurās atrodas COMI.

- [261]** Maksātnespējas regulā maksātnespējas procesa uzsākšanas jurisdikcija ir noteikta tās dalībvalsts tiesai, kurā atrodas parādnieka galveno interešu centrs („*centre of debtor's main interests*”) (*turpmāk: COMI*). Tomēr, ņemot vērā skaidras definīcijas trūkumu, COMI noteikšanai nepieciešama autonoma COMI interpretācija katrā atsevišķā gadījumā. Plaša COMI noteikšanas faktoru interpretācija rada draudus vienotai pieejai šim jēdzienam un Maksātnespējas regulas funkcionalitātei vispār. Pētnieki atzīmē, ka COMI vienlaicīgi var atrasties tikai vienā valstī.²⁰¹
- [262]** Maksātnespējas regulas 3. panta pirmajā punktā ietverts pieņēmums, ka juridiskas personas gadījumā juridisko adresi uzskata par COMI atrašanās vietu, ja nav pierādījumu pretējam. COMI jēdzienu ir viegli piemērot, ja visi attiecīgā uzņēmuma aktīvi atrodas vienā dalībvalstī, visa tā uzņēmējdarbība ir saistīta ar attiecīgo dalībvalsti, kur uzņēmums ir reģistrēts, un tas ir skaidri redzams trešajām pusēm (skat. arī Maksātnespējas regulas 13. apsvērumu).

Maksātnespējas regula ir piemērojama, ja maksātnespējas procesi ir uzskaitīti Maksātnespējas regulas A pielikumā un ir izpildīti visi četri Maksātnespējas regulas 1. panta pirmajā punktā uzskaitītie kritēriji (divu soļu tests).

- [263]** Maksātnespējas regulas 1. panta 1. punkts nosaka, ka Regula attiecas uz „*kolektīvām maksātnespējas procedūrām, kas ir saistītas ar daļēju vai pilnīgu parādnieka mantas atsavināšanu un likvidatora iecelšanu*”. Kā to minējusi EST savā spriedumā *EuroFood* lietā, 1. panta pirmā punkta teksts nozīmē, ka Maksātnespējas regulas piemērošanai ir nepieciešama visu četrus kritērijus izpilde: 1) procedūrām jābūt kolektīvām, 2) tās ir balstītas uz parādnieka maksātnespēju, 3) tās ir saistītas ar daļēju

199 Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2013. gada 28. augusta lēmums lietā Nr. C30221807 [nav publicēts].

200 ECHR 12.07.2011. preses relīze. Pieejama: <http://hudoc.echr.coe.int>.

201 *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR. Kommentar.* Rauscher T. (Hrsg.). EG-InsVO, Mäsch P, Art. 1. Sellier, 2010, S. 891.

parādnieka mantas atsavināšanu un 4) tās uzrauga likvidators.²⁰² Tomēr Maksātnespējas regulas 2. panta (a) punkts ir diezgan maldinošs, jo tas atsaucas uz A pielikumu kā galīgo maksātnespējas procesu sarakstu. Šis saraksts ir izsmeltošs un to nevar paplašināt.²⁰³ Bet praksē savstarpējā saistība starp Maksātnespējas regulas 1. panta pirmo punktu, 2. panta (a) punktu un A pielikumu ir neskaidra. To var redzēt EST spriedumā *Ulf Kazimierz Radziejewski* lietā²⁰⁴ saistībā ar atbrīvošanas no parāda procesiem **Zviedrijā**.²⁰⁵

[264] Šajā lietā Zviedrijas valdība atzīmēja, ka Maksātnespējas regula uz atbrīvošanas no parāda procesiem neattiecas divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, atbrīvošanas no parāda process nav saistīts ar parādnieka mantas atgūšanu. Otrkārt, atbrīvošanas no parāda procesi nav tikuši uzskaitīti Maksātnespējas regulas A pielikumā.

[265] Lai arī atbilde uz prejudiciālo jautājumu *Ulf Kazimierz Radziejewski* lietā primāri bija vērsta uz līdzsvaru starp darba ņēmēju pārvietošanās brīvību un kolīziju ar Zviedrijas Likumu par atbrīvošanu no parādiem, Ģenerāladvokāte Šārpstone sniedza savus novērojumus arī saistībā ar Zviedrijas valdības izvirzītajiem argumentiem par Maksātnespējas regulas piemērošanu attiecībā uz atbrīvošanu no parādiem. Viņa atzīmēja, ka Maksātnespējas regula nav piemērojama, jo Maksātnespējas regulas A pielikumā patiesi nav uzskaitīta atbrīvošana no parāda un turklāt arī parādnieka mantas atsavināšana nav daļa no atbrīvošanas no parādiem saskaņā ar Zviedrijas normatīvajos aktos noteikto.²⁰⁶

[266] Tas norāda uz Maksātnespējas regulas piemērošanas divu soļu testu. Pirmkārt, tiesību piemērotājam jāpārlicinās, vai attiecīgās procedūras ir uzskaitītas Maksātnespējas regulas A. pielikumā, bet otrkārt, vai ir izpildīti visi četri Maksātnespējas regulas 1. panta pirmajā punktā uzskaitītie kritēriji.

[267] Pētnieki atzīmē, ka Priekšlikumā par Maksātnespējas regulu²⁰⁷ sniegts atjaunināts dalībvalstu nacionālo procedūru saraksts, kas dod iespēju restrukturizēt uzņēmumus pirms-maksātnespējas stadijā. Lai arī tā nav daļa no Maksātnespējas regulas, tiesību piemērotājam vajadzētu pārlicināties, vai attiecīgā maksātnespējas procedūra nav uzskaitīta Priekšlikumā par Maksātnespējas regulu.

Maksātnespējas regula ir piemērojama attiecībā uz maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas pirms dalībvalsts pievienošanās ES, bet pēc Maksātnespējas regulas stāšanās spēkā, ja tā vēl nebija spēkā pēc jaunās dalībvalsts pievienošanās (*ratione temporis*).

[268] EST spriedums *ERSTE Bank Hungary* lietā²⁰⁸ izskaidroja *ratione temporis* lietojumu attiecībā uz Maksātnespējas regulu. **Ungārijas** Augstākā tiesa izskatīja lietu, kas izrietēja no Austrijas maksātnespējas procedūras, kas bija ierosināta pirms Ungārijas pievienošanās ES.²⁰⁹ Ungārijas Augstākā tiesa

202 EST 2006. gada 2. maija spriedums lietā Nr. C-341/04 Eurofood IFSC Ltd., para. 46.

203 Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR. Kommentar. Rauscher T. (Hrsg.). EG-InsVO, Mäsch P., Art. 1. Sellier, 2010, S. 874.

204 EST 2012. gada 8. novembra spriedums lietā Nr. C-461/11 Ulf Kazimierz Radziejewski v Kronofogdemyndigheten i Stockholm.

205 Zviedrijas parādu atvieglošanas likums nosaka parādu atvieglošanas kārtību (*skuldsaneringlagen*) – atbilstoši tai, fiziskas personas var pretendēt uz pilnīgu vai daļēju parāda atvieglošanu (*skuldsanering*). Parāda atvieglojums tiek piešķirts tikai Zviedrijā dzīvojošām personām, kuras ir maksātnespējīgas vai uzskatītas par tādām, kas nav spējīgas atmaksāt parādus paredzamā periodā un ir saprātīgi piešķirt parādu atvieglojumu. Lai uzsāktu tiesvedību, parādniekam jāreģistrējas Zviedrijas tiesībsardzības iestādē (*Kronofogden*) un jādeklarē visi ienākumi un izdevumi. Pēc tam *Kronofogden* izlemj, vai parādnieks atbilst Zviedrijas parādu atvieglošanas likumā noteiktajām prasībām.

206 Ģenerāladvokātes Šārpstones [Sharpston] 2012. gada 13. septembra secinājumi lietā Nr. C-461/11 Ulf Kazimierz Radziejewski v Kronofogdemyndigheten i Stockholm, para. 42.

207 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.1346/2000 par maksātnespējas procedūrām (COM (2012) 744).

208 EST 2012. gada 5. jūlija spriedums lietā Nr. C-527/10 ERSTE Bank Hungary Nyrt Republic of Hungary, BCL Trading GmbH, ERSTE Befektetési Zrt.

209 Ungārijas Augstākās tiesas 2012. gada 13. novembra spriedums lietā Nr. Gfv.VII.30.236/2012/5 [nav publicēts].

nosūtīja EST prejudiciālo jautājumu par Maksātnespējas regulas 5. panta pirmā punkta tvērumu.²¹⁰ EST *ERSTE Bank Hungary*²¹¹ lietā atzina, ka ir piemērojams Maksātnespējas regulas 5. panta pirmais punkts un attiecīgi „attiecībā uz lietu tiesībām Regulas 5. panta 1. punktā ir noteikts, ka maksātnespējas procedūras sākšana neietekmē kreditoru vai trešo personu lietu tiesības attiecībā uz lietām, kas pieder parādniekam un atrodas citas dalībvalsts teritorijā procedūras sākšanas laikā.”²¹² Tādējādi EST arī apliecināja, ka Maksātnespējas regula ir attiecināma uz maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas pēc Maksātnespējas regulas spēkā stāšanās, bet pirms (jaunās) dalībvalsts pievienošanās.

[269] Šāda Maksātnespējas regulas interpretācija tomēr ietekmē (jauno) dalībvalstu nacionālo tiesu jurisdikciju, ņemot vērā Maksātnespējas regulas tūlītējo piemērošanu.²¹³ Ungārijas Augstākajā tiesā²¹⁴ izskatītajā lietā Ungārijas tiesām vajadzētu būt jurisdikcijai tādu lietu izskatīšanā, kur attiecīgā uzņēmuma reģistrētā adrese ir Ungārijā²¹⁵. EST sprieduma *ERSTE Bank Hungary* lietā tika atzīta Austrijas tiesu jurisdikcija, ņemot vērā apstākli, ka šajā lietā COMI atradās Austrijas teritorijā.²¹⁶ Lidzīgi arī **Latvijas** tiesām bija ekskluzīva jurisdikcija uzņēmuma maksātnespējas procedūrās, ja tā juridiskā adrese bija Latvijas teritorijā.²¹⁷

[270] Tādējādi, neskatoties uz Maksātnespējas regulas skaidro izteiksmes veidu, tā nav pietiekama *ratione temporis* piemērošanas noteikšanai, un lietā *ERSTE Bank Hungary* izdarītie secinājumi ir jāpiemēro par labu jau esošajām maksātnespējas procedūrām.

Sabiedrības COMI ir pakļauts autonomai interpretācijai un tiek pieņemts, ka tas atrodas reģistrācijas vietā un to var atspēkot tikai pierādot objektīvus faktorus un to, ka tie ir skaidri saprotami trešajām pusēm (trīs soļu tests).

[271] Daži no autoriem ir uzsvēruši, ka COMI jānosaka saskaņā ar reģistrācijas valsts nacionālajām tiesībām²¹⁸, bet šāda pieeja būtu pretrunā ar Maksātnespējas regulas 4. apsvērumu, tādējādi COMI vajadzētu interpretēt autonomi. *EuroFood* spriedums²¹⁹ ir viens no noteicošajiem spriedumiem, kurā tika ieviesti galvenie COMI noteikšanas principi²²⁰.

[272] Tas ved pie COMI noteikšanas trīs soļu testa. Pirmkārt, tiek pieņemts, ka COMI pastāv uzņēmuma reģistrācijas dalībvalstī. Otrkārt, šādu pieņēmumu var atspēkot tikai tad, ja pastāv objektīvi apstākļi, kas ļauj secināt, ka COMI atrodas citā dalībvalstī. Treškārt, trešajām pusēm (kreditoriem) ir jābūt

210 Ungārijas Augstākā tiesa vēlējās noskaidrot, vai parādnieka aktīvi (šajā lietā – Austrijas uzņēmuma rīcībā esošie un naudas summas, kas tos aizstāja), uz kuriem trešajām pusēm ir tiesības in rem (proti, finansiālais nodrošinājums bankas labā) atrodas dalībvalsts teritorijā (šeit – **Ungārijā**) – kas nav tā, kurā maksātnespējas procedūras tika uzsāktas (šeit – Austrija), lietā, kurā valsts, kurā atrodas aktīvi, kļuva par ES dalībvalsti tikai pēc tam, kad pret parādnieku tika uzsāks maksātnespējas procedūras.

211 5 July 2012 EST judgment in case: No. C-527/10 *ERSTE Bank Hungary Nyrt Republic of Hungary, BCL Trading GmbH, ERSTE Befektetési Zrt.*

212 Turpat, 40. punkts.

213 Skat., piemēram, Nagy C.I. The application *ratione temporis* of the insolvency regulation in new Member States. *International and Comparative Law Quarterly*, 2013, Vol. 62(4), pp. 941 – 954.

214 Ungārijas Augstākās tiesas 2012. gada 13. novembra spriedums lietā Nr. Gfv.VII.30.236/2012/5 [nav publicēts].

215 Ungārijas Starptautiskā privāttiesību likuma 62/A(g).pants.

216 Ģenerāladokāta Mazaka [Mazák] 2012. gada 26. janvāra secinājumi lietā Nr. C-527/10 *ERSTE Bank Hungary Nyrt Republic of Hungary, BCL Trading GmbH, ERSTE Befektetési Zrt.*, para. 42.

217 Latvijas Republikas Civilprocesa likuma 342. pants, grozījumi 07.11.2003.

218 Khairallah G. The ‘Centre of Debtor’s Main Interests’: Comments on the Eurofood Judgment of the ECJ. In: Ringe W.-G., Gullifer L., Théry P. (eds). *Current Issues in European Financial and Insolvency Law*. Bloomsbury Publishing, 2009, p. 113-114.

219 EST 2006. gada 2. maija spriedums lietā Nr. C-341/04 *Eurofood IFSC Ltd.*

220 Turpat, 37. punkts:

“[I]a parādnieks ir meitas sabiedrība, kuras juridiskā adrese un kuras mātes sabiedrības juridiskā adrese ir dažādās dalībvalstīs, Regulas 3. panta 1. punkta otrajā teikumā minēto pieņēmumu, ka šīs meitas sabiedrības galveno interešu centrs ir dalībvalstī, kurā ir tās juridiskā adrese, var atspēkot tikai tad, ja no objektīviem un trešām personām pārbaudāmiem faktiem var konstatēt tādas faktiskas situācijas esamību, kas atšķiras no tās situācijas, uz kādu norāda minētās juridiskās adreses atrašanās vieta...”

informētām par šādiem objektīviem apstākļiem. Tādējādi *EuroFood* spriedumā kreditoru aizsardzība tika padarīta par kritisku apsvērumu. Šāda pieeja ir balstīta uz kontinentālajās uzņēmumu tiesībās izstrādāto „*patiesā sēdekļa*” teoriju²²¹, un tajā uzmanība tiek koncentrēta uz kreditoru acīs radīto iespaidu par vietu, kurā tiek pārvaldīti debitora lēmumi. Angļu tiesās priekšroka tiek dota vietai, kurā tiek pieņemti lēmumi, kā galvenajam saistošajam faktoram starp debitoru un COMI.²²²

[273] Tā saucamo *EuroFood* testu dalībvalstu tiesas ir vairākkārt piemērojušas un tādējādi padarījušas skaidrāku. Teorētiski COMI noteikšanai ir piedāvājuši dažādus kritērijus.²²³

[274] Kanclera tiesas (*Chancery Division*) spriedums²²⁴ (**AK**) apliecina *EuroFood* sprieduma svarīgumu nacionālajās tiesās. Šajā lietā Kanclera tiesa piemēroja *EuroFood* testu un secināja, ka COMI atrodas tur, kur tiek pieņemti visi vadības lēmumi (Londonā), nevis reģistrācijas vietā (Luksemburgā) un aģentiem, kuri kā trešās personas primāri strādāja ar šo sabiedrību, tas bija ļoti labi zināms.²²⁵ Tādējādi Anglijas tiesas pieeja ļauj vienkārši noteikt juridisko personu COMI.

[275] EST prakse nesniedz skaidras vadlīnijas COMI noteikšanai. Tādēļ dalībvalstu tiesām jāvērtē visi faktiskie apstākļi, kas var norādīt uz COMI atrašanās vietu – vai nu tā ir vadības atrašanās vieta, pakalpojumu sniegšanas vieta, informācija uzņēmuma mājas lapā, u.c. Tomēr visos gadījumos ir jāņem vērā kreditoru intereses.

Dalībvalstu tiesām ir jurisdikcija piedziņas pasākumos, ja atbildētājs ir trešās valsts rezidents.

[276] EST pieņēma spriedumu *Schmid* lietā²²⁶, kur **Vācijas** Federālā tiesa atsaucās uz prejudiciālo nolēmumu, ka Maksātnespējas regula nosaka jurisdikciju arī piedziņas pasākumos, kur atbildētājs ir trešās valsts rezidents (Šveice). Tādējādi tiesa secināja, ka Maksātnespējas regula, atšķirībā no citām regulām, neizvirza prasību par savienojamo faktoru esamību ar vismaz divu dalībvalstu teritoriju vai tiesību sistēmām.²²⁷ Vienīgais nosacījums ir, lai atbildētāja COMI atrastos ES teritorijā.²²⁸

[277] Spriedums *Schmid* lietā liecina, ka Maksātnespējas regulas teksts nav pietiekami skaidrs attiecībā uz jurisdikcijas paplašināšanu maksātnespējas procedūrās, ko, salīdzinājumā ar citām civiltiesiskās pārrobežu sadarbības jomas regulām, nodrošina Maksātnespējas regula.

[278] Tomēr, lai arī šī pieeja ir saistoša dalībvalstu tiesām, tā acimredzami nav saistoša valstīm,²²⁹ tādējādi netiek garantēta piedziņas pasākumu efektivitāte. Izmantojot iepriekš minētos piemērus no **Ungārijas** Starptautisko privāttiesību likuma un **Latvijas** Republikas Civilprocesa likuma, gadījumā, ja trešās valsts tiesības nosaka ekskluzīvu trešās valsts tiesu jurisdikciju, pieteicējiem vajadzētu izvēlēties no piedziņas pasākuma izpildes viedokļa visizdevīgāko tiesvedības vietu.

[279] Pētnieki atzīmē, ka Zviedrijas tiesas Maksātnespējas regulu pret parādniekiem Norvēģijā²³⁰ un Dānijā²³¹ ir piemērojušas atbilstoši EST secinājumiem *Schmid* lietā jau pirms *Schmid* sprieduma

221 Paschalidis P. *Freedom of Establishment and Private International Law for Corporations*. Oxford University Press, 2012, para. 89.

222 Pannen K. (ed.). *European Insolvency Regulation*. De Gruyter, 2007, p. 96.

223 Turpat, pp. 96-102.

224 Anglijas un Velsas Augstās tiesas Kanclera tiesas [Chancery Division] 2013. gada 9. oktobra spriedums lietā ARM Asset Backed Securities SA, Re [2013] EWHC.

225 Turpat, 19.-22. punkts.

226 EST 2014. gada 16. janvāra spriedums lietā Nr. C-328/12 Ralph Schmid v Lilly Hertel.

227 Turpat, 24., 25., 26. un 29. punkts.

228 Idot L. Procédures d'insolvabilité. Champ d'application territorial du règlement. Europe Jurisclasseur. Mars 2014, p. 36.

229 Ģenerālvokātes Šarpstones [Sharpston] 2012. gada 13. septembra secinājumi lietā Nr. C-461/11 Ulf Kazimierz Radziejewski v Kronofogdemyndigheten i Stockholm, para. 42.

230 Zviedrijas Augstākās tiesas [Högsta domstolen] 2013. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. Ö743-11 (alt NJA 2013:22).

231 Zviedrijas Augstākās tiesas [Högsta domstolen] 2010. gada 30. decembra spriedums lietā Nr. Ö2782-10, (alt NJA 2010:734).

pieņemšanas. Tomēr tiesa papildus vērtēja, vai šāda pieeja ir atbilstoša esošajiem starp dalībvalsti (Zviedriju) un trešajām valstīm (Norvēģiju un Dāniju) noslēgtajiem daudzpusējiem nolīgumiem²³².

9.1. Fizisko personu COMI noteikšana

✓ **Fizisko personu COMI jābūt pakļautam EST autonomai interpretācijai. ES tiesībās nepastāv nekādas fizisku personu COMI prezumpcijas un katrā atsevišķā gadījumā jāveic individuāla COMI noteikšana.**

- [280]** Maksātspējas regulas 3. pants tieši nepiemin fiziskas personas COMI, tomēr Regula vienādi attiecas uz fizisku un juridisku personu maksātspējas procedūrām.²³³
- [281]** Anglijas prakse liecina, ka **EuroFood**²³⁴ un vēlākie EST spriedumi, kuros attīstīts juridisko personu COMI noteikšanā piemērojamais tests, var noderēt, nosakot fiziskas personas COMI. Nesēnā lietā divi Īrijas pilsoņi, kuriem caur vairākām korporatīvām struktūrām piederēja īpašumi **AK, Zviedrijā** un Amerikā, iesniedza bankrota pieteikumu AK.²³⁵
- [282]** Tiesa lietu izlēma, nosakot apstākļus, kas jāva noteikt COMI, atsaucoties uz EST judikatūru un agrāko Anglijas judikatūru, piemērojot **EuroFood** un **Interedil**²³⁶ lietās attīstītos principus. Tiesa vērsa uzmanību uz apstākļiem, par ko varēja pārliecināties trešās personas. Tādējādi tiesa uzskatīja, ka prasītāji ir nodarbojušies ar uzņēmējdarbību, par ko varēja pārliecināties trešās puses un, to darot, izmantoja dažādus apstākļus, piemēram, Anglijā pavadīto laiku un Anglijas adreses izmantošanu. Tomēr tiesa arī ņēma vērā faktus, kas norādīja uz COMI Īrijā, piemēram, mājas lapu, kurā prasītāja aprakstā bija norādīts „Dublinas jurists”, „Dublinas advokāts”, „Dublinā strādājošs advokāts” un „īru advokāts”; faktu, ka lēmumi lielākoties tika pieņemti Īrijā; dažādos darījumu dokumentos minēto Dublinas adresi; un liecinieku liecības. Šie fakti norādīja uz to, ka trešās puses pieņēma, ka prasītāju COMI atrodas Dublinā.
- [283]** Ņemot vērā visus šos apstākļus, tiesa secināja, ka COMI tomēr ir Īrijā. Tādējādi, lai arī tas netika tieši minēts, **Euro Food** spriedumā attīstītais tests ir noderīgs arī fizisku personu COMI noteikšanā.

✓ **Deklarācija (reģistrētā mītnesvieta) ir tikai viens no apstākļiem, kas jāņem vērā, nosakot COMI, bet tas nerada nekādus pieņēmumus par COMI atrašanās vietu.**

- [284]** Iepriekš minētā pieeja var tikt pretnostatīta **Latvijas** tiesu pieejai. Kādā lietā tiesā pēc analogijas piemēroja **Interedil** un citus EST spriedumus (visticamāk, ka **EuroFood** spriedumu), kad Lietuvas pilsonis iesniedza pieteikumu par maksātspējas procedūru uzsākšanu Latvijā²³⁷ uz viņa deklarētās mītnesvietas pamata.²³⁸ Latvijas tiesa lielākoties vērsa uzmanību uz publiski pieejamo informāciju, ieskaitot fiziskās personas deklarēto mītnesvietu kā primāro jurisdikcijas avotu atbilstoši Civilprocesa likumam, nevis trešajām personām radīto iespaidu par COMI atrašanās vietu.

232 Skandināvu Maksātspējas konvencija, skat. Berglund M. Cross-border Enforcement of Claims in the EU: History, Present Time and Future. Kluwer Law International, 2009, p.80.

233 Pannen K. (ed.). European Insolvency Regulation. De Gruyter, 2007, p. 41.

234 EST 2006. gada 2. maija spriedums lietā Nr. C-341/04 Eurofood IFSC Ltd.

235 Anglijas un Velsas Augstās tiesas Kanclera tiesas [Chancery Division in Bankruptcy] 2012. gada 21. decembra spriedums lietā O'Donnell & Anor v The Bank of Ireland [2012] EWHC 3749 (Ch).

236 EST 2011. gada 20. oktobra spriedums lietā Nr. C-396/09 Interedil Srl, in liquidation v Fallimento Interedil Srl and Intesa Gestione Crediti SpA.

237 Atbilstoši Latvijas Republikas Civilprocesa likuma 363.22 panta 1. punktam.

238 Vidzemes apgabaltiesas 2013. gada 10. decembra lēmums lietā Nr. CA-0239-13/9 [nav publicēts].

- [285]** Tiesa, nosakot COMI saskaņā ar Maksātnespējas regulas 3. panta pirmo punktu, ņēma vērā deklarēto (reģistrēto) adresi, līdzīgi kā EST apsvērumos *EuroFood* lietā. Tiesa savu viedokli pamatoja ar nacionālo tiesību pētnieku komentāriem. Tādējādi tiesa piemēroja *EuroFood* testu fiziskai personai, bet arī paļāvās uz nacionālu (ne-autonomu) Maksātnespējas regulas interpretāciju. Lai arī tiesa nekonstatēja savu jurisdikciju, ievērojot to, ka apstākļi liecināja, ka parādnieka nolūks ir meklēt labvēlīgāku tiesisko stāvokli, nomainot savu deklarēto adresi, tiesa pieņēma, ka 3. panta pirmais punkts rada COMI pieņēmumu attiecībā uz fiziskām personām.
- [286]** Šāda Latvijas tiesu pieeja var būt bīstama divu iemelsu dēļ. Pirmkārt, tiesas lēmums par COMI ir balstīts uz vietējo izpratni par deklarēto mītnesvietu (adreses reģistrēšanu) kā COMI apliecinājumu, neskatoties uz to, ka deklarēšanās nerada pastāvīgu saikni ar attiecīgo vietu. Ārvalstu kreditori, kuri nav pazīstami ar deklarēšanās sistēmu var nebūt informēti par deklarētās mītnesvietas nozīmi, tādējādi mītnesvietas deklarēšana pati par sevi neļauj izdarīt pieņēmumu par COMI.
- [287]** Otrkārt, tiesa Maksātnespējas regulas piemērošanā izmantoja nacionālo tiesību pētnieku komentārus. Maksātnespējas regulu nevajadzētu interpretēt atbilstoši nacionālajai maksātnespējas procedūru izpratnei, jo tas apgrūrina maksātnespējas procedūru pārrobežu harmonizēšanu. Tādējādi paļaušanās uz nacionālajām tiesībām un nacionālajiem juridiskajiem komentāriem citos apstākļos varētu novest pie nepareizas Maksātnespējas regulas un ar COMI autonomo definīciju saistītās ECT judikatūras interpretācijas.²³⁹
- [288]** Līdzīga pieeja, uztverot deklarēšanās principu kā COMI pieņēmumu, ir sastopama **Zviedrijas** praksē. Kādā lietā Zviedrijas Augstākā tiesa piemēroja EST *EuroFood* spriedumā un *Staubitz-Schreiber*²⁴⁰ lietā ietvertos atzinumus un konstatēja, ka saskaņā ar Maksātnespējas regulas 3. panta pirmo punktu un tās autonomo interpretāciju *EuroFood* spriedumā pieņemums, ka nacionālā reģistrācija Zviedrijā atbilst personas COMI, ja vien netiek pierādīts citādi, ir atspēkojams.
- [289]** Tiesa konstatēja, ka maksātnespējas procedūru uzsākšanas brīdī parādniekam piederēja īpašums Zviedrijā, viņš maksāja uzturliedzēklus bērniem Zviedrijā un viņam bija arī Zviedrijā uzkrājušies nodokļu parādi un soda naudas par neatļautu apstāšanos; tādējādi maksātnespējas procedūru uzsākšanas brīdī COMI neapšaubāmi atradās Zviedrijā. Tādējādi Zviedrijas tiesa paļāvās uz nacionālās reģistrācijas faktu, bet tāpat arī gatavojās pārbaudīt faktus, kas liecinātu par to, kur COMI atradās maksātnespējas procedūru uzsākšanas brīdī. Redzams, ka pat tad, ja deklarētā mītnesvieta tiek lietota kā pieņēmums, pierādīšanas pienākums ir pusei, kam jāpierāda, ka pieņemtā COMI atrašanās vieta ir bijusi objektīvi zināma arī jebkurai trešajai personai.
- [290]** No vairākām lietām un iepriekšējiem pētījumiem jāsecina,²⁴¹ ka Lietuvas pilsoņi ir bieži izmantojuši mītnesvietas deklarēšanu, mēģinot pārvietot COMI un cerot uz maksātnespējas procedūru uzsākšanu **Latvijā** vai **AK**. Piemēram, **Vācijā** šī problēma ir sastopama tad, ja formālā reģistrētā adrese tiek mainīta uz Elzasu – Lotringas departamentiem Francijā (*Haut-Rhin, Bas-Rhin, Moselle*), kur 1985./1994. gada Maksātnespējas akts ir labvēlīgs fiziskām personām.²⁴² Tādēļ tiesām vajadzētu īpaši izvairīties no pieņēmuma par COMI atrašanās vietu deklarētās mītnesvietas dalībvalstī. Ņemot vērā to, ka COMI atrašanās vietai ir kritiska nozīme Maksātnespējas regulas piemērošanā,²⁴³ tiesām

239 EST 2006. gada 2. maija spriedums lietā Nr. C-341/04 Eurofood IFSC Ltd., para. 31.

240 EST 2006. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. C-1/04 Susanne Staubitz-Schreiber.

241 Hess B., Oberhammer P., Pfeiffer T. European Insolvency Law. The Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report on the Application of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings (External Evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4), p. 139. Pieejams: <http://www.mpi.lu/news-and-events/latest-news/detail/detail/the-external-evaluation-of-reg-no-13462000ec-on-insolvency-proceedings/>.

242 Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR. Kommentar. Rauscher T. (Hrsg.). EG-InsVO, Mäsch P, Art. 1. Sellier, 2010, S. 899.

243 Hess B., Oberhammer P., Pfeiffer T. European Insolvency Law. The Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report on the Application of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings (External Evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4), p. 103. Pieejams: <http://www.mpi.lu/news-and-events/latest-news/detail/detail/the-external-evaluation-of-reg-no-13462000ec-on-insolvency-proceedings/>.

visos gadījumos vajadzētu atsaukties uz esošo EST judikatūru, lai nodrošinātu pareizu COMI jēdziena piemērošanu lietās, kas saistītas ar fiziskām personām, novēršot tiesvedības vietas meklēšanas („forum-shopping”) situācijas.

✓ **Heidelbergas – Luksemburgas – Vīnes ziņojums tiek ieteikts kā Maksātnespējas regulas interpretācijas avots.**

[291] Šajās vadlīnijās uzmanība tiek vērsta uz Maksātnespējas regulas piemērošanas praktiskajām problēmām, kas tika konstatētas pētījuma ietvaros. Pētnieki vērš uzmanību uz to, ka nesen ar Heidelbergas – Luksemburgas – Vīnes ziņojumu²⁴⁴ ir noslēgusies vispusīga Maksātnespējas regulas izvērtēšana, un to vajadzētu izmantot kā autoritatīvu Maksātnespējas regulas interpretācijas avotu.

10. Citi jautājumi

10.1. Ģimenes tiesības

✓ **Lai piemērotu Briseles IIbis regulu, ir jānosaka tās tvērums.**

[292] Līdzīgi kā citi ES instrumenti, arī Briseles IIbis regula nevar tikt piemērota ārpus tās tvēruma. Tādējādi pirmais tās piemērošanas solis ir tvēruma noteikšana. Šo tvērumu veido pārrobežu elements un tvēruma temporālie, ģeogrāfiskie un materiālie aspekti.

✓ **Briseles IIbis regula attiecas uz strīdiem, kuros ir pārrobežu elements.**

[293] Pārrobežu elementa klātbūtne ir Briseles IIbis regulas piemērošanas priekšnosacījums.²⁴⁵ Tādējādi, piemēram, laulības šķiršanas procedūrā starp divām personām, kam ir kopīga pastāvīgā mītnesvieta Ungārijā un kur visi citi elementi arī norāda uz šo valsti, nerastos jautājumi par regulas piemērošanu. Tomēr, tiklīdz tiek konstatēts pārrobežu elements, regula ir jāpiemēro ar nosacījumu, ka ir apmierināti citi tās tvēruma elementi. Ārvalstu spriedumu atzīšanas un izpildes lietās nav nepieciešams papildus pārrobežu elements. Jau pats fakts, ka ārvalstu spriedums tiek atzīts un izpildāms ārvalstī ir pietiekams pamats regulas piemērošanai ar nosacījumu, ka uz izskatāmo jautājumu attiecas tās tvērums.

✓ **Tiesām jāpārlicinās par Briseles IIbis regulas temporālo tvērumu.**

[294] Briseles IIbis regulas temporālajam tvērumam ir vēsturiska nozīme, jo regula ir spēkā jau desmit gadus. Regulas 72. panta otrais punkts nosaka, ka „[R]egulu piemēro no 2005. gada 1. marta, izņemot 67., 68., 69. un 70. pantu, ko piemēro no 2004. gada 1. augusta”.

✓ **Tiesām jāpārlicinās par Briseles IIbis regulas teritoriālo tvērumu.**

[295] Briseles IIbis regula attiecas uz visām dalībvalstīm, izņemot Dāniju. Saskaņā ar 2. panta trešo punktu, Dānija šīs Regulas izpratnē netiek uzskatīta par dalībvalsti. Cita starpā tas nozīmē, ka Dānijā

244 Hess B., Oberhammer P., Pfeiffer T. European Insolvency Law. The Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report on the Application of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings (External Evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4). Pieejams: <http://www.mpi.lu/news-and-events/latest-news/detail/detail/the-external-evaluation-of-reg-no-13462000ec-on-insolvency-proceedings/>.

245 Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (ed.). Brussels IIbis Regulation. SELP, 2012, p. 41.

pieņemtie spriedumi netiek atzīti un izpildīti saskaņā ar Regulu. Citu dalībvalstu tiesām šī Regula ir saistoša.

Tiesām jāpārlicinās par Briseles IIbis regulas materiālo tvērumu.

- [296]** Briseles IIbis regulas materiālais tvērums ir noteikts Regulas 1. pantā. Pirmkārt, regula tiek piemērota civillietās. Otrkārt, 1. panta pirmajā punktā tiek nodalītas divas regulā ietvertās tiesību jomas. Pirmā – laulības šķiršana, laulāto atšķiršana un laulības atzīšana par spēkā neesošu. Otrā – vecāku atbildības iegūšana, istenošana, deleģēšana, ierobežošana vai izbeigšana. 1. panta trešajā punktā tieši noteiktas jomas, kas ir izslēgtas no regulas tvēruma.
- [297]** Visi minētie jēdzieni ir autonomi un tādējādi dalībvalsts tiesa nedrīkst tos interpretēt saskaņā ar savām nacionālajām tiesībām.²⁴⁶ Tādējādi nodalījums starp civillietām un publisko tiesību strīdiem tiek interpretēts autonomi.²⁴⁷ Piemēram, saistībā ar vecāku atbildību, regula attiecas uz „*bērna ievietošanu aprūpes iestādē vai audžuģimenē [un] [b]ērna nodošanu bērnu aizsardzības iestādē [..]*”²⁴⁸ Regula attiecas uz šādiem jautājumiem pat tad, kad saskaņā ar nacionālajām tiesībām tie ir pakļauti publisko tiesību regulējumam.²⁴⁹ Tāpat „*[v]vecāku varas ierobežojumi vai izbeigšana vienmēr ir civiltiesisks jautājums, pat tad, ja to pasludinājusi administratīva iestāde vai tās ir aresta sekas*”²⁵⁰ Tiesai jāņem vērā, ka 1. panta trešais punkts no Regulas tvēruma tieši izslēdz noteiktus jautājumus. Minētie izņēmumi tiek interpretēti autonomi.

Pie nosacījuma, ka visi tvēruma aspekti ir apmierināti, tiesām jānosaka jurisdikcija un jāatzīst un jāizpilda ārvalstu spriedumi saskaņā ar Briseles IIbis regulu.

- [298]** Pēc tam, kad ir apmierināts Briseles IIbis regulas tvērums, tiesai tā jāpiemēro. Tas nozīmē, ka Briseles IIbis regula sniegs jurisdikcijas noteikumus. Turklāt, regulā satur regulējumu attiecībā uz *lis pendens* un saistītajām prasībām (19. pants), spriedumu atzīšanu un izpildi (21. pants utt.), publiskajiem aktiem (46. pants) un dažas citas tiesību normas.
- [299]** Atšķirībā no Briseles Ibis regulas Briseles IIbis regulā nav viena vispārīga jurisdikcijas noteikuma, kā tas ir domicila gadījumā. Tādējādi tiesām jālemj par to, vai attiecīgajai tiesai saskaņā ar vispārīgajiem jurisdikcijas noteikumiem ir jurisdikcija. Laulības šķiršanas, laulāto atšķiršanas un laulību pasludināšanas par spēkā neesošām gadījumos šie noteikumi ir ietverti Briseles IIbis regulas 3.-6. pantā. Ar vecāku atbildību saistītajos jautājumos – Briseles IIbis regulas 8. -13. pantā. Briseles IIbis regulas 7. un 14. pantā tiek sniegtas atsauces uz atlikuma jurisdikciju, t.i., tādu, kas dod tiesības noteikt jurisdikciju, atsaucoties uz nacionālajām tiesībām, tad, kad regulas vispārīgie jurisdikcijas noteikumi nevar kalpot par pamatu jurisdikcijas atzīšanai.
- [300]** Ir iespējams, ka ne Briseles IIbis regulas, ne nacionālo tiesību piemērošana 7. un 14. pantu ietvaros nenodrošinās dalībvalsts tiesas jurisdikciju. Tādējādi **Latvijas** tiesām nebūs jurisdikcijas pār laulības šķiršanu, ja laulāto pastāvīgā mītnesvieta ir trešajā valstī un viens no tiem ir Latvijas pilsonis. Tiesai nebūs jurisdikcijas pat tad, ja tiks piemērota Briseles IIbis regula.

Uz Briseles IIbis regulas atlikuma jurisdikciju var atsaukties tikai tad, ja saskaņā ar regulām nevienai citai dalībvalsts tiesai nebūtu jurisdikcijas.

246 Turpat, 31. lpp.

247 Turpat, 56. lpp.

248 Turpat.

249 Turpat.

250 Turpat.

- [301]** Pareizas hierarhijas izpratnes problēma starp Briseles IIbis regulas normām ir atspoguļota vismaz vienā lietā. **Latvijas** tiesā tika pieņemts šāds lēmums:²⁵¹ mātē Latvijas tiesā cēla prasību par vecāku tiesību atņemšanu tēvam. Tiesa konstatēja, ka mātē un bērns dzīvoja Spānijā. Tiesa prasību noraidīja. Bet daudz lielāka nozīme ir tam, kā tā nonāca pie šāda rezultāta.
- [302]** Tiesa atsaucās uz Briseles IIbis regulas 14. pantu, kur noteikts, ka „*tad, ja dalībvalsts tiesām nav piekritības saskaņā ar 8. līdz 13. pantu, piekritību katrā dalībvalstī nosaka šis valsts tiesību akti*”. Tad tiesa atsaucās uz Latvijas Civilprocesa likumu tikai, lai konstatētu, ka attiecīgais likums tai nepiešķir jurisdikciju.
- [303]** Šāds pamatojums nav gluži pareizs. Briseles IIbis regulai ir pašai sava jurisdikcijas noteikumu hierarhija. Briseles IIbis regulas 8. līdz 13. panti veido diezgan komplicētu jurisdikcijas noteikumu shēmu. 14. pants regulē atlikuma jurisdikciju. Atbilstoši nenoteiktās jurisdikcijas principam tiesa savu jurisdikciju var noteikt saskaņā ar saviem nacionālajiem noteikumiem pat tad, ja tie nav balstīti uz pušu pilsonību. Tomēr šis noteikums ir spēkā tikai vienā gadījumā: pēc tam, kad dalībvalsts tiesa ir pārliecinājusies, ka saskaņā ar Briseles IIbis regulu nevienai citai dalībvalstij nebūs jurisdikcijas. Tas notiek, „*kad attiecīgā jurisdikcijas noteikuma piesaistes faktors atrodas ārpus Eiropas Savienības*”.²⁵²
- [304]** Briseles IIbis regulas 8. pants nosaka, ka „*dalībvalsts tiesām ir piekritīgas lietas par vecāku atbildību par bērnu, kura pastāvīgā mītnesvieta ir šajā dalībvalstī brīdī, kad tiesā iesniegta prasība*”. Iepriekš minētajā lietā bērna pastāvīgā mītnesvieta bija Spānijā. Tādējādi jurisdikcija bija Spānijas tiesai. Līdz ar to Latvijas tiesa nebūtu varējusi skatīt pieteikumu par atlikuma jurisdikciju atbilstoši 14. pantam, jo „*tad, ja bērna pastāvīgā mītnesvieta atrodas dalībvalstī, 8. pantā vienmēr būs atrodama šādas dalībvalsts tiesas jurisdikcija vecāku atbildības lietās*”.²⁵³
- [305]** Tas pats princips tiek piemērots attiecībā uz laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu un laulības atzīšanu par spēkā neesošu. Šajā gadījumā vispārīgie jurisdikcijas noteikumi ir ietverti Briseles IIbis regulas 3.-6. pantā. Ja attiecīgā tiesa nosaka, ka saskaņā ar jebkuru no principiem jurisdikcija būs šādai citai dalībvalstij, tai jāatsakās no jurisdikcijas. Tikai tad, ja saskaņā ar vispārīgajiem noteikumiem nevienai citai dalībvalstij nav jurisdikcijas, dalībvalsts var pievērsties atlikuma jurisdikcijas izmantošanai saskaņā ar savām nacionālajām tiesībām.²⁵⁴

Briseles IIbis regula neparedz jurisdikcijas noteikumu paplašināšanu ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanas par spēkā neesošu saistītajās lietās. Tādējādi tiesām jāpārlicinās, vai jurisdikcija ir balstīta uz regulā ietvertajiem noteikumiem.

- [306]** Kādā **Latvijas** spriedumā tiesa atteicās noteikt jurisdikciju laulības šķiršanas lietā, atsaucoties uz Briseles IIbis regulu.²⁵⁵ Šajā lietā persona Latvijas tiesā iesniedza prasību par laulības šķiršanu. Tiesa konstatēja, ka prasītājs, pretēji 1. panta (a) punkta prasībām nav pierādījis pastāvīgo mītnesvietu Latvijā vismaz viena gada laikā pirms prasības iesniegšanas. Tā vietā tiesa pajāvās uz Latvijas tiesībās noteikto procesuālās ekonomijas principu, sakot, ka neviena no pusēm neiebilst pret jurisdikciju. Šādā pieejā netiek ņemts vērā tas, ka Briseles IIbis regulā ietvertie jurisdikcijas noteikumi koordinē lietu sadali starp dalībvalstu tiesām. Tiesa nedrīkst atzīt, ka lieta piekrit tās jurisdikcijai, ja regula nedod tiesības to darīt; tas liegtu lietu izskatīt piemērotākas dalībvalsts tiesā.
- [307]** Briseles IIbis regulā nav iekļauti Briseles Ibis regulai līdzīgi noteikumi, kas ļauj piešķirt jurisdikciju ar pušu vienošanos vai ierašanos tiesā. Nekādas atkāpes no jurisdikcijas noteikumiem „*nav pieļaujamas*

251 Skat. Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 30. septembra lēmumu lietā Nr. CA-3499-13 [nav publicēts].

252 Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (ed.). Brussels IIbis Regulation. SELP, 2012, p. 162.

253 Turpat, 162. lpp.

254 Turpat.

255 Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 22. aprīļa lēmums lietā Nr. C24113111 [nav publicēts].

laulības šķiršanas vai pasludināšanas par spēkā neesošu lietās, izņemot saskaņā ar 3. panta pirmā punkta (a) apakšpunkta 4. frāzi”.²⁵⁶ Puses nedrīkst ne atņemt dalībvalstīm to jurisdikciju, ne arī ar tiesu vai netiesu vienošanos piešķirt dalībvalsts tiesai jurisdikciju.²⁵⁷ Tādējādi tiesām jāievēro esošie Briseles I lībis regulas noteikumi.

[308] Turklāt ir svarīgi uzsvērt, ka saskaņā ar Briseles I lībis regulas 17. pantu: „Ja kāda dalībvalsts tiesā ir iesniegta prasība, kura saskaņā ar šo regulu nav tai piekritīga, bet kura saskaņā ar šo regulu ir piekritīga citas dalībvalsts tiesai, tā pēc savas iniciatīvas paziņo, ka tai nav piekritības.” Šis nosacījums „nodibina neatkarīgu tiesas pienākumu pēc savas iniciatīvas veikt izmeklēšanu un noteikt, vai saskaņā ar Regulu lieta ir piekritīga šai tiesai vai ne”.²⁵⁸ Tiesas pienākums pēc savas iniciatīvas izpētīt jurisdikcijas nosacījumus nav atkarīgs un to nevar ierobežot tiesvedības vietas procesuālās tiesības kompetenci.²⁵⁹ Turklāt visām instancēm, pat visaugstākajām ir jāpārbauda pašām sava jurisdikcija, neskatoties ne uz kādiem procesuālajiem nosacījumiem, kas var ierobežot augstākās instances tiesu.²⁶⁰

[309] Citāda situācija rodas sakarā ar Briseles I lībis regulu, kur saskaņā ar EST judikatūru atbildētājs, kurš atbild uz prasību pēc būtības, neatsaucoties uz jurisdikcijas trūkumu, piekrīt tiesas jurisdikcijai, izņemot ekskluzīvās jurisdikcijas gadījumos.²⁶¹ Tas pats princips tiek piemērots saskaņā ar Uzturlīdzekļu regulas 5. pantu.

Uz uzturēšanas saistībām attiecināmie jurisdikcijas un kolīziju normu jautājumi ir skatāmi saskaņā ar Uzturlīdzekļu regulu, kas rada atsevišķu uzturlīdzekļu prasību režīmu. Šī Regula aptver arī tādas jomas kā *lis pendens*, pagaidu pasākumi, tiesības uz juridisko palīdzību un lēmumu izpilde. Regula piemērojama arī attiecībā uz tiesas izlīgumu un publisku aktu atzīšanu un izpildi.

[310] Līdzīgi kā ar citiem instrumentiem, Uzturlīdzekļu regula tiek piemērota tās darbības jomas ietvaros. Uzturlīdzekļu regula ir saistoša visām ES dalībvalstīm, ieskaitot Dāniju. Regula ir „pilnībā” piemērojama no 2011. gada 11. jūnija (76. panta trešais punkts). Tomēr tās tvērums laikā attiecībā uz īpašiem gadījumiem – tiesvedību, tiesu izlīgumiem un publiskiem dokumentiem – ir sīkāk aprakstīts 75. pantā.

[311] Un visbeidzot, pirms regulas piemērošanas ir jānosaka tās materiālais tvērums. 1. panta pirmais punkts nosaka, ka šo regulu piemēro uzturēšanas saistībām, kas izriet no ģimenes attiecībām, vecāku un bērnu attiecībām, laulības vai radniecības attiecībām. Regulā netiek definēts jēdziens „*uzturlīdzekļi*”.²⁶² Uzturlīdzekļu jēdziens ir autonom un EST prakse saistībā ar Briseles režīma interpretāciju paliek piemērojama Uzturlīdzekļu regulas kontekstā.²⁶³

[312] Briseles režīma kontekstā EST ir noteikusi, ka lēmums par puses vienreizēja maksājuma veikšanu un īpašuma nodošanu bijušajam laulātajam uzskatāms par uzturlīdzekļiem. EST piedāvā salīdzinoši plašu kritēriju. Tās vārdiem sakot:

„[V]ajadzētu būt iespējai šo mērķi izsecināt no jautājuma izlemšanā izmantotā pamatojuma. Ja ir redzams, ka piešķirtie līdzekļi ir tādi, kas ļauj vienam no laulātajiem nodrošināt sevi vai, ka nosakot šo summu, ir ņemti vērā katra laulātā resursi, tad šāds lēmums būs saistīts ar uzturlīdzekļiem. No otras

²⁵⁶ Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (ed.). Brussels Ibis Regulation. SELP, 2012, p. 47.

²⁵⁷ Turpat.

²⁵⁸ Turpat.

²⁵⁹ Turpat, 206. lpp.

²⁶⁰ Turpat, 207. lpp.

²⁶¹ Skat. arī. EST 1985. gada 7. marta spriedumu lietā Nr. C-48/84: Hannelore Spitzley v Sommer Exploitation SA.

²⁶² Briggs A. Private International Law in English Courts. Oxford University Press, 2014, para. 12.129.

²⁶³ Turpat, 12.130 punkts.

puses, ja pieņemtais lēmums ir saistīts tikai un vienīgi ar īpašuma sadali laulāto starpā, lēmums būs saistīts ar no laulāto attiecībām izrietošām īpašuma tiesībām, un tādējādi nebūs izpildāms saskaņā ar Briseles konvenciju. Lēmums, kas pilda abas šīs funkcijas saskaņā ar Briseles konvencijas 42. pantu, var būt izpildāms daļēji, ja skaidri redzami mērķi, ko paredzēts sasniegt ar dažādām tiesas nolēmuma daļām. [...] Šajā ziņā nav nozīmes tam, ka uzturlīdzekļu izmaksa ir paredzēta vienreizēja maksājuma veidā. Šāda veida maksājums var atbilst uzturlīdzekļu pazīmēm arī tad, ja noteiktās kapitāla summas mērķis ir nodrošināt noteikta līmeņa ienākumus.²⁶⁴

- [313]** Ņemot vērā iepriekš minēto EST spriedumu, tiesām ir ieteicams pēc iespējas skaidrāk un precīzāk norādīt, vai lēmums attiecas uz uzturēšanas saistību, kā arī vai piespriedtie līdzekļi ir paredzēti, lai dotu iespēju kreditoram pašam sevi uzturēt un vai, nosakot līdzekļu apmēru, ir ņemtas vērā viņa vajadzības. Ja lēmums attiecas gan uz uzturlīdzekļiem, gan vēl kādām citām tiesiskajām attiecībām, tiesai jāprecīzē, kura daļa ir attiecināma uz uzturēšanas saistībām, norādot uz visiem no iepriekš minētajiem punktiem, kas saistīti ar šo lēmuma daļu.
- [314]** Ir jāpatur prātā, ka EST izklāstītie kritēriji tika sniegti saistībā ar ārvalstu lēmuma atzīšanu un izpildi. EST specifiskie kritēriji ne vienmēr var noderēt praksē, jo dažādas dalībvalstis var atšķirīgi interpretēt EST spriedumā ietvertu kritēriju vai nebūt pārliecinātas par piespriedtā maksājuma summas patieso nozīmi. Tas, ka Uzturlīdzekļu regulas piemērošana ir atkarīga no centieniem uzminēt citas tiesas domu gājieni, nav uzskatāms par pilnīgi apmierinošu risinājumu.
- [315]** EST izstrādātais kritērijs ir noderīgāks jurisdikcijas noteikšanas stadijā. EST judikatūras ietekmē tiesai regulu būtu jāpiemēro tad, ja izskatāmā saistība izriet no ģimenes, vecāku un bērnu, laulības vai radniecības attiecībām, neatkarīgi no tā, vai tā izpaužas viena maksājuma, periodisku maksājumu vai īpašuma nodošanas veidā, ja nolūks ir dot iespēju kreditoram pašam uzturēt sevi un ir ņemtas vērā viņa vajadzības.
- [316]** Pēc tam, kad tiesa ir noteikusi regulas darbības jomu, tai jāpiemēro jurisdikcijas noteikumi. Attiecībā uz šiem nosacījumiem, tāpat kā citiem, Uzturlīdzekļu regulai ir prioritāte pār Briseles lībis regulu.
- [317]** Uzturlīdzekļu regulas 3.- 7. pantā ir ietverti jurisdikcijas noteikumi. 3. pantā ir īpaši uzskaitītas vairākas alternatīvas izvēles iespējas lietām, kurās var tikt skatīti uz uzturēšanas saistībām attiecināmi jautājumi. Tās nav sakārtotas noteiktā hierarhijā, un to secība ir nejauša. Ir jāatzīmē, ka salīdzinājumā ar Briseles lībis regulu, Uzturlīdzekļu regula tiesu vienošanās izvēli ierobežo ar dažām specifiskām jurisdikcijām. Turklāt, lai arī Briseles lībis regulā netiek obligāti pieprasīta vienošanās par tiesas izvēli noformēšana rakstveidā, Uzturlīdzekļu regulas 4. panta otrajā punktā ir pieprasīta rakstiska forma.
- [318]** Atšķirībā no Briseles lībis regulas Uzturlīdzekļu regulā ietverts strikts *lis pendens* nosacījums (12. pants). Tādējādi pat tad, ja puses ir vienojušās par tiesas izvēli, tiesvedības uzsākšana jebkurā no dalībvalstīm liedz jebkurai cita tiesai iespēju skatīt lietu, pirms pirmā no tiesām nav pieņēmusi lēmumu par savu jurisdikciju.
- [319]** Uzturlīdzekļu regulā ietvertas arī kolīziju normas. 15. pantā noteikts, ka attiecībā uz uzturēšanas saistībām piemērojams tiesības ir jānosaka saskaņā ar 2007. gada 23. novembra Hāgas protokolu par attiecībā uz uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem dalībvalstīs, kurām attiecīgais instruments ir saistošs. Dalībvalstīs, kurām šis protokols nav saistošs, tādās kā **AK**, uzturēšanas saistībām vēl joprojām tiek piemērotas tiesas valsts kolīziju normas.²⁶⁵

264 EST 1997. gada 27. februāra spriedums lietā Nr. C-220/95 Antonius van den Boogaard v Paula Laumen, paras. 22-23.

265 Turpat, 12.144.-12.145. punkts.

[320] Tāpat Uzturlīdzekļu regula attiecas uz dalībvalstī pieņemto spriedumu atzīšanu un izpildi ar nosacījumu, ka tie atbilst tās darbības jomai. Līdzīgi kā citi ES instrumenti, Uzturlīdzekļu regula neattiecas uz ārpus ES esošo tiesu uzturlīdzekļu spriedumiem.²⁶⁶

10.2. Pārrobežu juridiskā palīdzība

Personai ir jābūt tiesībām uz juridisko palīdzību pārrobežu tiesvedības lietās.

- [321]** Juridiskās palīdzības jautājumi tiek regulēti ne tikai Juridiskās palīdzības direktīvā, bet, piemēram, arī Uzturlīdzekļu regulas V nodaļā, kur ietverti ar piekļuvi tiesvedībai saistītie nosacījumi. ES likumdevēja mērķis bija nodrošināt ļoti labvēlīgu juridiskās palīdzības shēmu, tādēļ papildus Juridiskās palīdzības direktīvā ietvertajiem nosacījumiem tika ieviesti arī īpaši nosacījumi (Uzturlīdzekļu regulas 36. apsvērumš).²⁶⁷
- [322]** Juridiskās palīdzības direktīvu ir jāievieš nacionālajās tiesībās. Piemēram, **Latvijā** Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā ir ietverti nosacījumi par juridisko palīdzību pārrobežu lietās.²⁶⁸ **Ungārijā** direktīva ir ieviesta 2003. gada Aktā Nr. 80, ieceļot arī kompetento iestādi – Juridiskās palīdzības aģentūru. Arī citu valstu apmeklējumi ļāva secināt, ka šajās valstīs, kā piemēram **Zviedrijā**, Direktīva ir tikusi veiksmīgi ieviesta; tomēr juristu vidū zināšanas par šo ES aktu nav pārāk izplatītas.
- [323]** Nodrošinot juridisko palīdzību juridiskai personai, ir jāievēro **DEB** lieta, kur **Vācijas** tiesa pieņēma prejudiciālo lēmumu.²⁶⁹

10.3. Mediācija

Mediācijas direktīva ir ES tiesību instruments, tādējādi tiesām šīs direktīvas ieviešanas akts ir jāinterpretē saskaņā ar Mediācijas direktīvu. Šī iemesla dēļ tiesai jānosaka Mediācijas direktīvas darbības joma.

- [324]** Mediācijas direktīva ir ES tiesību instruments. Tomēr kā direktīva tā nav tieši piemērojama dalībvalstī; tā vietā dalībvalsts tiesai ir jāpiemēro savi nacionālie tiesību akti, ar kuriem tiek ieviesta šī direktīva. Jebkurā gadījumā, nacionālais ieviešanas akts ir jāinterpretē, ņemot vērā Mediācijas direktīvu. Šāds harmonizētās interpretācijas pienākums būs piemērojams tikai tajos jautājumos, uz kuriem attiecas Mediācijas direktīva. Tādējādi tiesām var rasties vajadzība noteikt Mediācijas direktīvas darbības jomu.
- [325]** Mediācijas direktīva neattiecas uz visiem mediācijas veidiem. Faktiski tās darbības joma ir diezgan ierobežota. Pirmkārt, saskaņā ar 1. panta otro punktu tā attiecas tikai uz civillietām un komercietām. Otrkārt, to piemēro tikai pārrobežu strīdos. Tādējādi strīdā iesaistīto pušu domicilam vai pastāvīgajai mītnesvietai ir jābūt dažādās dalībvalstīs. Tas izslēdz strīdus, kuros abām pusēm ir vienas dalībvalsts

²⁶⁶ Turpat, 12.126. punkts.

²⁶⁷ Nepastāv EST judikatūra šīs regulas piemērošanā, tomēr tiesa uz to atsaucas jurisdikcijas jautājumos par uzturlīdzekļu lietām. Latvijā. Skat. EST 2014. gada 12. novembra spriedumu lietā Nr. C-656/13 L.v. M, intervensers R, K, para. 35.

²⁶⁸ Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums. Latvijas Vēstnesis 01.04.2005., Nr. 52.

²⁶⁹ EST 2010. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. C-279/09 DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH v Bundesrepublik Deutschland.

domicils vai pastāvīgā mītnesvieta, un strīdus, kur vienas vai abu iesaistīto pušu domicils vai pastāvīgā mītnesvieta atrodas ārpus dalībvalstīm.

- [326]** Alternatīvu kritēriju – domicils un pastāvīgā mītnesvieta – izmantošana nav pietiekama. Ņemot vērā neseno Briseles Ibis regulas pieņemšanu, Mediācijas direktīvas 2. panta trešais punkts ir jālasa, atsaucoties uz Briseles Ibis regulu, nevis Briseles I regulu. Tomēr tas neatrisina 2. panta trešajā punktā noteikto kritēriju problēmu, jo trūkst vadlīniju pastāvīgās mītnesvietas jēdziena interpretācijai. Tādēļ ir ieteicams interpretēt pastāvīgās mītnesvalsts jēdzienu ņemot vērā Romas I un Romas II regulas.
- [327]** Visbeidzot, 3. panta (a) apakšpunktā norādīts, ka direktīva attiecas tikai uz brīvprātīgu mediāciju. Tomēr tajā pašā pantā minēts, ka mediāciju var ieteikt vai pat pieprasīt tiesnesis, vai tā var pat tikt paredzēta likumā. Lasot šo noteikumu kontekstā ar 13. apsvērumu, jāsecina, ka pat tad, ja to pieprasa likums, pusēm pašām jābūt spējīgām lemt par mediācijas procesu, organizēt to pēc sava prāta un izbeigt to jebkurā laikā. Tomēr 3. panta (a) punkts satur vēl kādu izņēmumu no direktīvas darbības jomas: tā neietver tiesas vai tiesneša, kas sācis izskatīt lietu, mēģinājumus panākt izlīgumu tādā tiesvedībā, kas attiecas uz konkrēto strīdu.
- [328]** Ar nosacījumu, ka ir apmierinātas direktīvas darbības jomas prasības, nacionālajam tiesnesim, interpretējot un piemērojot nacionālo tiesību aktu, ar kuru tiek īstenota direktīva, ir jāievēro Mediācijas direktīva.

Mediācijas rezultātā panākta vienošanās nav tieši izpildāma. Šādi vienošanās nav sprieduma vai publiska akta spēka. Šāda vienošanās var tikt tieši izpildīta, ja to apliecina dalībvalstī izdots spriedums vai publiskais akts. Šāds lēmums, spriedums vai instruments tad ir izpildāms saskaņā ar Briseles Ibis, Briseles IIbis vai Uzturlīdzekļu regulām.

Mediācijas rezultātā panākta vienošanās var ietvert arī naudas prasījumus. Ja šāda vienošanās tiek bez otras puses iebildumiem apmierināta dalībvalsts tiesā, tā saskaņā ar Eiropas Izpildes rīkojuma regulu var tikt atzīta un izpildīta citā dalībvalstī. Tāpat šāda vienošanās būs izpildāma citā dalībvalstī, izmantojot Eiropas Izpildes rīkojuma regulas piedāvātās iespējas, ja tā būs noformēta kā publiskais akts.

- [329]** Pētījuma ietvaros tika identificēta, ka pastāv neskaidrība, vai mediācijas rezultātā panāktā vienošanās ir tieši izpildāma. Mediācijas direktīvas 6. panta pirmais punkts nenosaka nekādu šādas vienošanās procesuālās sekas. Tādējādi tās var izpildīt, izmantojot nacionālajās tiesībās pieejamos cita tipa ārpus tiesas izlīgumu izpildes līdzekļus. Tiesai īpaša uzmanība jāpievērš tam, vai šādas vienošanās uzskatāmas par izlīgumiem, jo faktam, ka vienošanās panākta mediācijas procedūru rezultātā, nevajadzētu ietekmēt tās juridisko spēku saskaņā ar nacionālajā tiesībām.
- [330]** Situācija ir citāda, ja puse ceļ prasību, kas balstīta uz mediācijas rezultātā panākto vienošanos. Šādos gadījumos, ja prasība tiek apmierināta, tad saskaņā ar Briseles Ibis regulu tā tiks uzskatīta par citās dalībvalstīs izpildāmu spriedumu. Tāpat, ja šāda vienošanās ir noslēgta kā publiskais akts, Briseles Ibis regulas noteikumi pieļaus šāda publiskā akta izpildi citā dalībvalstī.
- [331]** Turklāt, mediācija ir noderīgs ar vecāku atbildību un laulāto attiecībām saistīto strīdu risināšanas rīks. Ja mediācijas rezultātā panāktā vienošanās atbilst Briseles IIbis regulas darbības jomai, tad tās noteikumi var palīdzēt šādu vienošanos atzīšanai un izpildei citās dalībvalstīs. Piemēram, ja dalībvalsts tiesa ir izdevusi spriedumu, kas apliecina vienošanos, to var atzīt un izpildīt, izmantojot Briseles IIbis regulu.
- [332]** Briseles IIbis regulas 46. pants īpaši nosaka, ka dokumentus, kas oficiāli sastādīti vai reģistrēti kā publiskie akti un kas ir izpildāmi vienā dalībvalstī, un arī vienošanās starp pusēm, kas ir izpildāmas dalībvalstī, kurā tās tikušas noslēgtas, atzīst un to izpildi pasludina ar tādiem pašiem nosacījumiem kā spriedumus. Šeit jānodala divas atšķirīgas situācijas.

- [333]** Pirmkārt, mediācijas rezultātā panākta vienošanās var tikt izpildīta kā publiskais akts ar nosacījumu, ka tas ir izpildāms saskaņā ar tās dalībvalsts tiesībām, kurā tas ir noslēgts vai reģistrēts.²⁷⁰ Piemēram, mediācijas rezultātā panākta vienošanās, ko **Ungārijas** notārs reģistrējis kā publisku aktu, saskaņā ar Briseles IIbis regulu ir atzīstama un izpildāma **Zviedrijā** ar nosacījumu, ka tā ir izpildāma Ungārijā.
- [334]** Otrkārt, pat mediācijas rezultātā panāktas privātas vienošanās var tikt izpildītas saskaņā ar Briseles IIbis regulas 46. pantu. Tomēr šeit slēpjas Briseles IIbis regulas trūkums. Nav skaidrs saskaņā ar kādu likumu privāta vienošanās ir jābūt izpildāmā, lai uz to varētu attiecināt regulas 46. panta regulējumu. Tā valsts, kurā notikusi mediācija vai kur noslēgta vienošanās, neattiecas uz šādu vienošanos izpildi.²⁷¹ Daži no autoriem uzskata, ka izpildāmībai vajadzētu būt pakļautai tās valsts tiesībām, ar kuru vienošanās visciešāk saistīta.²⁷²
- [335]** Briseles IIbis regulā šajā jomā ir vēl kāds trūkums. 46. pants publiskos aktus un vienošanās to atzīšanas un izpildes ziņā pakļauj attiecībā uz spriedumiem piemērojamiem nosacījumiem. Tādējādi var pieņemt, ka attiecībā uz publiskiem aktiem un vienošām ir jāizdod regulas 39. pantā noteiktā apliecība. Tomēr regulas pielikumos nav atrodamas publisko aktu un vienošanās apliecību veidlapas. Tātad, lai veidlapas pielāgotu publiskiem aktiem un vienošām, tajās jāveic izmaiņas. Saskaņā ar 39. pantu šāda apliecība publiskiem aktiem ir jāizsniedz to reģistrācijas vai parakstīšanas valsts kompetentā iestādē vai tiesā, kas attiecībā uz privātām vienošām, visticamāk, ir tās valsts kompetentā iestāde vai, ar kuru vienošanās ir visciešāk saistīta.
- [336]** Kopumā, mediācijas rezultātā noslēgto vienošanos izpilde, izmantojot Brisele IIbis regulas 46. pantu šķiet ārkārtīgi komplicēta, ņemot vērā šī nosacījuma neapmierinošu redakciju un izpildes procesam piemērojamo nosacījumu īpaši neskaidro raksturu.
- [337]** Ja mediācijas rezultātā panāktā vienošanās skar uzturēšanas saistību, vienošanās var tikt izpildīta publiskā akta vai sprieduma formā, saskaņā ar Uzturlīdzekļu regulas noteikumiem.
- [338]** Visbeidzot, ja mediācijas rezultātā panāktā vienošanās skar naudas prasījumu un ir noslēgta kā publiskais akts vai kā tiesas apliecināts izlīgums, uz to attieksies Eiropas Izpildes rīkojuma regulas darbības joma. Tāpat, ja šāds neapstrīdēts naudas prasījums ir ticis iesniegts dalībvalsts tiesā un tiek pieņemts lēmums vai spriedums, tas būs izpildāms saskaņā ar minēto regulu.

Šobrīd ES starptautisko privāttiesību instrumentu savstarpējā saistība nav labvēlīga mediācijai kā primārajam strīdu risināšanas līdzeklim. Jo īpaši mediācijas izmantošana ir pretrunā ar Briseles IIbis, Briseles Ibis un Uzturlīdzekļu regulas stingrajiem *lis pendens* noteikumiem.

- [339]** AK apmeklējuma laikā tika īpaši uzsvērtā savstarpējā saikne starp Briseles Ibis regulu un Briseles IIbis regulu un mediāciju. Kopš Mediācijas direktīvas ieviešanas dalībvalstīs, šī jautājuma aktualitāte arvien pieaug. Mediācijas direktīvas 6. apsvērumus nosaka, ka „[m]ediācija var nodrošināt strīdu civillietās un komercietās izšķiršanu ārpus tiesas, bez pārmērīgām izmaksām un ātri, izmantojot procesus, kas ir pielāgoti pušu vajadzībām”. Saskaņā ar 7. apsvērumu, „[J]ai vēl vairāk veicinātu mediācijas izmantošanu un nodrošinātu, ka iesaistītās puses, izmantojot mediāciju, var paļauties uz paredzamu tiesisko regulējumu, ir jāizstrādā pamatregulējums, jo īpaši attiecībā uz būtiskākajiem civilprocesaļajiem jautājumiem”. Mediācijas direktīvas mērķis ir kļūt par šī tiesību ietvara elementu.
- [340]** Diemžēl ES likumdevēju centienus ir grūti apvienot ar skarbo pārrobežu tiesvedības praksi ES. Briseles Ibis, Briseles IIbis un Uzturlīdzekļu regula nosaka stingrus *lis pendens* noteikumus. Briseles Ibis regulas *lis pendens* regulējums tomēr ir iecietīgāks nekā tās priekšgājēji. Saskaņā ar Briseles

270 Magnus U., Mankowski P. Magnus I. (ed). Brussels IIbis Regulation. SELP, 2012, p. 383.

271 Turpat, 384. lpp.

272 Turpat.

Ilbis regulas 29. panta pirmo punktu, tiklīdz dalībvalsts tiesā ir uzsākta tiesvedība, visām citām ES tiesām ir jāaptur sava tiesvedība. Pirmajai tiesai tad ir jānosaka sava jurisdikcija. Izņēmums ir noteikts 31. panta otrajā punktā – vienošanās par jurisdikciju gadījumā pušu vienošanās rezultātā izvēlēta tiesa saglabā kompetenci lemt par savu jurisdikciju pat tad, ja pieteikums iesniegts vēlāk. Briseles Ilbis regulā netiek paredzēti šādi izņēmumi no *lis pendens* nosacījumiem. Briseles Ilbis regulas 19. panta pirmais punkts nosaka, ka tiesvedības uzsākšana vienā dalībvalstī liedz visām citām tiesām iespēju skatīt šo lietu. Uzturlīdzekļu regulas 12. pants būtībā ir identisks Briseles Ilbis regulas 19. pantam.

- [341]** Iespējamo kolīziju starp šiem tiesvedības režīmiem un mediāciju raksturo šāds piemērs. Jurisdikciju lietās par laulības šķiršanas, laulāto atšķiršanas vai laulības pasludināšanas par spēkā neesošu nosaka Briseles Ilbis regulas 3. pants. Šis nosacījums ietver savstarpēji nepakārtotu alternatīvo jurisdikciju uzskaitījumu. Tādējādi laulības šķiršanas strīda pusēm ir stimuls pēc iespējas ātrāk iesniegt pieteikumu tiesā, lai nodrošinātu jurisdikciju tiesai, kura ir visērtākā attiecīgajai pusei.
- [342]** Iepriekš minēto problēmu nerada neatbilstoša ES instrumentu piemērošana, bet drīzāk grūti samērojamie tiesībspolitiskie mērķi. ES *lis pendens* princips lielā mērā ir balstīts uz tiesiskās noteiktības principa, un tādējādi tas ir labvēlīgs neitrālam kritērijam par to, ka prioritāti starp ES tiesām nosaka prasības iesniegšanas laiks. No otras puses, mediācijai izdevīgāks būtu tāds tiesiskais režīms, kas nerada stimulus pēc iespējas ātrāk izvēlēties tiesvedības tiesu.

10.4. Pārrobežu mantošana

Sākot ar 2015. gada 17. augustu dalībvalstīs (izņemot AK, Īriju un Dāniju) būs piemērojama Mantošanas regula.

- [343]** Šī regula būs liels izaicinājums dalībvalstīm, ņemot vērā tās materiālo tvērumu. Piemēram, Vācijā šī regula tiks ieviesta ar īpašu likumu, kurā ir 40-60 panti. **Latvijā** tiks veikti grozījumi Civilprocesa likumā un Notariāta likumā.
- [344]** Saskaņā ar Regulas pārejas noteikumiem tā attieksies tikai uz tādu personu mantojumiem, kas mirušas pēc 2015. gada 17. augusta. Ja mirušais savam atstātajam mantojumam piemērojamos tiesību aktus bija izvēlējis pirms 2015. gada 17. augusta, tad šāda izvēle ir spēkā, ja tā atbilst Regulas III nodaļā noteiktajiem nosacījumiem vai, ja tā ir spēkā, piemērojot starptautisko privāttiesību normas, kas izveles izdarīšanas brīdī bija spēkā valstī, kurā mirušajam bija pastāvīgā dzīvesvieta, vai jebkurā no valstīm, kuras pilsonība tam bija.

Jēdziens „mirušā pastāvīgā dzīvesvietas nāves brīdī” ir jāsaprot autonomi.

- [345]** Saskaņā ar Regulas preambulas 23. un 24. apsvērumu, lai noteiktu pastāvīgo dzīvesvietu, iestādei, kas nodarbojas ar mantošanas lietu, būtu vispārēji jāizvērtē mirušā dzīves apstākļi gados pirms viņa nāves un nāves brīdī, ņemot vērā visus attiecīgos faktiskos apstākļus, jo īpaši mirušā uzturēšanās attiecīgajā valstī ilgumu un regularitāti, kā arī šādas uzturēšanās apstākļus un iemeslus. Šādi noteiktai pastāvīgajai dzīvesvietai būtu jāatspoguļo cieša un stabila saikne ar attiecīgo valsti, ņemot vērā šīs Regulas īpašos mērķus.
- [346]** Dažos gadījumos noteikt mirušā pastāvīgo dzīvesvietu var būt sarežģīti. Tāds jo īpaši varētu būt gadījums, kad mirušais profesionālu vai ekonomisku iemeslu dēļ bija devies dzīvot uz citu valsti, lai tur strādātu, dažkārt uz ilgu laiku, bet bija saglabājis ciešu un stabilu saikni ar savu izcelsmes valsti. Šajā situācijā atkarībā no lietas apstākļiem varētu uzskatīt, ka mirušā pastāvīgā dzīvesvieta joprojām

ir bijusi viņa izcelsmes valsts, kurā atradās viņa ģimenes interešu centrs un norisinājās viņa sociālā dzīve. Ja mirušais ir bijis kādas minētās valsts pilsonis vai arī kādā no minētajām valstīm atradusies visa viņa galvenā manta, tad viņa pilsonība vai minētās mantas atrašanās vieta varētu būt īpašs faktors visu faktisko apstākļu vispārējā izvērtēšanā.

10.5. Aizsardzības pasākumi

Aizsardzības pasākumu regula ir piemērojama tikai tad, ja kādā dalībvalstī tiek pieprasīta citā dalībvalstī izdota aizsardzības pasākuma atzišana un izpilde. Aizsardzības pasākumam ir jābūt atbilstošas dalībvalsts iestādes izdotam rīkojumam, un tam jāatbilst Aizsardzības pasākumu regulas materiālajam tvērumam. Aizsardzības pasākumam ir jābūt noteiktam 2015. gada 11. janvārī vai vēlāk.

- [347]** Regula ir piemērojama tikai pārrobežu lietās, t.i., lietās, kur kādā dalībvalstī tiek prasīta citā dalībvalstī noteikta aizsardzības pasākuma atzišana un izpilde. Piemēram, ja **Zviedrijas** tiesa saņem pieteikumu par Ungārijas tiesas izdota rīkojuma atzišanu un izpildi, tai jāpārbauda, vai šis rīkojums atbilst Aizsardzības pasākumu regulas darbības jomai.
- [348]** Aizsardzības pasākumu regulai ir pašai sava specifiska darbības joma. Pirmkārt, tā ir piemērojama tikai attiecībā pret dalībvalstu iestāžu noteiktiem pasākumiem. 3. panta ceturtais punkts sniedz jēdziena *‘izdevējstādē’* definīciju: *‘jebkura tiesu iestāde vai jebkura cita dalībvalsts izraudzīta iestāde, kuras kompetencē ir jautājumi, kas ietilpst šīs regulas darbības jomā, ar noteikumu, ka šāda cita iestāde pusēm garantē objektivitāti un to, ka tās lēmumus attiecībā uz aizsardzības pasākumu, saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā tā darbojas, var pārskatīt tiesu iestādē, un tiem ir tāds pats spēks un sekas kā tiesu iestādes pieņemtiem nolēmumiem tādos pašos jautājumos.’* 13. apsvērumā piedāvā papildus precizējumu, norādot, ka, *‘šī regula būtu jāpiemēro gan tiesu iestāžu nolēmumiem, gan administratīvo iestāžu lēmumiem ar noteikumu, ka administratīvās iestādes dod garantijas, jo īpaši attiecībā uz objektivitāti un pušu tiesībām uz lēmuma pārskatīšanu tiesā’*. Tomēr tajā pat apsvērumā norādīts, ka *‘[p]olicijas iestādes nekādā gadījumā nebūtu jāuzskata par izdevējstādēm šīs regulas nozīmē’*. Jebkādi policijas vai citu varas iestāžu noteikti pasākumi, kas atrodas ārpus šīs regulas definīcijām, nebauda tajā ietvertu atzišanas un izpildes režīmu. Turklāt 10. apsvērumā noteikts, ka regula piemērojama tikai civillietās noteiktiem aizsardzības pasākumiem. Tomēr šim jēdzienam ir autonoma nozīme, un tas nevar būt atkarīgs no tās iestādes veida, kura noteikusi aizsardzības pasākumu.
- [349]** Aizsardzības pasākumam ir jāuzliek pienākums personai, kas rada risku. Persona, kas rada risku vienmēr ir fiziska persona. Aizsardzības pasākums ir jānosaka *‘ar mērķi aizsargāt citu personu, ja var tikt apdraudēta pēdējās minētās personas fiziskā vai psiholoģiskā neaizskaramība’*. Tomēr 6. apsvērumā noteikts, ka regulas darbības joma sniedzas pāri šaurai terminu *‘fiziskā vai psiholoģiskā neaizskaramība’* interpretācijai. Regula tāpat attiecas uz lietām, *‘ja ir nopietns pamats uzskatīt, ka ir apdraudēta minētās personas dzīvība, fiziskā vai psiholoģiskā neaizskaramība, personas brīvība, drošība vai seksuālā neaizskaramība, lai, piemēram, novērstu jebkādu vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, vai vardarbību ciešās attiecībās, piemēram, fizisku vardarbību, uzņēmēšanu, seksuālu vardarbību, vajāšanu, iebiedēšanu vai cita veida netiešu ietekmēšanu’*. Tādējādi *‘fiziskā vai psiholoģiskā neaizskaramība’* aptver personas brīvību, drošību un seksuālo neaizskaramību.

Saskaņā ar 4. panta pirmo punktu dalībvalstī noteiktu aizsardzības pasākumu bez kādas īpašas procedūras atzīst pārējās dalībvalstīs, un tas ir izpildāms bez izpildāmības pasludināšanas. Aizsardzības pasākuma atzīšanu nevar atteikt, pamatojoties uz to, ka uzrunātās dalībvalsts tiesību aktos, pastāvot tādiem pašiem faktiem, nav paredzēts šāds pasākums.

- [350]** Aizsardzības pasākumu regula dalībvalstij aizliedz atteikt citas dalībvalsts noteiktu aizsardzības pasākumu atzīšanu, atsaucoties uz atšķirībām to tiesiskajos režīmos. Piemēram, **Latvijā** neseno tika veikti grozījumi Civilprocesa likumā.²⁷³ Grozījumi bija nepieciešami, lai piešķirtu Latvijas tiesām tiesības noteikt aizsardzības pasākumus civillietās. Šādus grozījumus faktiski bija iedvesmojusi Aizsardzības pasākumu regula.
- [351]** Tomēr Latvijas likumdevējs ir izrādījis piesardzīgākus par ES likumdevēju, šī iemesla dēļ Civilprocesa likuma 250.43 pantā ir noteikts, ka aizsardzības pasākumus var noteikt tikai noteiktos, likumā uzskaitītos strīdu veidos. Cita tipa strīdos tiesām tādas pilnvaras netiek dotas. Šis apstāklis nedrīkst ietekmēt regulas darbību. Regulas 13. panta trešais punkts nosaka, ka „*aizsardzības pasākuma atzīšanu nevar atteikt, pamatojoties uz to, ka uzrunātās dalībvalsts tiesību aktos, pastāvot tādiem pašiem faktiem, nav paredzēts šāds pasākums.*” Tādējādi Latvijas tiesām ir jāatzīst noteiktais aizsardzības pasākums strīdā, kas nebūtu ticis piemērots saskaņā ar Latvijas Civilprocesa likumu.
- [352]** Aizsardzības pasākumu regulas 13. panta pirmais punkts nosaka, ka aizsardzības pasākuma atzīšana vai izpilde var tikt atteikta, ja tā acīmredzami ir pretrunā uzrunātās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai vai nesavienojama ar uzrunātajā dalībvalstī pieņemtu vai atzītu spriedumu.
- [353]** Regula nepiedāvā citu pamatu minēto pasākumu atzīšanas atteikšanai.
- [354]** Tomēr atsevišķu pasākumu izpildes praktiskās nianšes ne tuvu nav skaidras. Pirmkārt, 12. apsvēruma nosaka, ka „šī regula nerada dalībvalstīm pienākumu grozīt savas valsts sistēmas, lai civillietās varētu noteikt aizsardzības pasākumus, vai ieviest aizsardzības pasākumus civillietās šīs regulas piemērošanai”. 18. apsvērumā norādīts, ka Aizsardzības pasākumu regula neregulē citas dalībvalsts noteiktu aizsardzības pasākumu izpildi. To apliecina 4. panta piektais punkts, kas nosaka, ka aizsardzības pasākumu izpildes kārtību nosaka saskaņā ar uzrunātās dalībvalsts tiesību aktiem.
- [355]** Tas var radīt problēmas ar izpildi vai pat iesaldēt konkrētajā rīkojumā ietvertā pilnībā nepazīstama pasākuma izpildi. Tomēr tā ir vairāk teorētiska problēma, ievērojot salīdzinoši šauro 3. panta pirmajā punktā minēto aizsardzības pasākumu jēdzienu. Iepriekš minētajā gadījumā, kur Latvijas tiesību sistēma neparedz aizsardzības pasākumu noteikšanu ārpus noteikta veida strīdiem, izpilde netiks ietekmēta. Ja Latvijas tiesību sistēmā ir pieejami līdzīgi aizsardzības pasākumi, bet to izmantošana ir pieļaujama tikai noteikta veida strīdos, tad tai šie izpildes mehānismi ir jāizmanto ārvalstu aizsardzības pasākuma izpildei.²⁷⁴
- [356]** Visu vēl vairāk sarežģī tas, ka saskaņā ar 18. apsvērumu attiecībā uz sankcijām par attiecīga pasākuma neizpildi ir piemērojamas uzrunātās dalībvalsts tiesības. Var izrādīties, ka izdevējas dalībvalstī pasākuma neizpilde tiek uzskatīta par noziegumu, kamēr citā dalībvalstī par līdzīga pasākuma neizpildi var piespriest naudas sodu. Un otrādi – pēc tās atzīšanas, sankcija var izrādīties daudz smagāka nekā saskaņā ar tās izdevējas valsts likumiem.

273 Grozījumi Latvijas Republikas Civilprocesa likumā, 305 iedaļa, pieņemti 13.02.2014., publicēts Latvijas Vēstnesī 26.02.2014. Nr. 41/5101.

274 Explanatory Memorandum in the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on mutual recognition of protection measures in civil matters (COM(2011) 276), p. 7.

Aizsardzības pasākumu regulai ir prioritāte pār Briseles lbbis regulu. Tomēr Aizsardzības pasākumu regulai nav prioritātes pār Briseles lbbis regulu. Aizsardzības pasākumu regulas un Briseles lbbis regulas savstarpējā mijiedarbība šobrīd vēl ir neskaidra.

- [357]** Aizsardzības pasākumu regula attiecas uz aizsardzības pasākumu pārrobežu atzišanu un izpildi ES. Tādējādi, ja šie paši aizsardzības pasākumi atbilst Briseles lbbis regulas darbības jomai, to atzišana un izpilde citās dalībvalstīs notiks, piemērojot Aizsardzības pasākumu regulu, nevis Briseles lbbis regulu.²⁷⁵ Izņēmums ir Dānijā pieņemti vai izpildīti aizsardzības pasākumi. Dānijai ir saistoša Briseles lbbis regula, bet ne Aizsardzības pasākumu regula (skat. Aizsardzības pasākumu regulas 41. apsvērumu).
- [358]** Attiecībā uz Briseles lbbis regulu situācija ir atšķirīga. Aizsardzības pasākumu regulas 2. panta trešais punkts nosaka, ka šo regulu nepiemēro aizsardzības pasākumiem, kas ietilpst Briseles lbbis regulas darbības jomā. Pieņemot šādu normu, ES likumdevējs, visdrīzāk bija domājis, ka, piemēram, dalībvalsts tiesa varētu izdot rīkojumu laulības šķiršanas procesa gaitā, aizliedzot vīram tuvoties sievai tuvāk par kādu noteiktu attālumu.
- [359]** Tomēr nav skaidrs, vai ES likumdevējs nav kļūdijies, interpretējot pats savus tiesību instrumentus. Briseles lbbis regulas 2. panta ceturtais punkts ar terminu 'spriedums' saprot, „*laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzišanu par neesošu, kā arī dalībvalsts tiesas spriedumu, kas saistīts ar vecāku atbildību, neatkarīgi no tā, kā spriedums var tikt dēvēts, tostarp, dekrēts, rīkojums vai lēmums.*” Papildus Briseles lbbis regula iedibina spriedumu atzišanas un izpildes režīmu (21. pants *et seq.*). Tādējādi nav skaidrs, vai Briseles lbbis regula iedibināja aizsardzības pasākumu atzišanas un izpildes režīmu, jo šādi lēmumi isti neatbilst sprieduma definīcijai.
- [360]** Vēl jo vairāk, atsaucoties uz citu pamatojumu, šādu pašu argumentu var atkārtot arī attiecībā uz laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības pasludināšanu par spēkā neesošu. Briseles lbbis regulas 8. apsvērumā norāda, ka „*attiecībā uz spriedumiem par laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzišanu par neesošu šī regula jāpiemēro tikai attiecībā uz laulības šķiršanu un nav jāattiecina uz tādiem jautājumiem kā laulības šķiršanas pamatojums, laulāto mantas piederība vai jebkuriem citiem saistītiem pasākumiem.*” Tas vedina uz jautājumu par to, vai aizsardzības pasākumi vispār atbilst Briseles lbbis regulas materiālajam tvērumam, vai varbūt tie uzskatāmi par 8. apsvērumā minētajiem saistītajiem pasākumiem.
- [361]** Tādējādi, nav isti skaidrs, vai vispār pastāv konkurence starp Briseles lbbis regulu un Aizsardzības pasākumu regulu un, ja tā pastāv, tad kādā līmenī. Tomēr, ja šāda konkurence pastāv, tad tās rezultāts ir neapmierinošs. Briseles lbbis regulā ietvertā atzišanas un izpildes procedūra ir daudz komplicētāka nekā Aizsardzības pasākumu regulā ietvertā. Tādējādi, neprecētu pāru, viendzimuma pāru vai kaimiņu rīcībā ir ātrāka un lētāka aizsardzības pasākumu atzišanas un izpildes procedūra, nekā laulības šķiršanas, laulāto atšķiršanas vai laulības pasludināšanas par neesošu tiesvedības procesā iesaistīto laulāto pāru rīcībā.

275 Turpat, 6. lpp.

II DAĻA: ES TIĒŠĪBU PIENĒMŠANA, PĀRŅEMŠANA UN PĀRŅEMŠANAS KONTROLE PĀRROBEŽU CIVILTIESISKĀS SADARBĪBAS JOMĀ

1. ES tiesību pieņemšana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā

Pašreizējais ES tiesiskais ietvars pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ir ļoti fragmentārs un nespēcīlistiem grūti saprotams. Tādēļ ES likumdošanas politikai pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā vajadzētu pievērsties šo trūkumu novēršanai. Vispārējo tiesiskās fragmentācijas samazināšanu vajadzētu paturēt prātā kā vienu no mērķiem, pieņemot katru atsevišķu tiesību aktu.

- [362]** Viena no pamanāmākajām mūsdienīgu starptautisko privāttiesību iezīmēm ir to fragmentācija, jo līdz ar gandrīz novecojušajām nacionālajām tiesībām, attīstās starptautisko tiesību un ES tiesību avoti.²⁷⁶ Tādēļ nav jābrīnās, ka dažādu dalībvalstu eksperti gan intervijās, gan anketu atbildēs fragmentācijas jautājumu min kā lielāko problēmu.
- [363]** Ungārijā tiesiskā regulējuma fragmentācijas jautājums tika dziļāk attīstīts diskusiju ar ģimenes tiesību ekspertiem kontekstā, kur dažādi tiesiskie jautājumi ir jāizlemj uz dažādu tiesību instrumentu pamata. Piemēram, laulības šķiršanas strīda gadījumā var rasties daudzi ar to saistīti jautājumi, tādi kā bērnu uzturlīdzekļi, aizgādības jautājumi un citi. Laulības šķiršanas joma tiek regulēta Briseles II regulā, bet šīs tiesību instruments nepiedāvā piemērojamās tiesību normas. Piemērojamās tiesības nosaka Romas II regula. Attiecībā uz bērna aprūpes tiesībām jurisdikciju nosaka Briseles II regula, bet atsevišķos gadījumos ir jāpiemēro Hāgas konvencija²⁷⁷, kurai pievienojušās gandrīz visas dalībvalstis. Bērna uzturlīdzekļu jomā ir jāpiemēro Uzturlīdzekļu regula un Hāgas protokols (protokols par attiecībā uz uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem)²⁷⁸. Ir skaidrs, ka tiesām un pusēm nav viegli paturēt prātā visu piemērojamo tiesību sistēmu, ko veido tik daudzi dažādi piemērojamie dokumenti.
- [364]** Lai gan jau 1994. gadā Padome, Komisija un Parlaments ar starpinstītūciju vienošanos atzina nepieciešamību pēc kodifikācijas, tādējādi padarot ES tiesības caurskatāmākas,²⁷⁹ šī tēma vēl joprojām ir aktuāla, īpaši pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tādējādi **Vācijas** eksperti intervijās minēja, ka

276 Fragmentācijas problēmas šajā jomā pat ir tikušas pētītas vairākos pētījumos – skat., piemēram, Letto-Vanamo P, Smits J. Coherence and Fragmentation in European Private Law. SELP, 2012.

277 Hāgas konvencija par starptautiskās bērnu nolaupišanas civiltiesiskajiem aspektiem. 25.10.1980. Pieejams: http://www.hchc.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=24

278 Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations, 23.11.2007. Pieejams: http://www.hchc.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=133.

279 Iestāžu Noliģums (1994. gada 20. decembris) Paātrināta darba metode tiesību aktu oficiālai kodifikācijai. C 102. OV 04.04.1996., 2.-3. lpp.

likumdošanas procesa mērķim vajadzētu būt divu vai pat vairāku regulu apvienošanai vienā regulā. Turklāt, ja ar regulu darbību ir saistītas kādas problēmas, esošo regulu uzlabošana parasti ir labāks ceļš, nekā jaunu regulu pieņemšana.

Vajadzētu samazināt ES tiesību aktu projektu izstrādes nepilnības.

- [365]** Ir daudzi ieteikuma tiesību dokumenti, kuru nolūks ir uzlabot ES tiesību aktu projektu izstrādes kvalitāti gan sākotnējā projekta izstrādes līmenī Komisijā, gan likumdošanas procesā Padomē un Parlamentā. Cita starpā iespējams, ka vispamanāmākā ir „Eiropas Parlamenta, Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Komisijas Kopējā praktiskā rokasgrāmata tiesību aktu izstrādē iesaistītajām personām Kopienas iestādēs”, ko izstrādājuši trīs svarīgāko ES institūcijas juridiskie dienesti.²⁸⁰ Tādējādi nenoliedzami ES institūcijas pēdējo divu desmitgažu laikā ir sākušas nopietni pievērsties šim jautājumam, un jau ir novērojami zināmi uzlabojumi.
- [366]** Tomēr tiesību zinātnieku vidū ir diezgan plaši izplatītas sūdzības par tiesību aktu izstrādes pamattehnikas trūkumu.²⁸¹ Tas bija arī viens no dažādu dalībvalstu ekspertu intervijās, kā arī anketu atbildēs, minētajiem jautājumiem: vairāk nekā divas trešdaļas respondentu bija vienprātīgi, ka attiecīgo ES tiesību aktu un ECT judikatūras pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā teksti nav pietiekami skaidri un vienkārši saprotami.
- [367]** Attiecībā uz konkrētām sūdzībām, piemēram, **Zviedrijas** tiesību aktu izstrādes eksperti kā galvenos trūkumus norādījuši uz teikumu garumu un sarežģīto teikumu struktūru, un no šīs komplikētības izrietošo neskaidrību. Diezgan bieži viens teikums veido veselu rindkopu. Patiesi gariem teikumiem mēdz būt sarežģīta struktūra ar vairākiem apakšpunktiem. Vēl viena problemātiskā jomā, kas saistīta ar dažādām juridiskajām tehnikām, ir definīcijas. Definīcijas ES tiesībās mēdz būt garas un ar daudziem piemēriem tam, kas tiek definēts, un veidā, kas Zviedrijas likumdošanā var izskatīties dīvaini.²⁸²
- [368]** Tādējādi, neskatoties uz to, ka ES līmeņa tiesību aktu izstrādes tehnikā ir ieguldītas vēra ņemamas pūles, tiesību aktu pieņemšanas procesam vēl joprojām vajadzētu pievērst lielāku uzmanību iespējamiem uzlabojumiem šajā sakarā. Ievērojot šīs jomas sarežģītību un iepriekš minēto tiesiskā regulējuma fragmentācijas problēmu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, vienkārši un precīzi tiesību akti šajā jomā ir pat svarīgāki nekā citās ES tiesību jomās.

Nepilnības ES tiesību aktu kvalitātē lielā mērā ir izraisījuši politisko kompromisu lielā ietekme. Īpaši tas attiecas uz tādām jomām kā civiltiesiskā sadarbība, kur starp valstīm valda lielas atšķirības un kur panākt kompromisu ir īpaši sarežģīti.

- [369]** Iepriekš minētā tiesību aktu vājo redakciju problēma ir cieši saistīta ar veidu, kā strādā ES Padome un it īpaši tās darba grupas. Padome ir pazīstama ar tās „kompromisa kultūru”. Tomēr, ņemot vērā to, ka formalizētos procesos ir grūti panākt vienošanos par kompromisu, notiek arvien vairāk un vairāk atkārtotu pirms-pārrunu sarunu, un darba kārtības jautājumi arvien biežāk tiek iznesti neformālā pusdienu un Padomes koridoru vidē.²⁸³

280 Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/content/pdf/techleg/joint-practical-guide-2013-en.pdf>.

281 Skat. Kaeding M. In Search of Better Quality of EU Regulations for Prompt Transposition: The Brussels perspective. *European Law Journal*, 2008, Vol. 14(6), p. 583-603.

282 Skat. EU Legislation and Swedish national legislation – what are the differences in drafting style? Pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/seminars/20140703_hasselrot_speech.pdf.

283 Hagemann S., Clerck-Sachsse J. Decision-Making in the Enlarged Council of Ministers: Evaluating the Facts. CEPS Policy Brief, 2007, No.119, p. 1.

- [370]** Vācijas juristi atzīst, ka ES tiesību aktu valoda ir diezgan smagnēja un dažviet grūti saprotama. Viņuprāt to varētu būt izraisījis fakts, ka ES tiesību aktu izstrādē izmantotā juridiskā tehnikā nav prioritāte; uzsvars tiek likts uz politisko kompromisu. Arī Latvijas juristi norāda uz līdzīgiem apsvērumiem.
- [371]** Labs piemērs tam, kā regulas normas var mainīties projekta izstrādes gaitā ir Maza apmēra prasību regulas un Eiropas Izpildes rīkojuma regulas priekšlikums. Pirmais šīs regulas likumprojekts tika publicēts 2013. gada novembrī. Šī priekšlikuma 5. apsvērumā bija noteikts: „*sliekšņa vērtības paaugstināšana līdz EUR 10 000 būtu īpaši izdevīga maziem un vidējiem uzņēmumiem, kuri šobrīd nevēlas uzsākt tiesvedību tiesās, jo saskaņā ar nacionālajiem parastajiem un vienkāršotajiem procesiem tiesvedības izmaksas nav proporcionālas prasījuma vērtībai un/ vai tiesvedība ir pārāk ilga.*” 2014. gada jūlijā Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komiteja publicēja viedokli par šo priekšlikumu, kas atbalstīja arī priekšlikumu paplašināt procedūras darbības jomu, paceļot griestus līdz EUR 10 000.²⁸⁴ Pēc tam 2014. gada decembrī Eiropas Parlamenta Juridisko lietu komiteja publicēja ziņojuma projektu par šo pašu priekšlikumu, kur bija ietverti komitejā piedāvātie grozījumi.²⁸⁵ Vairāki Komitejas locekļi bija ieteikuši vairākus variantus tam, cik augstam vajadzētu būt prasības iesniegšanas sliekšnim. Vispopulārākais ieteikums bija tāds, ka robežvērtību vajadzētu paaugstināt līdz to 4 000 EUR, ievērojot atšķirīgos ienākumu līmeņus Eiropā un dažādos nacionālos civilprocesus. Vēlāk decembrī Padomē notika sarunas; to rezultāti nav publiski pieejami.²⁸⁶ Provizorisks Parlamenta plenārsēdes datums ir paredzēts 2015. gada jūlijā²⁸⁷, un var tikai minēt, vai tie būs vairāk politiskie faktori vai juridiskie apsvērumi, kas ietekmēs Parlamentam iesniegto priekšlikuma tekstu.
- [372]** Politiskie kompromisi netiek slēgti tikai Padomē, bet arī starp citām tiesību akta pieņemšanā iesaistītajām institūcijām. Piemēram, pirmajā lasījumā Parlamentā apstiprinātā Eiropas Konta bloķēšanas rīkojuma priekšlikums ir starp Parlamentu un Padomi panāktā kompromisa rezultāts.²⁸⁸ Apkopojot atšķirības starp pirmo 2011. gada jūlija priekšlikumu²⁸⁹ un 2014. gada jūnijā publicēto galīgo tiesību aktu²⁹⁰, – pirmā projekta preambulā bija iekļauti 24 apsvērumi, bet galīgi pieņemtā akta preambulā bija 51 apsvērumi. Arī materiālās un procesuālās normas regulējošie nosacījumi laika gaitā ir mainījušies. Piemēram, Eiropas Konta bloķēšanas rīkojuma priekšlikuma 2. panta ceturtais punkts noteica, ka: „Šī regula nav piemērojama attiecībā uz īpašuma tiesībām, kas izriet no laulības attiecībām, reģistrētu partnerattiecību īpašumtiesiskajām sekām vai mantojumiem, kur ar šiem jautājumiem saistīto lēmumu atzīšanā un izpildē ir piemērojami Savienības tiesību akti.” Tomēr galīgā pieņemtā akta 2. panta otrā punkta (a) apakšpunkts nosaka pavisam atšķirīgu regulējumu – Regula neattiecas

284 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu „Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1896/2006 (2006. gada 12. decembris), ar ko izveido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru”. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014AE0025&from=EN>.

285 Draft report of the Committee on Legal Affairs of the European Parliament on Amendments 13-86 on Proposal for a Regulation on the European Small Claims Procedure and European order for payment procedure. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-544.192+01+DOC+PDF+V0//EN&language=EN>.

286 European small claims procedure and European order for payment procedure: improving access to justice and the efficiency of justice. Procedure file, European Parliament, Legislative Observatory. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/fiche-procedure.do?lang=en&reference=2013/0403\(OLP\)#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/fiche-procedure.do?lang=en&reference=2013/0403(OLP)#tab-0).

287 European small claims procedure and European order for payment procedure: improving access to justice and the efficiency of justice. Procedure file, European Parliament, Legislative Observatory. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/fiche-procedure.do?lang=en&reference=2013/0403\(OLP\)#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/fiche-procedure.do?lang=en&reference=2013/0403(OLP)#tab-0).

288 Summary of the European Parliament legislative resolution of 15 April 2014 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council creating a European Account Preservation Order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1346848&t=e&l=en> (pilns rezolūcijas teksts pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2014-0367#BKMD-66>).

289 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojumu, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komercietās. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011PC0445&from=EN>.

290 Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 655/2014 (2014. gada 15. maijs), ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūru, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komercietās, OV L 189, 27.06.2014.

uz „īpašuma tiesībām, kas izriet no laulības attiecībām vai no attiecībām, kuras piemērojamajos tiesību aktos uzskatāmas par tādām, kam ir laulībām pielīdzināmas sekas”.

ES Padomes darba grupu sastāvā pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā vajadzētu iesaistīt vairāk pārstāvjus no dalībvalstu tiesnešu vidus.

- [373] Vairāki autori lēš, ka 70% no visiem tiesību aktu projektiem tiek izņemti Padomes darba grupu līmenī.²⁹¹ Piemēram, Civillietu jautājumu darba grupa ir darba grupa, kas nodarbojas ar tiesību aktu projektu izstrādi pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tāpat kā visas citas darba grupas, šī darba grupa tiek sastādā sastāvā, atkarībā no izskatāmā jautājuma.²⁹² Tomēr lielākoties Civillietu jautājumu darba grupu veido dalībvalstu pastāvīgo pārstāvniecību, nacionālo valdību ministriju un departamentu pārstāvji.²⁹³
- [374] Tomēr vairāki no Pētnieku aptaujātajiem praktiķiem un arī ekspertiem, īpaši **Latvijā un Ungārijā**, uzskatīja, ka pārrunās ir jāiesaista arī praktizējošie juristi, kuri vēlāk šo aktu piemēros praksē, piemēram, tiesneši un advokāti. Alternatīvā variantā juristus vajadzētu pieaicināt pie nacionālās pozīcijas formulēšanas attiecīgo dalībvalstu ministriju ietvaros. Šāda pieeja varētu samazināt ar tiesību akta praktisko piemērošanu saistītās problēmas. Pētnieki uzskata, ka biežāka praktizējošo juristu iesaistīšanās tiesību aktu projektu izstrādes procesā arī palielinātu informētību par šiem aktiem pašu juristu vidū, tādējādi arī uzlabojot ES tiesību aktu piemērošanas kvalitāti.
- [375] Tomēr jāatceras, ka Padomes likumdošanas funkciju nodrošina arī tādi neformālie faktori kā dalībnieku socializācija, senioritāte un pieredze; to pārrunu vadības spējas; biežās neformālās tikšanās; ‘kuluāru sarunas’ un starpgrupu un grupas iekšējās attiecības.²⁹⁴ Tādējādi, protams, ka darba grupas pārstāvjiem vajadzētu ietvert gan pieredzes bagātus pārrunu dalībniekus, visticamāk no Tieslietu ministrijas, gan arī tiesnešus un citus praktizējošus juristus, kuri būs attiecīgā tiesību akta adresāti.

Vajadzētu palielināt ES Padomes darba grupu darbības caurskatāmību.

- [376] Tikai dažiem no Pētnieku intervētajiem juristiem bija pilnīga izpratne par to, kā ES tiek izstrādāti un pieņemti tiesību akti. Tas atgādina par nepietiekamo juristu apmācību ES tiesībās (kas tika apspriests pirmajā Vadlīniju daļā). Tomēr problēma var būt arī ES lēmumu pieņemšanas procesa necaurskatāmība, ko vairāki akadēmiķi arī uzsvēruši kā problēmu.²⁹⁵ Causrskatāmības problēmu ES likumdošanas procesā pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā savās intervijās minējuši arī vairāku dalībvalstu eksperti, īpaši no **Vācijas**.
- [377] LES 1. pantā noteikts, ka ES lēmumi jāpieņem pēc iespējas atvērākā veidā. ES Vispārējā tiesa ir norādījusi, ka caurskatāmības „*nolūks ir piešķirt pilsoņiem nozīmīgāku lomu lēmumu pieņemšanas procesā un nodrošināt, lai administratīvās iestādes rīkotos ar lielāku rūpību, efektivitāti un atbildību pret pilsoņiem demokrātiskā sistēmā.*”²⁹⁶ ES līmenī caurskatāmība ietver ne tikai publisku piekļuvi

291 Skat., piemēram, Veen T. The Political Economy of Collective Decision-Making. Springer, 2011. p. 28.

292 Civiltiesību jautājumu darba grupa (JUSTCIV). Eiropadome, Eiropas Savienības padome. Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/lv/council-eu/preparatory-bodies/working-party-civil-law-matters/>.

293 Padomes darba grupas. Pieejams: <http://en.euabc.com/word/2011>.

294 Hayes-Renshaw F., Wallace H. The Council of Ministers. 2nd ed. Palgrave Macmillan, 2006. p. 28.

295 Skat., piemēram, Dreissen B. Transparency in EU Institutional Law: A Practitioner's Handbook. Cameron May, 2008. P. 5; Veen T. The Political Economy of Collective Decision-Making. Springer, 2011. p. 27; Van Aken W. Voting in the Council of the European Union: Contested Decision-Making in the EU Council of Ministers (1995-2010). Swedish Institute for European Policy Studies. 2012. p. 37.

296 Skat., piemēram, ES Vispārējās tiesas 2002. gada 7. februāra spriedumu lietā Nr. T-211/00 Kuijper v Council II, ES Vispārējās tiesas 1999. gada 14. oktobra spriedumu lietā Nr. T-309/97 Bavarian Lager company v Commission.

dokumenti un informācijai, bet arī lēmumu pieņemšanas sistēmas atvērtību un institucionālo caurskatāmību un tiesību aktu projektu izstrādes kvalitāti.²⁹⁷

- [378]** Pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā caurskatāmībai vajadzētu ietvert gan iepriekš minēto juristu līdzdalības palielināšanu tiesību aktu pieņemšanā, gan informācijas par pieņemšanas procesu pieejamības un publiskuma nodrošināšanu, īpaši praktizējošajiem juristiem.
- [379]** Pētnieki uzskata, ka tiesību aktu pieņemšanas procesam vajadzētu būt pēc iespējas caurspīdīgākam. Caurskatāmība ne tikai palielina juristu informētības līmeni, bet arī dod iespēju izmantot projektu materiālus, tādus kā darba grupu atskaites un pētījumus, kā rīkus turpmākai vēsturiskajai un teoloģiskajai interpretācijai.
- [380]** Parlamenta Likumdošanas observatorija (*Legislative observatory of the Parliament*)²⁹⁸ ir sengaidīts rīks, kas ieviests nolūkā nodrošināt ES lēmumu pieņemšanas procesa caurskatāmību. Likumdošanas observatorija ir ES lēmumu pieņemšanas procesa uzraudzības nodrošināšanai izmantotā Parlamenta datu bāze.
- [381]** Tomēr, neskatoties uz caurskatāmības palielināšanu virsējā slānī, lielākā daļa no lēmumu pieņemšanas procesa un diskusijām Padomes darba grupās vēl joprojām paliek apslēpta, jo sabiedrībai ir pieejams tikai ļoti neliels skaits projektu dokumentu.²⁹⁹ Piemēram, izmantojot Likumdošanas observatoriju, var konstatēt, ka 2014. gada 4. decembrī Padomē tika debatēts par Maza apmēra prasību regulu un Eiropas Izpildes rīkojuma regulu³⁰⁰. Tomēr šo debašu saturs un pat skatītie jautājumi plašākai publikai nav pieejami.

Vajadzētu palielināt darba grupu darbības ES Padomē un likumdošanas procesa ātrumu kopumā.

- [382]** Pētnieki uzskata, ka likumdošanas procesa ilgums ir pārāk garš. Arī šeit Eiropas kontu bloķēšanas rīkojuma priekšlikums var tikt izmantots kā spilgts piemērs. Jau 2006. gada oktobrī Komisija pieņēma Zaļo grāmatu, kas ieteica izveidot Eiropas pagaidu līdzekli bankas kontu iesaldēšanai.³⁰¹ Komisijas rīcības plāns 2009. gada Stokholmas Programmas ieviešanai tika atzīmēta nepieciešamība pēc regulas par spriedumu izpildes efektivitātes uzlabošanu Eiropas Savienībā attiecībā uz banku kontiem.³⁰² 2011. gada maijā Parlaments pieņēma rezolūciju, aicinot Komisiju izvirzīt priekšlikumu par debitora aktīvu iesaldēšanas un izpaušanas pagaidu aizsardzības līdzekļiem pārrobežu lietās.³⁰³ 2011. gada jūnijā beigās tika publicēts pirmais tiesību akta projekts.³⁰⁴ Galīgais akts³⁰⁵ tika parakstīts

297 Dreissen B. Transparency in EU Institutional Law: A Practitioner's Handbook. Cameron May, 2008. p. 5.

298 European Parliament's Legislative Observatory. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/oel/home/home.do>.

299 Veen T. The Political Economy of Collective Decision-Making. Springer, 2011. p. 28.

300 European small claims procedure and European order for payment procedure: improving access to justice and the efficiency of justice. Procedure file, European Parliament, Legislative Observatory. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/oel/popups/fiche-procedure.do?lang=en&reference=2013/0403\(OLP\)#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oel/popups/fiche-procedure.do?lang=en&reference=2013/0403(OLP)#tab-0).

301 Eiropas Parlamenta 2007. gada 25. oktobra rezolūcija Zaļā grāmata par tiesas nolēmumu izpildes efektivitātes uzlabošanu Eiropas Savienībā – aresta uzlikšana bankas kontiem (2007/2026(INI)). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0486+0+DOC+XML+V0/LV>.

302 Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Brīvības, drošības un tiesiskuma telpas nodrošināšana Eiropas pilsoņiem Stokholmas programmas īstenošanas rīcības plāns. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0171&from=EN>.

303 Eiropas Parlamenta 2011. gada 10. maija rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par pagaidu pasākumiem attiecībā uz debitoru aktīvu iesaldēšanu un atklāšanu pārrobežu lietās (2009/2169(INI)). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0193+0+DOC+XML+V0/LV>.

304 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojumu, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komercietās. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011PC0445&from=EN>.

305 Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 655/2014 (2014. gada 15. maijs), ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūru, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komercietās, OV L 189, 27.06.2014. 59–62. lpp.

gandrīz 3 gadus vēlāk – 2014. gada maijā – un tas būs piemērojams no 2017. gada janvāra. Tādējādi bija vajadzīgi vairāk nekā 7 gadi no pirmās regulas iniciatīvas līdz galīgā dokumenta pieņemšanai.

- [383]** Pārmērīgi ilgais tiesību akta izstrādes process rada juridisku neskaidrību, jo dalībvalstis kavējas ieviest pašas savu regulējumu, pirms ir ieviests attiecīgais ES tiesību akts, dažreiz pat atstājot dalībvalsts tiesību aktos robu. Pieņemšanas procedūru saīsināšana tāpat palielinātu ES lēmumu pieņemšanas procesa caurskatāmību. Tāpat, jo ilgāks pieņemšanas laiks, jo vairāk ES un dalībvalstu cilvēku un finansiālie resursi tiek izlietoti. Tādējādi iespējas samazināt ES tiesību akta izstrādei veļtoto laiku un palielināt lēmumu pieņemšanas procesu efektivitāti ES Pētnieki iesaka meklēt gan ES, gan nacionālajā līmenī.

Regulām vajadzētu arī turpmāk būt dominējošajai tiesību aktu formai pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.

- [384]** Gan tiešās intervijas, gan atbildes uz anketām apliecināja atbalstu regulām kā vispiemērotākajai ES tiesību aktu formai pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.
- [385]** **Ungārijā** visi eksperti, kuri pieminēja šo jautājumu, bija vienprātīgi, ka vispiemērotākā tiesību akta forma ES pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ir regula. Tomēr tajā pat laikā Ungārijas eksperti atzina, ka praktiski visām regulām ES pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā lielākā vai mazākā mērā ir nepieciešamas papildus nacionālo tiesību normas attiecīgajā jomā. Vēl jo vairāk, papildus nacionālo tiesību normu trūkums Ungārijā tika minēts kā ar dažu regulu pantu nepienācīgu darbu saistīta problēma (piemēram, Pierādījumu iegūšanas regulas 17. pants un pieprasītās palīdzības izpildes kārtību regulējošu normu trūkums Ungārijas tiesībās).
- [386]** Tomēr plašākā perspektīvā tā ir ne tikai nacionālo tiesību problēma, bet arī un galvenokārt ES tiesību līmeņa problēma. Pārrobežu civiltiesiskās sadarbības joma kalpo kā ļoti laba ilustrācija tam, kā iedalījums starp direktīvām un regulām kļūst arvien izplūdušāks, jo lielākajai daļai no regulām šajā jomā, pirms tās sāk pilnībā darboties, ir nepieciešamas papildus nacionālo procesuālo tiesību normas. Tas norāda uz ES līmeņa problēmu. Tādēļ Pētnieki piekrist **Ungārijas** ekspertiem, ka regulas kā īpaša ES tiesību rīka praktisko izmantošanu vajadzētu padarīt konsekventāku un loģiskāku.
- [387]** Tomēr, kad tiem lūdza viedokli par to, vai vajadzētu veicināt biežāku direktīvu izmantošanu ES tiesībās pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, lielākā daļa ungāru ekspertu kopumā atbildēja noraidoši. Ņemot vērā to, ka parasti tiesiskā regulējuma darbība šajā jomā ietver ne tikai pamatprincipus, bet arī konkrētas detaļas (pat tiktāl, ka dažos gadījumos ES tiesībās ir ietverta visa procedūra), regulas šķiet vislabākā izvēle ES sekundāro tiesību instrumentiem. Tomēr kā potenciālo pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomu, kurā direktīvām varētu tikt dota priekšroka pār regulām, **Ungārijas** eksperti minēja alternatīvo strīdu noregulēšanu.
- [388]** Saskaņā ar **Vācijas** Federālās Tieslietu ministrijas pārstāvju teikto, vispiemērotākā tiesību akta forma pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ir regula, nevis direktīva. Starptautiskās privāttiesības ir ļoti tehniskas, un tādējādi „regula” ir vispiemērotākā forma. Tāpat ir daudz lielākas iespējas, ka regula tiks identiski piemērota visās ES dalībvalstīs. Tādējādi, pēc Vācijas ekspertu domām, Juridiskās palīdzības direktīvu vajadzētu pārstrādāt regulas formā.

2. ES tiesību pārņemšana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā

Ņemot vērā to, ka ES tiesības pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā veido regulas, dalībvalstu pārņemšanas pienākums pirmkārt ietver pienākumu nodrošināt regulas prasību izpildi.

[389] Saskaņā ar LESD 289. pantu: „Regulas ir vispārpiemērojamas. Tās uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojamas visās dalībvalstīs.” Turklāt EST savā judikatūrā jau pirms pus gadsimta ir tieši aizliegusi regulu ieviešanu nacionālajās tiesībās.³⁰⁶ Tādējādi viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ nevajadzētu rasties vajadzībai pēc jauniem nacionālo tiesību aktu grozījumiem, reaģējot uz ES līmeņa likumdošanas darbībām pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, ir fakts, ka pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomu galvenokārt regulē regulas, kam, ņemot vērā to tiešās piemērojamības īpašību, nav nepieciešama ieviešana nacionālajos tiesību aktos.

Papildus nacionālo tiesību līdzekļu izmantošana pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ir plaši izplatīta un to vajadzētu veicināt.

- [390]** Gan anketās, gan Pētnieku veiktajās intervijās sniegtās atbildes liecināja, ka tiesneši un juristi vienlīdz stipri atbalsta tādu papildu nacionālo tiesību līdzekļu ieviešanu, kas atvieglotu ES tiesību darbību pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā.
- [391]** Lielākā daļa dalībvalstu jau ir savos nacionālajos tiesību aktos ieviešus kādas normas ar mērķi veicināt ES tiesību darbību. Tomēr nacionālajos tiesību aktos nepieciešamo izmaiņu līmenis un izmantotā metodoloģija atšķiras gan starp atsevišķām lietām, gan dalībvalstu vidū.
- [392]** **AK** Tieslietu ministrija ir atbildīga par ES tiesību instrumentu pieņemšanu, pārņemšanu un ieviešanu. Attiecībā uz regulām, kas skar civilprocesu – tās ir iestrādātas Civilprocesa noteikumos, kuros ietvertas vairākas atsaucis uz ES starptautisko privāttiesību instrumentiem. Tajā pat laikā, kad ES starptautisko privāttiesību instruments stājas spēkā, ministrija spēkā esošajās tiesību normām izdara nepieciešamos grozījumus nolūkā novērst neatbilstības starp nacionālo un ES tiesisko režīmu. Tādējādi ministrija ne tikai akceptē ES regulu tiešo piemērošanu, bet arī meklē pretrunas starp tām un nacionālo tiesisko kārtību.
- [393]** **Vācijā** regulas lielākoties tiek ieviestas, veicot attiecīgus grozījumus Civilprocesa likumā (*Zivilprozessordnung*). Tomēr ir daži īpaši likumi, ar kuriem regulas tiek „ieviestas”, piemēram, „Likums par Starptautisko nolikumu un ES tiesību aktu ieviešanu civillietu un komercietu lēmumu atzīšanas un izpildes jomā” (*„Gesetz zur Ausführung zwischenstaatlicher Verträge und zur Durchführung von Abkommen der Europäischen Union auf dem Gebiet der Anerkennung und Vollstreckung in Zivil- und Handelssachen“*), kā arī „Likums par procesu ģimenes lietās un sevišķo tiesāšanas kārtību jurisdikciju šajās lietās” (*„Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit“*). Arī Mantošanas regula tiks ieviesta ar īpašu likumu, kurā būs apmēram 40 līdz 60 pantu.
- [394]** **Ungārijā** attiecībā uz attiecīgām papildus nacionālo tiesību normām, vissvarīgākais tiesību akts, kas Ungārijas tiesību aktos integrē ES regulas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, ir Civilprocesa kodekss. Turklāt ungāri īpaši lepojas ar savām starptautisko privāttiesību tradīcijām, īpaši faktu, ka Ungārija bija viena no Hāgas konferences dibinātājvalstīm. Viena no šādām starptautisko privāttiesību tradīcijām ir atsevišķs starptautiskajām privāttiesībām veltīts kodekss. Sakarā ar to, ka Tieslietu ministrija šobrīd gatavo visaptverošus grozījumus Starptautisko privāttiesību kodeksā, Ungārijā

306 EST 1977. gada 7. februāra spriedums lietā Nr. 50/76 Amsterdam Bulb.

ir ticis diskutēts par to, vai ar jurisdikciju saistītās normas ir jāiekļauj Civilprocesa kodeksā, nevis Starptautisko privāttiesību kodeksā. Tomēr šādu diskusiju rezultāts ir nemainīgs – ir svarīgi, lai būtu kāds atsevišķs likums, kas regulē situācijas, kurās jālemj par jurisdikciju, piemērojamajām tiesībām vai citā dalībvalstī taisīta sprieduma atzišanu un izpildi.

- [395]** Līdzīgas diskusijas ir radušās arī **Latvijā**. Proti, Civilprocesa likums ir tiesību akts, kas visbiežāk tiek grozīts, kad nepieciešama konkrēta ES pārrobežu civiltiesiskās sadarbības instrumenta integrācija Latvijas tiesību sistēmā. Tomēr daži instrumenti netiek integrēti Civilprocesa likumā. Piemēram, Aizsardzības pasākumu regula nav integrēta Civilprocesa likumā. Tādējādi, lai arī aizsardzības pasākumu noteikšanu Latvijā regulē Civilprocesa likums, šādu ārzemēs noteiktu pasākumu atzišanas un izpildes kārtība nav integrēta minētajā aktā.
- [396]** Tāpat notiek nopietnas diskusijas par to, vai ir nepieciešams atsevišķs Starptautisko privāttiesību likums.³⁰⁷ Tomēr pagaidām šīm diskusijām nav reālu rezultātu. Šajā kontekstā der atzīmēt, ka šobrīd koliziju normas ir ietvertas Latvijas Civillikumā. Tomēr dažas no šīm normām nav piemērojamas, jo to saturs pārklājas ar Romas regulu saturu. Šādos apstākļos būtu lietderīgi veikt grozījumus esošajā nacionālajā regulējumā, vismaz norādot, ka šobrīd vairākas koliziju normas nodrošina ES tiesības. Citādi ieinteresētās personas var kļūdoties pareizo koliziju normu izvēlē.
- [397]** Šajā kontekstā **Zviedrijas** pieredze atšķiras uz citu valstu fona, jo Tieslietu ministrijas eksperti norādīja, ka tikai retos gadījumos ES regulas tikušas transponētas nacionālos tiesību aktos vai speciālos likumos, kas pieņemti attiecībā uz konkrētu regulu; tā vietā parastā pieeja ir tikai dažu absolūti nepieciešamo grozījumu ieviešana esošajos likumos.

3. Kontrole pār ES tiesību pārņemšanu un piemērošanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā

Komisijas tiesības uzsākt pārkāpumu procedūru nevar tikt uzskatītas par efektīvu mehānismu ES tiesību piemērošanas un pārņemšanas kontrolei pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tomēr aktīvāka pozīcija no Komisijas puses būtu vēlama kā papildus stimuls ES tiesību pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā pienācīgas funkcionēšanas nodrošināšanai dalībvalstīs.

- [398]** Tradicionāli tiesības kontrolēt to kā dalībvalstis ievēro ES tiesību prasības tiek saistītas ar Komisiju un LESD 258. pantā aprakstīto pārkāpumu procedūru. Tomēr Komisija pārkāpumu procedūru lielākoties izmanto attiecībā uz direktīvām un to savlaicīgu pārņemšanu dalībvalstu tiesību sistēmās. Pagaidām nav neviena EST sprieduma pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, kas izrietētu no pārkāpuma procesiem un Pētniekiem pat nav zināma neviena Komisijas šajā jomā uzsākta pārkāpumu procedūra.³⁰⁸ To var viegli izskaidrot ar faktu, ka gandrīz visi tiesību akti pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ir regulas un to, ka šie tiesību akti lielākoties regulē nacionālo tiesu darbību.

307 Darbu pie šāda juridiskā akta uzsāka Latvijas valdība. Skat. Ministru Kabineta 2006. gada 3. novembra rīkojumu Nr. 859. Latvijas Vēstnesis 07.11.2006., Nr. 177. Vēlāk projekts tika atcelts. Skat. Ministru Kabineta 2010. g. 14.aprīļa rīkojumu Nr. 209. Latvijas Vēstnesis 16.04.2010., Nr. 61.

308 Šajā aspektā skat. Komisijas atbildes uz prasību sniegt līdzīgu informāciju. Pieejams: http://www.asktheeu.org/en/request/infringement_proceedings_in_viol.

- [399]** Tomēr tajā pat laikā regulās noteikto pienākumu pārkāpumi var kļūt par pārkāpumu procedūras ierosināšanas iemeslu. Pat vairāk – EST vairākās lietās ir atzinusi, ka ES tiesību pārkāpumi var izrietēt ne tikai no likumdošanas darbībām, bet arī no administratīva vai tiesvedības rakstura darbībām.³⁰⁹
- [400]** Pagaidām EST nav sasniegusi neviena pret dalībvalsti pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā ierosināta pārkāpumu procedūra. Tomēr atsevišķas aktivitātes no Komisijas puses var pamanīt. Piemēram, 2013. gadā Komisija uzsāka izmeklēšanu un turpināja to ar formālu paziņojumu sakarā ar iepriekš pret Beļģiju uzsāktu pārkāpuma procedūru par nepareizu Eiropas Izpildes rīkojuma regulas piemērošanu.³¹⁰ Eiropas Izpildes rīkojuma regula kļuva par problēmu arī 2010. gadā, kad Rumānijas pilsonis Eiropas Parlamenta Lūgumrakstu komitejā iesniedza sūdzību par nepamatotu **Vācijas** kavēšanos, ieviešot kādu Eiropas Izpildes rīkojumu. Tikai četrus gadus vēlāk, pēc papildus informācijas pieprasījuma no Vācijas un iesniedzēja, Komisija nolēma, ka tai nav iespēju pieņemt lēmumus šajā lietā, jo tai neizdevās konstatēt ES tiesību pārkāpumu.³¹¹
- [401]** Šie piemēri liecina, ka nākotnē ir iespējami EST spriedumi pret dalībvalstīm par ES saistību pārkāpumiem pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Pat viens precedents varētu kalpot kā stimuls visām dalībvalstīm nodrošināt pareizu ES tiesību funkcionēšanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tajā pat laikā Pētnieki cer, ka Komisija un citas ES institūcijas centīsies padarīt jautājumu izskatīšanu tajās efektīvāku un mazāk laikietilpīgu.

Kopumā regulas ir visplašāk izmantotie tiesību akti ES tiesību pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā un tās nerada formālu pārņemšanas pienākumu dalībvalstis. Tādējādi nav vajadzības pēc plašām valsts iekšējās kontroles darbībām pārņemšanas procesā. Tomēr ministrijās ir jādāmā par moderniem IT risinājumiem, kas nodrošinātu pienācīgu informācijas plūsmas kontroli.

- [402]** Katra dalībvalsts izmanto savu informācijas koordinācijas sistēmu un Tieslietu ministrija parasti ir galvenā administratīvā iestāde. Tomēr **Zviedrijā** par ES tiesību ieviešanas uzraudzību parasti ir atbildīgs Premjerministra birojs.
- [403]** **Ungārijā** galvenā loma koordinācijas procesā ir Tieslietu ministrija, kamēr citām ministrijām ir vispārējās konsultatīvās funkcijas saistībā ar viņu pašu kompetenci.³¹² Arī pārējās ministrijas ir primāri atbildīgas par ES tiesību pārņemšanu to darbības jomās. Praktiski tas tiek nodrošināts, izmantojot vienu komunikācijas kanālu starp atbildīgo ministriju un Tieslietu ministriju. Tas nozīmē, ka katra ministrija ieceļ kontaktpersonu, kam parasti ir atbildība pret īpašu koordinācijas vienību vai īpašu ES tiesību departamentu par attiecīgās informācijas nodošanu no Tieslietu ministrijas kompetentajiem departamentiem atbildīgajā ministrijā. Šāda sadarbība starp ministrijām, izmantojot kontaktpersonu tīklu ir neformāla. Jebkādi oficiālie komentāri vai priekšlikumi ir oficiāli jāparaksta un jāiesniedz tiešajiem vadītājiem. Kopš 2010. gada viss šis tiesību aktu tuvināšanas mehānisms ir ieviests ar vispārējās piemērošanas tiesību aktu – valdības dekrētu Nr. 302/2010 par nacionālo tiesību aktu pietuvināšanai ES tiesībām nepieciešamajiem likumdošanas uzdevumiem.

309 EST 2003. gada 30. septembra spriedums lietā Nr. C-224/01 Köbler; EST 2007. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. C-156/04 Commission v. Greece.

310 31st Annual Report from the Commission on Monitoring the Application of EU Law (2013). Pieejams: http://ec.europa.eu/etwork/applying-eu-law/docs/annual_report_31/com_2014_612_en.pdf

311 Notice to Members by the Committee on Petitions of European Parliament concerning Petition 0825/2010 by Alice Vasilescu (Romanian), on delays by the German authorities in implementing a European Enforcement Order issued under Regulation (EC) No. 805/2004 by a Romanian court. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARL&reference=PE-462.658&format=PDF&language=EN&secondRef=03>

312 Varju M., Varnay E. (ed). The Law of European Union in Hungary: Institutions, Processes and the Law. HVG-ORAC Publishing Ltd., 2014. p. 117.

- [404]** Ungārijā tiek izmantota individuālā pārņemšanas plānošana, saskaņā ar kuru tiek sagatavots strikts plāns ar katra jaunā pieņemtā ES pasākuma ieviešanas laika grafiku, kam nepieciešama nacionālā pārņemšana. 30 dienu laikā pēc ES dokumenta publicēšanas ES Oficiālajā vēstnesī (*Official Journal of the EU*) par konkrēto nozari atbildīgā ministrija sagatavo tiesību harmonizācijas priekšlikumu. Ja atbildīgā par pārrunām ES likumdošanas procedūrā ir bijusi nevis attiecīgā ministrija, bet cita valsts iestāde, tad par tiesiskās pietuvināšanas priekšlikumu ir atbildīga tā pati iestāde.
- [405]** Kā daļai no iekšējās kontroles sistēmas izmantotajiem digitālajiem risinājumiem ir kritiska loma, organizējot dalībvalstu spējas reaģēt uz izmaiņām ES tiesību normās un sagatavot nepieciešamo atbildi nacionālajās tiesībās.
- [406]** ES tiesību pārņemšanas un ieviešanas informācijas sistēma **Latvijā** (ESTAPIKS) var tikt minēta kā labs piemērs šajā jomā, jo šī sistēma ne tikai nodrošina to, ka Tieslietu ministrija tiek automātiski informēta par jebkādam izmaiņām ES tiesību normās, bet arī automātiski sadala atbildību šajā kontekstā dažādu ministriju starpā. Pēc Pētnieku domām šāda veida sistēma ir efektīvāks informācijas komunikācijas rīks nekā e-pastu sūtīšana no vienas ministrijai citai, jo tā samazina iespēju, ka kāda informācija var palikt nepamanīta, tajā pat laikā darbojoties kā kontroles mehānismam pār ES tiesību ieviešanu.

NOSLĒGUMA JAUTĀJUMI

- ✓ **Vācijas, Ungārijas, Latvijas, Zviedrijas un AK** apmeklējumi, kā arī daudzās intervijas un anketas apliecināja pašreizējo ES tiesību stāvokli pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā tiesu vidū. Lai arī dažiem no šajās Rekomendācijās un vadlinijās aplūkotajiem instrumentiem jau ir pieejami plaši komentāri,³¹³ tomēr citi vēl gaida līdzīgu akadēmisko ieguldījumu. Lielā daļa no tiesu pārstāvjiem pat uzsvera, ka informētības trūkums par pārrobežu civiltiesiskās sadarbības ES dimensiju ir viena no visaktuālākajām problēmām. Tādējādi vairākas pazīmes liecina par spēcīgo pieprasījumu pēc papildus izglītojošajām darbībām un informatīvajiem materiāliem par praktiskajiem ar pārrobežu civiltiesisko sadarbību saistītajiem jautājumiem ES tiesībās.
- ✓ Pētnieki cer, ka šis darbs veicinās turpmākos pētījumus. Piemēram, šo darbu lielā mērā veido praktiski ieteikumi un vadlinijas Eiropas Savienības tiesību aktu pieņemšanai, pārņemšanai, ieviešanai un piemērošanai pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Katra rekomendācija vai vadlīnija ir papildināta ar komentāru un atsaucēm uz judikatūras piemēriem katrā no valstīm. Tomēr, ņemot vērā ierobežoto darba tvērumu, Pētnieki nevarēja iekļaut visas iespējamās rekomendācijas un vadlinijas.
- ✓ Turklāt Pētnieki ir izstrādājuši soli pa solim Briseles Ibis, Romas I un Romas II regulu piemērošanas shēmu, kas varētu palīdzētu tiesu darbiniekiem izprast un piemērot šos instrumentus, bet arī citiem ES instrumentiem ir nepieciešami pietiekami vienkārši izprotami materiāli.
- ✓ Šajās Rekomendācijās un vadlinijās ir aplūkoti vairāki akūti problemātiski jautājumi, ar ko nacionālās tiesu iestādes saskaras ES tiesību **piemērošanas līmenī** pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tie ietver, vispirms, grūtības, ko rada lielais oficiālo ES valodu skaits un pareizs EST judikatūras pielietojums. Izaicinājums rada arī regulu autonomā interpretācija un materiālā tvēruma fragmentācija. Ir vērts apsvērt, vai esošo regulu uzlabojumi nebūtu labāki par nepārtrauktu jaunu instrumentu pieņemšanu. Ar fiziskas personas adreses noteikšanu ES ir saistītas vairākas nopietnas problēmas. Arī cilvēktiesību jautājumi regulu interpretāciju un piemērošanu padara diezgan sarežģītu.
- ✓ Tajā pat laikā grūtības ES tiesību piemērošanā nacionālajā līmenī ir cieši saistītas ar vai tieši izriet no **ES līmeņa problēmām**. Visbūtiskākie pašu ES tiesību trūkumi ir apzināti šajās Rekomendācijās un vadlinijās un tie ietver ES tiesību vispārējo fragmentāciju pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā un pat ES tiesību aktu projektu izstrādāšanu. Šādu trūkumu saknes lielā mērā atrodamas politizētajā, lēnajā un nepietiekami caurskatāmajā ES instrumentu pieņemšanas procesā. Tāpat arī Komisijas kā galvenās ES piemērošanas dalībvalstīs kontroles iestādes darbības pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā varētu būt bijušas aktīvākas.
***
- ✓ Nacionālajā līmenī Rekomendācijās un vadlinijās ietvertajām dalībvalstīm ir savi ar ES tiesību piemērošanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā saistītie stiprie un vājie punkti. Tie lielākoties tika atklāti **valstu apmeklējumu** laikā un nacionālās judikatūras analīzes rezultātā.
- ✓ **Vācijā** regulas lielākoties tiek „ieviestas”, izdarot attiecīgus grozījumus Civilprocesa likumā (*Zivilprozessordnung*). Tomēr ir arī daži īpašie likumi, ar kuriem tiek „ieviestas” regulas. Kopumā Vācijai ir labi attīstīta

313 Piemēram, Briseles I regula, Briseles IIbis regula, Maksātnespējas regula un Eiropas procedūras.

judikatūra ES tiesību piemērošanas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā, kas paļaujas un plašu juri-disko literatūru šajā nozarē, kas ietver daudzus komentārus, zinātniskas apceres un rakstus. Diemžēl šie avoti reti tiek tulkoti angļu valodā, lai gan daudzus komentāru un rakstu publicēšana angļu valodā varētu radīt vienotu diskusiju platformu ES par ES tiesībām. Intervijas liecina, ka kopumā Vācijas tiesas un juristi ir labi sagatavoti darbam ar juridiskajiem instrumentiem pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tomēr ir arī dažas problēmas, lielākoties saistītas ar šajās Rekomendācijās un vadlīnijās minēto un analizēto regulu piemērošanu.

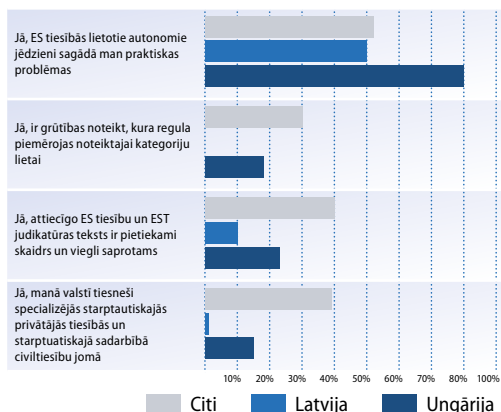
- ✓ **Ungārijā** tiesu iestādes lielākoties saskaras ar problēmām Briseles Ibis regulas piemērošanā, dokumentu izsniegšanā un ģimenes tiesībās. Pastāv labi attīstīta tiesnešu specializācijas sistēma ES tiesību piemērošanas pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Labi attīstītais ES tiesībās specializējušos tiesnešu iekšējais tīkls izrādījies labs aktīvs ciņā par labāku ES tiesību piemērošanas kvalitāti. Šis tīkls kalpo arī kā bāze Ungārijas tiesu pieprasīto prejudiciālo nolēmumu koordinācijai nolūkā izvairīties no paralēlas un atkārtotas atsaucies uz vieniem un tiem pašiem jautājumiem. Tomēr EST spriedumu izmantošana Ungārijas tiesās pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā nav bijusi pārāk plaša. Turklāt akadēmiķi pauž zināmu kritiku attiecībā uz sarežģīto un koncentrēto valodu, kāda tiek lietota, ieviešot ES tiesības Ungārijas tiesu prakses argumentācijā.
- ✓ **Latvijā** apmeklējumu laikā veiktajās intervijās tika norādīts, ka tiesu iestādes ir pietiekami zinošas ES tiesību piemērošanu pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Tomēr vairākās lietās ir redzams, ka nākotnē lielāka rūpīga jānodrošina, interpretējot un pareizi piemērojot ES tiesības un EST judikatūru. Turklāt Latvijā tiesneši arvien biežāk saskaras ar *vispārējo tiesību* (common law) instrumentiem ārvalstu spriedumu atzišanas un izpildes stadijā. Šie instrumenti Latvijā nav labi pazīstami, tādēļ lieti noderētu ES un nacionālo varas iestāžu palīdzība tiesu iestāžu sagatavošanā darbam ar tiem. Tāpat Latvijās tiesās problēmas turpina sagādāt publiskās kārtības jēdziens.
- ✓ **Zviedrijā** ES tiesības pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā tiesu iestādēm ir labi zināmas un lielākajā daļā gadījumu visaptveroša esošās EST judikatūras analīze nodrošina pareizu ES tiesību piemērošanu. Tomēr ikgadējā tiesnešu apmācība ne vienmēr sedz ar ES tiesībām saistītus jautājumus, tādēļ gadās situācijas, kurās trūkst vienotas un detalizētas vadlīnijas ES tiesību piemērošanai. Praktizējošie juristi atzīmēja, ka kopumā Zviedrijā tiek ieturēta diezgan ierobežojoša pozīcija attiecībā uz ārvalstu spriedumu un lēmumu atzišanu, tādēļ pareizai Briseles Ibis regulas piemērošanai ir kritiska nozīme. Lai arī Zviedrijas iestādes ir diezgan fleksīblas attiecībā uz dokumentu valodu, tomēr valoda vēl joprojām ir viena no būtiskākajām ar dokumentu izsniegšanu un pierādījumu vākšanu saistītajām problēmām, ņemot vērā sliktos pieprasījumu tulkojumus.
- ✓ **AK** apmeklējuma ietvaros tika secināts, ka tiesu un politiskie darbinieki kopumā ir labi informēti par ES instrumentiem pārrobežu civiltiesiskās sadarbības jomā. Judikatūras analīze liecina, ka tikai sarežģītas lietas vai pirmā iespaids lietas rada izaicinājumus tiesību sistēmai. Tāpat kā citās dalībvalstīs, AK tiesās arvien biežāk tiek piemēroti jurisdikcijas nosacījumi, kamēr ar kolīziju normu ekskluzivitāti saistītajiem instrumentiem ir arvien mazāka nozīme judikatūrā. Tajā pat laikā intervijas liecina, ka tiesu un politiskie darbinieki ir noraizējušies par jurisdikcijas nosacījumu pamatā esošajiem politiskajiem apsvērumiem. Īpašas šaubas tika izteiktas par jurisdikcijas nosacījumu praktisko pielietojumu un to interpretāciju EST. Gluži pretēji, kolīzijas normu instrumenti palīdz samazināt noraidījumu skaitu no nacionālo tiesu puses, kas parasti uzskata tos par apmierinošiem.

1. PIELIKUMS. ANKETU APKOPOJUMS

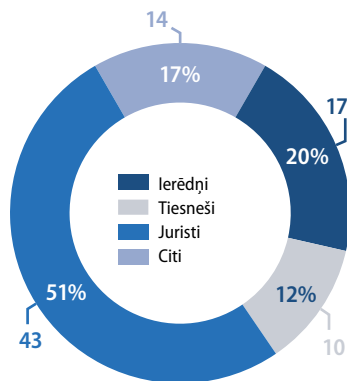
[407] Pētnieki tika izstrādājuši aptaujas formas tiesnešiem, valsts amatpersonām, praktizējošiem juristiem un advokātiem angļu, latviešu un ungāru valodās. Veidlapas tika publicētas tiešsaistē.¹ Veidlapas tika aizpildītas anonīmi. Aptaujā bija iekļauti 60 jautājumi par šajās Rekomendācijās un vadlīnijās ietvertajiem ES instrumentiem. Tika saņemtas 84 atbildes. Respondenti bija ne tikai no piecām pētījumā iekļautajām dalībvalstīm, bet arī no Igaunijas, Francijas, Itālijas, Lietuvas, Portugāles, Rumānijas un Spānijas. Esam pateicīgi par viņu sniegto ieguldījumu.

[408] Lai arī respondentu aktivitāte varētu būt bijusi augstāka, atbildes sniedza vispārīgu pārskatu par ES tiesību aktu izpratni un piemērošanu pārrobežu civiltiesiskajā sadarbībā. Ņemot vērā šī pārskata ierobežoto apjomu, zemāk atspoguļotas tikai dažas un visinteresantākās atbildes.

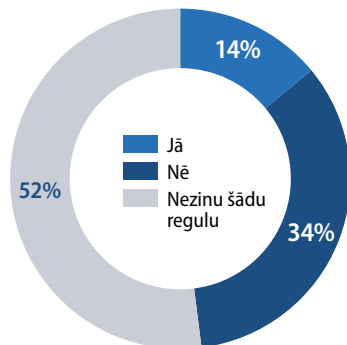
Vispārīgie jautājumi

Aptaujātie

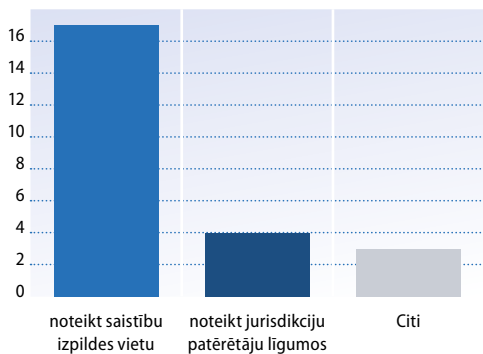

Vai aprēķinot noteiktos termiņus, Jūs to darāt saskaņā ar Regulu 1182/71?

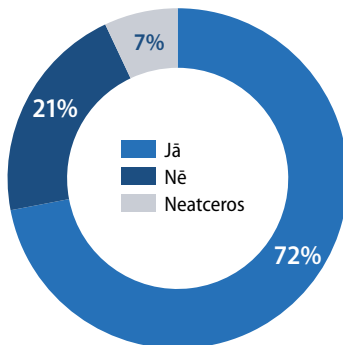

¹ Anketas bija pieejamas: <http://webanketa.com/forms/70vk4d9g5xgkcdv471h6csg/> (latviešu valodā), <http://webanketa.com/forms/70vk2csg5www38rsp61h3jdg/> (angļu valodā) un <http://webanketa.com/forms/70wkce9g5xgkd36cgw64s0/> (ungāru valodā). Anketas arī tika publicētas portālā Conflict of Law Net <http://conflictoflaws.net/2014/research-projects-on-eu-law-and-ecj-case-law-in-civil-matters/>.

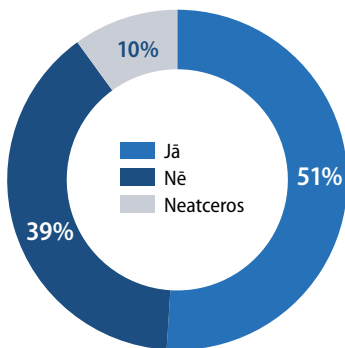
Vai Jums ir bijušas kādas problēmas noteikt jurisdikciju saskaņā ar Briseles I regulu?

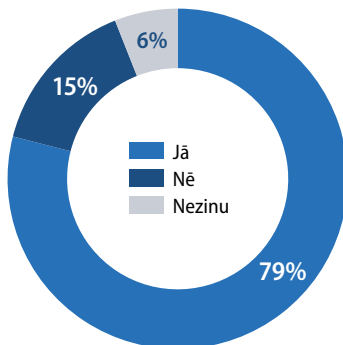
Vai ir bijis tā, ka ārpusstiesas dokuments nav izsniegts, jo nav zināma adresāta atrašanās vieta?

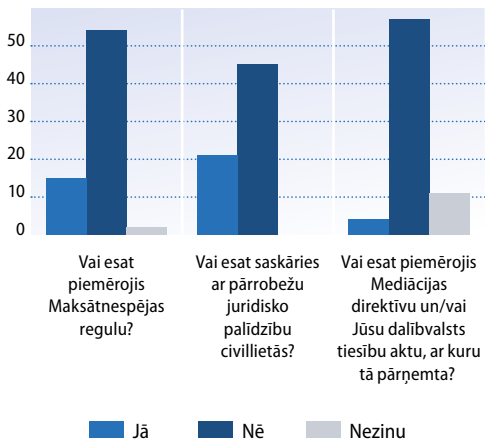

Vai esat saskāries ar jebkādām problēmām piemērojamo tiesību noteikšanā?

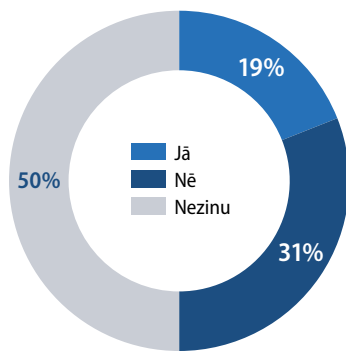

Jūsaprāt, vai tiesnesim ir jānosaka piemērojamās tiesības *ex officio*?

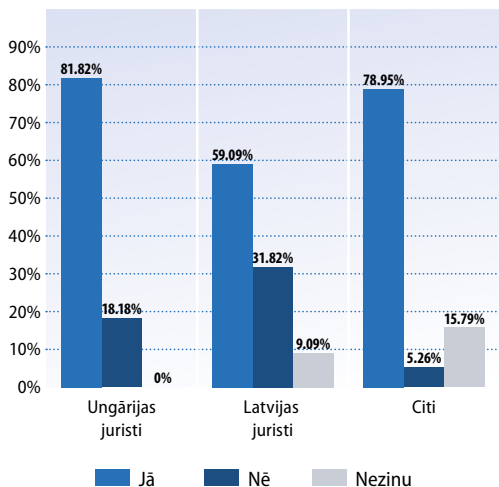

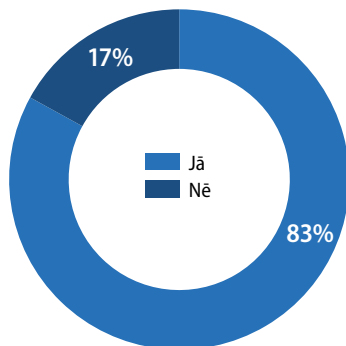
Vai centrālā institūcija, kas darbojas saskaņā ar Pierādījumu iegūšanas regulu ir pietiekami efektīva pierādījumu vākšanā?

Vai kopumā esat apmierināts ar ārvalstu tiesu nolēmumu atzišanas un izpildes mehānismu ES civiltiesiskajā sadarbībā?

Vai esat izmantojis Eiropas Savienības Tiesas judikatūru?

2. PIELIKUMS. ATBILSTOŠO REGULU PIEMĒROŠANA LAIKĀ.

Nr.p.k.	Regula	Vispārīgi spēkā no:	
1.	<i>Eiropas Izpildes rīkojuma regula</i>	2005. gada 21. oktobris	
2.	<i>Eiropas Maksājuma rīkojuma regula</i>	2008. gada 12. decembris	
3.	<i>Eiropas maza apmēra prasījumu regula</i>	2009. gada 1. janvāris	
4.	<i>Maksātspējas regula</i>	Spēkā no 2002. gada 31. maija. Divpadsmit „jaunajās” dalībvalstīs – spēkā no 2004. gada 1. maija. Rumānijā un Bulgārijā – piemērojama no 2007. gada 1. janvāra. Horvātijā – piemērojama no 2013. gada 1. jūlija.	
5.	<i>Briseles I regula</i>	Spēkā no 2002. gada 1. marta. Divpadsmit „jaunajās” dalībvalstīs – spēkā no 2004. gada 1. maija. Rumānijā un Bulgārijā – piemērojama no 2007. gada 1. janvāra. Horvātijā – piemērojama no 2013. gada 1. jūlija.	

Pārejas noteikumi:	
	Šī regula attiecas tikai uz pieņemtajiem spriedumiem, tiesā noslēgtiem vai tiesas apstiprinātiem izlīgumiem un dokumentiem, kas oficiāli sastādīti vai reģistrēti kā publiski akti, ja šīs darbības ir veiktas pēc tam, kad šī regula ir stājusies spēkā. (26. p.).
	_____
	_____
	Šīs regulas noteikumus piemēro tikai maksātnespējas procedūrām, kas sāktas pēc tās stāšanās spēkā. Darbības, ko parādnieks veicis pirms šīs regulas stāšanās spēkā, turpina regulēt tiesību akti, ko tām piemēroja to veikšanas laikā. (43.p.).
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Šo regulu piemēro tikai uzsāktā tiesvedībā un dokumentiem, kas formāli sastādīti vai reģistrēti kā publiski akti pēc šīs regulas stāšanās spēkā. 2. Tomēr, ja tiesvedība izcelsmes dalībvalstī ir uzsākta pirms šīs regulas stāšanās spēkā, pēc attiecīgā datuma pieņemtus spriedumus atzīst un izpilda saskaņā ar III nodaļu: <ol style="list-style-type: none"> a) ja tiesvedība izcelsmes dalībvalstī uzsākta pēc Briseles vai Lugāno Konvencijas stāšanās spēkā gan izcelsmes dalībvalstī, gan sprieduma izpildes dalībvalstī; b) visos pārējos gadījumos, ja jurisdikcijas pamatā ir normas, kas atbilst II nodaļā vai kādā izcelsmes dalībvalsts un sprieduma izpildes dalībvalsts starpā noslēgtā konvencijā noteiktajām normām, kuras bija spēkā tiesvedības sākšanas brīdī. (66. p.)

Nr.p.k.	Regula	Vispārīgi spēkā no:	
6.	<i>Briseles II bis Regula</i>	2005. gada 1. marts	
7.	<i>Dokumentu izsniegšanas regula</i>	2008. gada 13. novembris	
8.	<i>Pierādījumu iegūšanas regula</i>	2004. gada 1. janvāris Divpadsmit „jaunajās” dalībvalstīs – spēkā no 2004. gada 1. maija. Rumānijā un Bulgārijā – piemērojama no 2007. gada 1. janvāra. Horvātijā – piemērojama no 2013. gada 1. jūlija.	
9.	<i>Romas I regula</i>	2009. gada 17. decembris	
10.	<i>Romas II regula</i>	2009. gada 11. janvāris	
11.	<i>Laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo tiesību normu regula (Romas III regula)</i>	2012. gada 21. jūnijs	

	Pārejas noteikumi:
	<p>1. Šīs regulas noteikumus piemēro tikai uzsāktiem tiesas procesiem, dokumentiem, kas oficiāli sastādīti vai reģistrēti kā publiski akti, un nolīgumiem, kas noslēgti starp pusēm pēc piemērošanas dienas saskaņā ar 72. pantu. 2. Spriedumus, kas pēc šīs regulas stāšanās spēkā taisīti lietās, kuras uzsāktas pirms minētās dienas, bet pēc dienas, kad stājusies spēkā Regula (EK) Nr. 1347/2000, atzīst un izpilda saskaņā ar šīs regulas III nodaļas noteikumiem, ja piekritības pamatā ir noteikumi, kas saskan ar tiem, kuri noteikti II nodaļā vai Regulā (EK) Nr. 1347/2000, vai konvencijā, kas noslēgta starp izcelsmes dalībvalsti un dalībvalsti, kurā atzišana vai izpildīšana tiek lūgta, un bijusi spēkā tiesvedības sākšanas brīdī. 3. Spriedumus, kas pirms šīs regulas piemērošanas dienas taisīti lietās, kuras uzsāktas pēc Regulas (EK) Nr. 1347/2000 stāšanās spēkā, atzīst un izpilda saskaņā ar šīs regulas III nodaļas noteikumiem, ja tie attiecas uz laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu vai abu laulāto vecāku atbildību par bērniem laulības lietās. 19/6. sēj. LV Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis 259 4. Spriedumi, kas pirms šīs regulas piemērošanas dienas, bet pēc Regulas (EK) Nr. 1347/2000 stāšanās spēkā taisīti lietās, kuras uzsāktas pirms dienas, kad spēkā stājusies Regula (EK) Nr. 1347/2000, atzīst un izpilda saskaņā ar šīs regulas III nodaļas noteikumiem, ja tie attiecas uz laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu vai abu laulāto vecāku atbildību par bērniem laulības lietās un ja piekritības pamatā ir noteikumi, kas saskan ar tiem, kuri paredzēti šīs regulas II nodaļā vai Regulā (EK) Nr. 1347/2000, vai konvencijā, kas noslēgta starp izcelsmes dalībvalsti un dalībvalsti, kurā atzišana vai izpilde tiek prasīta, un bijusi spēkā tiesvedības sākšanas brīdī. (64.p.)</p>
<p>_____</p>	
<p>_____</p>	
	<p>Šo regulu piemēro līgumiem, kas noslēgti pēc 2009. gada 17. decembra. (28. p.).</p>
	<p>Šo regulu piemēro notikumiem, kas rada kaitējumu un kas iestājas pēc tās stāšanās spēkā (31. p.). Skat. arī: EST 17.11.2011. spriedums lietā <i>Hamawoo</i> (C-412/10): <i>„Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 11. jūlija Regulas (EK) Nr. 864/2007 par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām („Roma II”), 31. un 32. pants, skatot tos kopsakarā ar LESD 297. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka valsts tiesai šī regula ir jāpiemēro vienīgi tādiem notikumiem, kas rada kaitējumu, kuri ir iestājušies pēc 2009. gada 11. janvāra, un ka tiesvedības par zaudējumu atlīdzību uzsākšanas dienai vai dienai, kurā attiecīgā tiesa ir noteikusi piemērojamos tiesību aktus, nav nozīmes, nosakot šīs regulas piemērojamību laikā„</i></p>
	<p>1. Šo regulu piemēro attiecībā uz tiesvedību, kas uzsāka, un uz 5. pantā minēto vienošanos, kas noslēgta, sākot no 2012. gada 21. jūnija. Tomēr vienošanās par piemērojamo tiesību aktu izvēli, kura ir noslēgta pirms 2012. gada 21. jūnija, arī ir spēkā – ar noteikumu, ka tā atbilst 6. un 7. pantam.</p> <p>2. Šī regula neskar vienošanās par piemērojamo tiesību aktu izvēli, kuras ir noslēgtas saskaņā ar tās iesaistītās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras tiesā prasība ir celta pirms 2012. gada 21. jūnija. (18. p.)</p>

Nr.p.k.	Regula	Vispārīgi spēkā no:	
12.	<i>Uzturlīdzekļu regula</i>	2. panta 2. punktu, 47. panta 3. punktu, 71., 72. un 73. pantu piemēro no 2010. gada 18. septembra. Izņemot noteikumus, kas minēti otrajā daļā, šo regulu piemēro no 2011. gada 18. jūnija, ja vien Hāgas 2007. gada Protokolu šajā laikā piemēro Kopienā. Ja tā nav, šo regulu piemēro, sākot no dienas, kad Kopienā piemēro šo protokolu. (76. lpp.).	
13.	<i>Briseles I bis Regula</i>	2015. gada 10. janvāris	
14.	<i>Aizsardzības pasākumu regula</i>	2015. gada 11. janvāris	
15.	<i>Mantošanas regula</i>	2015. gada 17. augusts	

Pārejas noteikumi:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Šo regulu piemēro vienīgi tādi uzskāta tiesvedībai, tādiem apstiprinātiem vai noslēgtiem tiesas izlīgumiem un tādiem publiskiem aktiem, kas ir izdoti pēc šīs regulas piemērošanas dienas, ievērojot 2. un 3. punktu. 2. IV nodaļas 2. un 3. iedaļu piemēro: <ol style="list-style-type: none"> a) tādiem pirms šīs regulas piemērošanas dienas pieņemtiem dalībvalstu nolēmumiem, kuru atzīšana un izpildes pasludināšana tika prasīta pēc šī datuma; b) tādiem nolēmumiem, kas pieņemti pēc šīs regulas piemērošanas dienas, ja tiesvedība tika uzskāta pirms šī datuma, tiktāl, ciktāl šie nolēmumi – to atzīšana un izpilde – attiecas uz Regulas (EK) Nr. 44/2001 piemērošanas jomu. Regulu (EK) Nr. 44/2001 turpina piemērot attiecībā uz atzīšanas un izpildes procesiem, kas ir ierosināti šīs regulas piemērošanas dienā. <p>Pirmo un otro punktu piemēro mutatis mutandis attiecībā uz apstiprinātiem vai noslēgtiem tiesas izlīgumiem un tādiem publiskiem aktiem, kas ir izdoti dalībvalstīs.</p> 3. VII nodaļu par centrālo iestāžu sadarbību piemēro lūgumiem un pieteikumiem, ko centrālā iestāde ir saņēmusi pēc šīs regulas piemērošanas dienas. (75. p.). 	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Šo regulu piemēro tikai tiesvedībā, kura uzskāta, publiskiem aktiem, kas oficiāli sastādīti vai reģistrēti, un tiesu izlīgumiem, kuri apstiprināti vai noslēgti 2015. gada 10. janvārī vai pēc tam. 2. Neatkarīgi no 80. panta Regulu (EK) Nr. 44/2001 turpina piemērot spriedumiem, kas pieņemti tiesvedībā, kura uzskāta, publiskiem aktiem, kas oficiāli sastādīti vai reģistrēti, un tiesas izlīgumiem, kuri apstiprināti vai noslēgti pirms 2015. gada 10. janvāra un kas ietilpst minētās regulas darbības jomā. (66. p.) 	
<p>Šo regulu piemēro aizsardzības pasākumiem, kas noteikti 2015. gada 11. janvārī vai pēc tam, neatkarīgi no tā, kad ir uzskāta tiesvedība. (22. p.).</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Šo regulu piemēro tādu personu mantojumam, kuras mirst 2015. gada 17. augustā vai vēlāk. 2. Ja mirušais savam atstātajam mantojumam piemērojamos tiesību aktus bija izvēlējis pirms 2015. gada 17. augusta, minētā izvēle ir spēkā, ja tā atbilst nosacījumiem, kas izklāstīti III nodaļā, vai ja tā ir spēkā, piemērojot starptautisko privāttiesību normas, kas izvēles izdarīšanas brīdī bija spēkā valstī, kurā mirušajam bija pastāvīgā dzīvesvieta, vai jebkurā no valstīm, kuras pilsonība tam bija. 3. Pēdējās gribas rīkojums, kas taisīts pirms 2015. gada 17. augusta, ir pieļaujams un ir spēkā pēc būtības un attiecībā uz formu, ja tas atbilst nosacījumiem, kas izklāstīti III nodaļā, vai ja tas ir pieļaujams un ir spēkā pēc būtības un attiecībā uz formu, piemērojot starptautisko privāttiesību normas, kas pēdējās gribas rīkojuma taisīšanas brīdī bija spēkā valstī, kurā mirušajam bija pastāvīgā dzīvesvieta, vai jebkurā no valstīm, kuras pilsonība tam bija. 4. Ja pēdējās gribas rīkojums ir taisīts pirms 2015. gada 17. augusta saskaņā ar tiesību aktiem, kurus mirušais būtu varējis izvēlēties saskaņā ar šo regulu, uzskata, ka minētie tiesību akti ir izvēlēti par mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem. (83. p.) 	

